

Yıl: 12 Sayı: 47 Fiyat: 15.000.000.-TL / 15.-YTL EKİM - KASIM - ARALIK '06

MOTİF

Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı Dergisi ISSN 1303 - 4146

47

EKOL®

Aşkın enerjisi

Çuhacı Han Sokak No:20 Kapalıçarşı - İSTANBUL / TÜRKİYE
Tel: +90 (212) 519 51 42 (3 Hat) Fax: +90 (212) 522 72 31
www.ekoljewellery.com.tr • info@ekoljewellery.com.tr

EKOL

Dergimizde yayınlanan yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına, yayınlanan ilanların tüm sorumluluğu ilan sahiplerine aittir.
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz. MOTIF Dergisi süreli bir yayındır. Üç ayda bir ücretli olarak yayınlanır. Gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmayacağı yayın kurulunun kararıdır. Gönderilen yazılar iade edilmez. Kapak Fotoğrafı: İZEYAP'ın tanıtım broşüründen alınarak düzenlenmiştir. Fiyat 15.000.000.- TL / 15.- YTL

İçindekiler

Ekim / Kasım / Aralık '06

2 Güneşin Doğduğu Yer: Anadolu

4 Geçmişten Günümüze Adana Düğünlerinde Hediye Kavramı: Çeyiz, Bohça, Okuntu...

10 Osmaniye'de Ağıt Söyleme Geleneği ve Osmaniye Ağıtları

16 Toprağı Bol Olsun Deyimi Üzerine

18 Kocaeli ve Çevresine Ait Bir Dokuma: Kandıra Bezi

22 Toplumsal Sorunlar Karşısında Âşık Veysel

26 Değerli Motif Okurları;

27 Geçmişini Bilmeyen Bir Millet Geleceğine Sahip Çıkamaz

30 Evvel Zaman İçinde Terziler Çarşısı

34 Çifte

36 12. Motif Halk Bilim Ödülleri Töreni Gerçekleşti

42 Halk Kültüründe Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu

Güneşin Doğduğu Yer; Anadolu

Anadolu, güneşin doğduğu yer. Binlerce yılı aşan kesintisiz bir yerleşme tarihi olan Anadolu, bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış, topraklarında sayısız canlıyı barındırmış ve yine binlerce yıl insanoğluna kucak açmış dünya yerleşmeler tarihi içerisinde, çok önemli yeri olan medeniyetler diyarı.

Kültür, yüzyıllar boyunca yaşamış insan topluluklarının tarih boyunca ürettiği ve gelecek kuşaklara bıraktığı değerlerin bütünüyse eğer, Anadolu, sınırlarında yaşamış sayısız kültürlerin istiflendiği sonsuz bir mirasın top-rağıdır.

On binlerce yıllık tarihi geçmiş olan Anadolu, birbirinden farklı birçok kültüre anava-tanlık yapmış ve o kültürlerin birçok özelliklerini günümüze miras bırakmıştır.

Yüzerce etnik topluluğun izlerini bıraktığı, geçip gittiği yada kalıp kök saldığı bu topraklar, insan üretkenliğinin süzgecinden geçerek oluşmuş birçok olguya ev sahipliği yapmıştır. Bu olgular bazen bir söz, bazen bir deyiş, bazen mimari bir stil, bazen de üzerimize giydiğimiz giysi olmuştur. Bu değerler topluluğu, nerede olursa olsun, nelerden oluşursa oluşsun, bizlere düşen görev, bizlerden sonraki kuşaklara dünya ölçeğinde bunları taşımak olmalıdır.

Bir dağın yamacından öbür dağın yamacına, bir tepenin başından diğer tepenin sonuna, denizlerin nehirlerin bir kıyısından diğer kıyısına, taşıyla, toprağıyla binlerce yıl insanlığa kucak açmış, eteğinde her ne varsa cömertçe sunmuş insanına Anadolu. Yemeğinden oyununa, müziğinden sanatına, kılık kıyafetinden ninnisine, masalına, manisine kısacası gelenek ve göreneklerini oluşturan kültür değerleri içerisinde önemli farklılıklar gösteren çeşitliliği, Anadolu'dan başka bir yerde görmek mümkün değildir.

Kucağını açtığı her medeniyet, her uygarlık kültürel zenginliğini miras bırakmıştır Anadolu'ya. Bu öyle bir zenginliktir ki, dünyada başka hiçbir yerde eşine benzerine rastlanamayacak kadar geniş ve bir o kadarda büyüktür.

Birçok medeniyetin özelliklerini taşıyan, tarihimize damgasını vurmuş kültürlerden günümüze miras kalan ve her yöresine göre farklı özellikler sergileyen bu değerlerin korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması adına elimizden geleni yapmamız gerekir. Kültür, insan topluluklarının tarih boyunca

ürettiği ve kendinden sonra gelen kuşaklara bıraktığı değerler toplamıysa eğer, Anadolu sayısız kültürlerin üst üste istiflendiği sonsuz bir mirasın top-rağıdır.

Ancak bizler gün gelmiş bu güzelliklere sahip çıkıp onlara gereken önemi verebilmişiz, zaman zaman da bu değerlere sahip çıkmayıp yok edilmesine, talan edilmesine ister istemez göz yummuşuzdur. Ancak ne olursa olsun böylesine zengin olan kültür öğelerimizin kalanlarını bile dünyaya yeterince tanıtabilirsek ne denli büyük bir hazinenin sahibi olduğumuzu rahatlıkla gösterebiliriz.

Doğudan batıya, kuzeyden güneye birçok uygarlığın derin izlerini taşıyan ve bir açık hava müzesini andıran Anadolu, dünya milletlerinin imrenerek baktığı efsaneler diyarıdır. Dünyada en büyük ve en önemli efsaneler Anadolu ile ilgilidir. Kiliseleri, camileri, türbeleri, tapınakları, tiyatroları, medreseleri, sarayları ve kervansarayları ile geçmişin her dönemi her an yaşanır Anadolu'da. Anadolu, kültürel çeşitliliğinin yanı sıra iki kıtayı birleştiren ve doğu batı arasında bir köprü görevi üstlenen coğrafyasındaki doğal güzellikleriyle de ayrıcalıklıdır.

Bizler, böylesine muhteşem geçmişe sahip bir ülkenin evlatları olarak bu zenginlikleri korumak ve gelecek nesillere aktarabilmek için elimizden her ne geliyorsa yapmalıyız. Çünkü bizler böyle bir ülkeye sahip olduğumuz için çok şanslıyız.

Ülkemizdeki bu değerler topluluğunu yeterince tanıtılabildiğimiz ve tüm dünya insanlığının bilgisine sunabildiğimiz sürece bu güzellikler daha da çok anlam kazanacaktır. Bu eşiz tarih ve kültür, korunup yaşatılmadığı ve en önemlisi tanıtılmadığı sürece gelecekte bu topraklarda yaşayacak olan nesillere bırakacağımız hiçbir miras kalmayacaktır.

Unutulmamalıdır ki, yerin yedi kat altı ile göğün yedi kat üstü arasında Anadolu yaşamıştır ve yaşamaktadır.

Kültürel değerlerimizi korumak ve yaşatmak adına hizmet etmekte olan sivil toplum kuruluşları olarak bizlerde el birliği ile bu mirası korumak, yaşatmak ve gelecek kuşaklara aktarmak adına her türlü çabanın içerisinde yer almalıyız.

Saygılarımla.

M.Zeki BAYKAL

Zeki Baykal

Anatolia Where the Sun Rises

Anatolia where the sun rises. Having an uninterrupted settlement history of more than thousands of years, Anatolia is a civilizations' land having hosted many civilizations, harbored innumerable living creatures in its soils, again embraced human being for thousands of years, having an important place within world settlements history.

If culture is the complete of the values generated by human communities having lived over centuries throughout the history and left by them to next generations, Anatolia is the land of an eternal heritage where countless cultures had gathered together within its borders.

With its history of thousands of years, Anatolia had been the native land for many different cultures and many characteristics of those cultures had been left legacies to our day.

These lands where hundreds of ethnical communities had made mark on it by having gone by or taken roots have hosted many facts come into being by passing from filter of human productivity. These facts have sometimes been a word, sometimes a saying, sometimes an architectural style and sometimes a garment we put on. These values, wherever they are, from whatever it sources, our task should be carrying them to next generations in world scale.

It had embraced human being for thousands of years with its soil, stone from one hillside of a mount to another hillside, from the top of a hill to its end and from a bank of rivers, sees to their other banks by offering them whatever it had in its lap generously. From its meal to its play, from its music to its art, from its attire to its lullaby, to its fairy tale, folk music, in short, it is impossible to see the diversity showing important differences within cultural values constituting its custom

and usage in anywhere other than Anatolia.

Every civilization that Anatolia embraced had left its cultural wealth as legacy to Anatolia. This is such a wealth that it is so immense and big that not any peer of it is to be met all over the world.

We must try our best in order to preserve, perpetuate these values carrying the characteristics of many civilizations, being received as inheritance from the cultures earmarked the history and displaying different characteristics according to each region and to hand over them to next generations. If culture is the complete of the values generated by human communities having lived over centuries throughout the history and left by them to next generations, Anatolia is the land of an eternal heritage where countless cultures had gathered together within its borders.

However, sometimes we have been able to attach the necessary importance on these beauties by adopting them, and other times we have taken no notice of them to be destroyed, plundered by not adopting them. Yet, whatever it may be, if we could introduce even the remainder ones of these cultural values of ours to the world, we could easily show what a big treasury we do have.

Having deep marks of many civilizations, from east to west and north to south and resembling an open air museum, Anatolia is a legends' land that world nations envies. The biggest and most important legends of the world are related with Anatolia. With its churches, mosques, tombs, temples, theaters, madrasahs and caravansarays, each period of the past is lived in Anatolia. As well as its cultural diversity, Anatolia is privileged as well with its natural beauties in its geography combining the two conti-

nents and having the role to be a bridge between the west and the east.

As the descents of a country having such a marvelous history, we must try our best in order to preserve this wealth and hand it to the next generations. Because, we are too lucky to have such a country.

As long as we could introduce these values enough and offer them to the knowledge of all human being of the world, these beauties shall gain much more meaning. In case this unique history and culture are not preserved and perpetuated, most important of all, made known to the world, not any inheritance shall remain to next generations to live in these soils.

It should not be forgotten that Anatolia had hosted many civilizations from the beginning of the world, hosts them now and shall host them in the future.

As the non-governmental organizations furnishing services to preserve and perpetuate our cultural values, we must try our best in order to preserve, perpetuate this inheritance and hand it over to the next generations.

With my best regards,

M.Zeki BAYKAL

Geçmişten Günümüze Adana Düğünlerinde Hediye Kavramı: Çeyiz, Bohça, Okuntu

Yrd. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR
Çukurova Üni. Eğitim Fak. İlköğretim Böl. Öğretim Üyesi

4. Şaba/Çaba:

“Şaba” ya da “Çaba” sadece evlilik düğünlerinden görülen bir hediyeleşme şeklidir. Adana yöresinde özellikle köylerde, yaygın olarak halen uygulanmaktadır. Derleme Sözlüğü’nde şaba için, düğünde oyundan sonra davulcunun topladığı parsa olarak tanımlanmaktadır (Derleme Sözlüğü, 1978:973). Fakat Adana yöresinde şaba bu tanımın dışında bir içerik taşımaktadır. Şaba, Adana yöresinde düğüne gelen misafirlerin, abdal ağasına ve abdal davulcu tarafından şaba müziği eşliğinde düğün sahibine verilerek atılan paradır. Yani, düğün sahibine verilen para hediyesidir şaba. Fakat bu para, düğün sahibinin kendisine değil de tören yapılarak oynatılan abdala, abdal, abdal ağasına, sonra da abdal ağası kendinde toplanan parayı düğün sahibine verir. Şabada, sadece para verilir. Şaba uygulanan düğünler üç gün sürmektedir. Cuma günü Cuma namazından sonra düğün başlayarak Pazar akşamına kadar sürer. Düğün sahibi, düğünden önce abdal davulcu ve zurnacı ile düğüne gelmesi konusunda anlaşır. Belli bir para kesimi yapılır. Bu ya düğün sahibi ile abdallar arasında anlaşılan bir paradır ya da şabada toplanılan belli bir miktardır. Bu anlaşma yapıldıktan sonra, eğer düğün sahibi daha yüksek para veren başka bir düğün sahibine gitmesini engellemek isterse, abdalın davulunu alır. Cuma öğleden sonra düğün evine gelen abdal ağası ve davulcu ile zurnacı düğünün başladığını belirten müziği çalmaya başlar ve düğün evine süslenmiş bayrak dikilir. Abdal ağası düğün sahibinin yakınlarından, yörede tanınan ve sevilen

bir kişi olarak belirlenir. Cuma günü davulun çalınması ile başlayan şaba, Pazar günü damadın evden çıkıp gelin almaya gitmesine kadar yapılır. Okuntu gönderilen düğünlerde şaba yapılabileceği belli edilmiştir. Davetiye ile çağrı yapılan düğünlerde ise davetiye not olarak “düğünümüz kesimlidir” ibaresi konmaktadır. Düğün evine gelenleri abdal ağası karşılar hoş geldin diyerek oturtulacak yere kadar eşlik eder. Davulcu ve zurnacı abdal ağasının hizmetindedir. Düğün boyunca abdal ağasının dediklerini yaparlar. Düğüne her gelen abdal ağası tarafından karşılanır oturtulur. Düğüne bir köyden toplu olarak gelmişse bunlar abdal ağası ve davulcu zurnacı ile kapıda karşılandığında yerlerine kadar müzikle eşlik edilir. O zaman gelen grubun en yaşlısı ya da en varlıklı davulcu ve zurnacıya bahşiş atar. Buna “yol şabası” denir. Düğüne gelen kişilerden acelesi olan varsa bunu abdal ağasına söyleyerek hemen şabalanmak istediğini belirtir ve şabalanır. Şabalamak şu şekilde olmaktadır. Abdal ağası şaba yapacağını belirtir, davulcu ve zurnacı şaba müziğini çalmaya başlar. O zamana kadar kahveci kahveleri ve sigaraları dağıtmıştır. Abdal ağası düzenli bir şekilde gelen misafirleri oturtmuştur fakat düzen zaman içinde bozulmuşsa abdal ağası, en yüksek parayı atacak kişiden başlayarak gelen misafirleri yeniden düzenleyerek oturtur. Burada kimin ne kadar vereceği düğün sahibi tarafından önceden az çok bilindiğinden abdal ağası da bilgilendirilmiştir. Bu oturma düzeni, şabada atılacak para açısından son derece önemlidir. Çünkü herkes önce düğün sahibine yakınlığına sonra da

köydeki statüsüne göre oturtulmalıdır. Bunun nedeni de şabada atılan paradan bir öncekinden yüksek para atılmamasıdır. Bu durum, kesin bir gelecek olduğu için çoğu zaman abdal ağasına gerek kalmadan misafirler kendi yerlerini tahmin ederek otururlar. Oturtulma işlemi tamamlanınca abdal ağası tekrar hoş geldiniz der ve tokalaşır. Davulcu abdal, sadece abdal ağasının tokalaştığı kişilere şaba havası çalar. Daha sonra düğün için özel olarak tutulmuş kahveciler ki bunlardan biri kahveyi pişirmekten biri dağıtmaktan sorumludur. Yerine oturtulan misafire kahveci tarafından kahve ve yanında da sigara, şeker ve kolonya ikram ikram edilir. Kahveyi ikram eden kahvecinin tepsinine bahşış atılır. İlk olarak sıranın başındaki kişinin yanına giderek abdal davul çalarak önünde reverans yapar, ağzının içinde geveleyerek “binbir bereket versin ağam” der. Bu parayı istemenin yoludur. Fakat para şabalanan kişi tarafından kolay kolay verilmez. Çeşitli isteklerde bulunulur. Bu abdal ağasının oynaması olabilir ki bu çok zordur. Abdal ağası genelde oynamaz. Bunun yanında düğün sahibinin oynaması ya da orada bulunan birinin oynaması olabilir. Bunun sonunda hala para gelmiyorsa “cebinden akrep çıkınsın”, “ocağına incir ağacı dikilsin” gibi bedduaları yine ağzının içinde geveleyerek söyler. Şabaya her oturan para mutlaka vereceğinden eninde so-

nunda para alınır. Burada bir özellik daha vardır ki para hiçbir zaman abdal ağasının eline verilmez yere atılır. Abdalı zora koyan kişi genellikle asil parayı atmadan küçük bir miktarı yere atar ki bu abdalın bahşışidir. Asıl hediye olarak atacağı parayı yere attıktan sonra, abdal “bin bereket versin” diyerek parayı yerden alır ve herkesin görmesi için meydanda bir iki tur atıp onu sonra abdal ağasına verir. Genellikle de atılan para düğün sahiplerinden biri tarafından yazılarak not edilir. Bu işlemden sonra abdal ağası bir sonraki misafiri şabalamaya başlar. Bir sonra şabalanan kişi asla kendinden önce atılan paradan daha fazlasını atamaz. Aynı miktar olabilir ama önceki atılandan daha yüksek atılamaz. Eğer bilerek ya da bilmeyerek bir önceki şabadan bir sonraki kişi daha fazla atarsa düğünde kavga çıkabilir. Çünkü bu bir önce şaba atan kişiye yapılmış en büyük hakaret kabul edilir (K16, K17, K22, K25, K26, K29).

Şaba olacak kişi çok ise gruplar halinde de şaba yapılabilir. Örneğin köyün ya da mahallenin ismi söylenerek buradan şabalananlar buyursun denmekte onlar topluca şabalananmaktadır. Sonra diğer köy ya da mahalle şabalananmaktadır. Bu toplu şabalananlarda da oturuş sırası kişinin statüsüne göre ve atacağı şabaya göre belirlenmektedir. Toplu şabada dikkat edilen bir usul de bir önceki mahalle ya da köy şabalandığında en baş-

ta oturan baş şabacının attığı paranın, bir sonraki mahalle ya da köy oturduğunda başta oturan baş şabacının da atacağı para olmaktadır. Bir sonra oturan grubun baş şabacısı, bir önceki baş şabacıdan daha az ya da daha fazla atamamaktadır. Bu, sırayla oturan bütün şaba grupları için geçerlidir. Grubun baş şabacısı bir önceki grubun baş şabacısı kadar para atabilir. Ama grubun içerisindeki diğer şabacılar kendi içinde yukarıdan aşağıya belirlenen miktarda para atarlar. Atılacak parayı bu defa, kendinden önceki şabacının attığı para belirler o atılandan daha fazla para atamaz. Daha önce belirtilen gibi acelesi olup da tek şabalanan isteyen kişinin atacağı para için bir sınırlama yoktur. Tek şabalanan kişi istediği kadar para atabilmektedir. Genel uygulama sadece erkeklerin şabalananmasıdır. Fakat yörenin zengin, hatırı sayılır, ağa konumunda bir kadını varsa ve onun şaba yapacak eşi ya da oğlu yoksa veya kadın isterse tek başına bir kadın da şabalananabilir. Bu şabalanan kadının çok yüksek bir miktarda para atması gerekir. Aynı şekilde abdala da bahşış atması gerekmektedir. Abdal, şabalananın sonunda en son para atan bir ya da iki kişinin parasını ter parası diyerek alnına sürerek alıp cebine koyabilir. Düğüne para olarak hazırlıksız gelmiş, okuntusu gitmiş ama bundan haberi olmadan tesadüfen düğün evinde bulunmuş kişi olursa abdal ağası bundan haberdar edilir. Abdal ağası bunu teyit etmek için “evden mi geliyorsun, yoldan mı?” diye sorar. Kişi eğer “yoldan” derse abdal ağası ne kadar şaba atacağını öğrenip o kadar miktarı hazırlıksız gelen kişinin cebine koyar ve o kişi de şaba sırasındaki yerine geçerek oturur, şabalanan ve şabasını atar. Düğünün bitiminden sonra ilk iş, o kişi abdal ağasından borç aldığı parayı götürüp öder. Bazı misafirler de şabaya katılmak istemezler. Bunlar zarfa koydukları parayı abdal ağasına verirler (K16, K17, K22, K25, K26, K29).

En son şaba, düğünün bitiminde kayınbaba ve kaynana şabası olarak yapılır. Bu şabanın amacı davulcu ve zurnacının tekrar bahşış almak istemesidir. Gelin eve geldikten sonra kayınbaba ve kaynana için şaba havası

çalınır ve onlar şabalanır. Çoğu zaman aile bunu istemez ama gelenek olduğu için kimi zaman oynamadan şaba bahşişi atılır. Aynı şekilde gelin ve damat için de şaba havası çalınır aile buna ya mani olur ya da çok az bir para atılarak gelin damat şabasını uzatmazlar. Şaba, Adana yöresinde düğünlerde verilen hediye paranın ritüel şekilde uygulandığı toplumsal dayanışma içeren geleneklerinden biridir. Şaba sadece evlilik düğünlerinde olup sünnet düğünlerinde yapılmaz (K16, K17, K22, K25, K26, K29).

5. Kırkım (Gırgım):

Kırkım ya da gırgım Adana yöresinin yaygın evlilik düğünü için hediye verme uygulamalarındandır. Daha çok kasaba ve şehir düğünlerinde görülmekle birlikte şaba yapılmayan köy düğünlerinde de mutlaka kırkım atılmaktadır. Kırkım düğünün sonunda yapılmaktadır. Salon düğünlerinde de kırkım atmaya rastlansa da daha çok evde yapılan düğünlerde kırkım atılmaktadır. Salon düğünlerinde hediye verilme kısmına “takı merasimi” denmektedir. Burada gelin ve damat salonun ortasına çıkmakta önce aile büyükleri olmak üzere gelin ve damada altın ya da para takılmaktadır. Ev düğünlerinde yapılan kırkımda ise para, altın atıldığı gibi çeşitli hediyeler de atılabilmektedir. Kırkım atılacağı zaman orta yere gelin getirilir, yanına sandalyenin üzerine biri çıkarılarak eline bir tepsi ya da küçük bir sini verilir. Bu sininin ya da tepsinin içinde önce kırkım şekeri denilen veya kelle şekeri denilen şeker havaneli ile kırılır. Kırılıp parçalan şeker orada bulunanlara özellikle de bekar olanlara dağıtılır. Sonra, tepsinin içine bir tülbent serilir ve kırkım atma başlar. Sesi gür olan bu kişiye, gelinle damadın ailesine en yakınlardan başlamak üzere kırkım atıcılar atacakları parayı verirler, bu kişi veren kişinin ismini ya da yakınlığını belirterek yüksek sesle miktarı söyler. Örneğin “oğlanın amcasından bir bilezik, darısı oğluna kızına” diyerek bunu orada bulunanlara duyurur. Bazen espri yapılarak evli olan bir erkek kırkım parası verdiğinde bağırarak kişi “komşusu bakkal ali’den darısı kendi başına” diyerek bağırır. Her para atılıp, yüksek sesle söylenmesinden sonra zılgıt çalınır. Kırkımın özelliği sadece para atılmamasıdır. Kırkımda “abisinden çamaşır makinesi darısı oğluna kızına” ya da “ kızın yengesinden çelik tencere seti darısı oğluna kızına” gibi atılan hediyeler de vardır. Fincan takımından, elbiselik kumaşa, tenceden, ütüye ev eşyaları atıldığı gibi düğün için kişinin düşündüğü çok daha farklı hediyeler de kırkımda atılabilmektedir. Kırkımın bitmesinden sonra toplanan paralar, tepsinin içine serilmiş tülbende çıkın yapılarak oğlanın annesine teslim edilir. Kırkım olarak atılan küçük ev eşyaları da orada bulunan bir

masanın üzerinde toplanmıştır, onlar da oğlan yakınları tarafından kaldırılarak evlenen çiftin evine yerleştirilir. Kırkım da şabada olduğu gibi evlilik düğünlerinde yapılır. Kırkım atılırken yapılan hediyeler bir kişi tarafından not edilir. Eğer yazılmazsa da gelin ve damadın yakınları tarafından akılda tutulmaya çalışılır. Her ne kadar hediye karşılık beklenmeden yapılır dense de, bu yapılan hediye ya da atılan paralar borç olarak değerlendirilir. Hediye yapanın düğünü ya da benzeri bir hediye alınması gereken durumu olduğunda “ben ona borçluyum” denilerek, düğünde yapılan hediye değerinde bir hediye yapılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K14, K15, K19, K20, K21).

6. Bayram Hediyeleri:

Nişan yapıldıktan sonra bayram var ise, gelin adayının bayramlığı damat adayının ailesi tarafından alınır ve bayram öncesi kıza verilir. Bayram günü damat ve ailesi bayram şekeri alarak ya da çikolata alarak kızın evine bayramlaşmaya giderler. Bu bayramlaşma sırasında gelin, kayınbaba ve kayınvalidesinin elini öptüğünde ya yüklü miktarda para ya da yaygın olarak altın takılır. Kurban Bayramı ise yine gelinin bayramlığı damadın ailesi tarafından alınır ve kıza birkaç gün öncesinden verilir. Bayram sabahı da alınana bir altın bağlanmış, kınalanmış koç, bayram namazından sonra getirilerek kızın evine bayram hediyesi olarak bırakılır. Kız evi kendi kesecekleri kurban ile birlikte, oğlan evinin gönderdiği kurbanı da keserler. Kız evine bayramlaşmaya giden erkek tarafının aile büyükleri de kıza ya para ya altın ya da çeyizine koyacağı bir hediye götürürler (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29).

Adana yöresinde görülen bir bayram hediyesi de kız evine bayramın birinci ya da ikinci günü oğlan evinin yaptığı ziyarette verilir. Kız evi haberlidir, bu nedenle kurban kesilir, yemekler yapılır. Oğlanın bütün yakınları bu ziyarete katılırlar. Baba, anne, kardeşler, amcalar, dayılar, yeğenler, yakın olan veya samimi olan eş dost bu ziyarete yer alır. Kız evi yemek ikram eder, sohbet edilir. Sohbet sonrasında oğlan evinden biri tepsi alarak gelen misafirleri tek tek dolaşmaya başlar. Gelen misafirler de bu tepsinin içine para atarlar. Toplanan para tepsiyi tutan kişi tarafından sayıldıktan sonra kıza teslim edilir. Daha eski zamanlarda misafirler kalkıp giderken kapıda yolcu eden gelinin eline verirlermiş parayı ama artık gelini mahcup etmemek için oğlan evinden biri toplamaktadır. Gelen kişi sayısı en az yirmi olduğu kimi zaman bu yemekli bayram ziyaretlerinin yüz kişi ya da daha fazla kişiyle yapılması nedeniyle oldukça yüklü mik-

tarda para geline bayram hediyesi olarak kalmaktadır. Bu para gelin tarafından eğer istenirse, çeyiz alımı için kullanılmaktadır. Bayramlaşmalarda hediye kıza yani gelin adayına verilmekte, damat adayına hediye olayına pek rastlanmamaktadır (K18, K19, K20, K27, K28).

Sünnet düğününden sonra da özellikle ilk bayramda sünnet olan çocuğun ailesi, kirveye bayram ziyaretine giderler. Bu gidişte kirveye ve varsa kirvenin eşine, çocuklarına ya da kirve olan kişinin annesine, babasına hediye götürürler. Kirve olan kişi de kirve olduğu çocuk elini öptükten sonra yüklü miktarda bayram harçlığı verir. Bu hediyeleşme genellikle ilk bayramda olur fakat kirve her bayram elini öpmeye gelen kirve olduğu çocuğa bayram harçlığı verir (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29).

7. Asbap Kesme:

Düğünden yaklaşık bir ay ya da 15-20 gün önce oğlan evi ile kız evinin belirlediği bir tarihte düğün ihtiyaçlarının alınması için çarşıya çıkılır. Bu çarşıya çıkmaya "asbap kesme" denir. Kızın annesi bulunmaz fakat kız ve kıza çok yakın olan aile büyüklerinden abla, teyze, yenge bulunur. Asbap kesmede önce kızın gelinliği beğenilir, gelinlik seçilir, sonra buna uygun ayakkabı ve çantası alınır. Düğün günü ve gecesi giyeceği alt ve üst iç çar-

maşırı ile, gecelik, sabahlık, bornoz takımı, ev terliği alınır. Düğünde oğlan evinin takacağı altınlar beraber beğenilerek alınır. Bu çarşı alışverişinde kına günü giyeceği ile, duvak mevlinde gelinlik sonrası giyeceği kıyafeti de alınır. Ayrıca mobilya, halı gibi oğlan evinin alacağı eşyalar da kızla birlikte beğenilerek alınır. Asbap kesmede kızın annesi, babası, kardeşlerine de gömlek, elbise, terlik, ayakkabı, iç çamaşırı gibi özellikle giysiye dayalı hediyeler de alınır. Asbap kesmenin özü havlucular denilen, çeyiz eşyaları satan mağazalara gitmektir. Mutlaka alınması gerekenler iç çamaşırları, gecelik, sabahlık, sabahlık altına terliktir. Genellikle bunlar bir mağazaya girilerek hepsi birden alınarak çıkılır. Eskiden günümüze düğünün en önemli bölümlerinden birini, Adana yöresinde asbap kesme alışverişi oluşturmaktadır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K14, K15, K21, K29).

Evlilik düğünlerinde görülen asbap kesme olayı sünnet düğünlerinde bu isimle değil de sünnet alışverişi olarak yapılır. Eğer sünnette giyeceği kıyafeti kirve alacaksa, kirve ve sünnet olacak çocukla birlikte aile çarşıya çıkarlar. Bu defa sünnet malzemeleri satan mağazaya giderler ve sünnet düğününde giyeceği pelerinli, asalı, şapkalı kıyafetten, sünnetten sonra giyeceği uzun beyaz gömlek ve altına giyeceği terliğe kadar her şeyi kirve alır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K14, K15, K21, K29).

8. Düğün Günü Damattan ve Ailesinden İstenen Bahşişler:

Düğün günü, damadı neredeyse her gören her gördüğü yerde bahşiş alır. Bu gelinin evine gelip, gelini çıkartırken kapıyı tutan kişiye verilen bahşışten, gelin evine getirilip girdirilirken alınan bahşişe kadar sürer. Düğün arabasının önü kesilerek bahşiş alınır, eskiden köylerde gelin atının önü kesilerek bahşiş alınmış ya da damat tarafı kızın köyüne gelin almaya geldiklerinde köyün girişinde önleri kesilerek ya soru sorulup cevap alınmazsa ya da cevap alınsa bile başka bir gerekçeyle bahşiş alınmadan oğlan tarafı kızın bulunduğu köye girdirilmemiş. Günümüzde gelinin kuaför parası oğlan tarafından karşılanmakta, kuaföre gelin, gelinin kardeşleri, en yakınları gelmektedir. Kuaförlerde "gelin başı" denilen uygulamaya normal saç yapımının çok üzerinde fiyatlandırılmaya tabidir, aynı yüksek fiyatlandırma gelinle beraber gelen diğer kişiler için de geçerlidir. Damat bunu ödediği gibi, orada çalışanlara da bahşiş vermek zorundadır. Ayrıca salon düğünlerinde gönderilen çiçekleri ve çekilen telgrafları getiren kişilere, düğün pastasını salonun ortasına getiren kişiye, düğün bıçağını uzatan kişiye bahşiş verildiği gibi, damadın yakınları tarafından da pastayı ve pasta bıçağını getiren kişilerin "bıçak kesmiyor" ya da "pasta yağlansın" demeleri üzerine pastanın üzerine para yapıştırılmaktadır. Özellikle düğün çıkışı gelin arabasının önünü kesip para almak, gelin yeni evine geldiğinde kapısında durup içeri girdirmeyip "ayak bastı" almak en yaygın düğün bahşişlerindedir. Eskiden pasta kesimi, kuaföre gitme, telgraf çekilmesi ya da çiçek gönderilmesi gibi uygulamalar olmadığından damat şehir düğününde sadece gelini almaya geldiğinde kapıyı kesene, arabanın önünü kesene, düğün sonrası da yeni evli çiftin evinin kapısını kesene para verirmiş. Köy düğünlerinde ise damadın en önemli bahşişlerinden birisi şehir düğünlerinde de halen görülen damat tıraşı sırasında olmaktadır. Köy düğünlerinde bugün örneği azalmakla birlikte damadın tıraşı köy meydanında yapılır, tıraşı yapacak kişiye, havluyu tutan kişiye, usturayı bileyen kişiye damat

tarafından bahşiş verilirmiş. Bugün damat tıraşı köyün ortasında yapılmamakla birlikte yine damat yakınları tarafından tıraşa götürülmekte saç, sakal tıraşı olmaktadır. Bu tıraş sırasında “ustura kesmiyor bilemek lazım” gibi sözlerle tıraş bitene kadar damattan bahşiş alınmakta, tıraş bitiminde de damat tıraşı ücreti normal tıraş ücretinin çok üzerinde olarak alınmaktadır. Ayrıca damat orada bulunan çalışanlara da tek tek bahşiş vermek zorundadır. Sünnet düğünlerinde de sünnet günü tıraşa götürülen çocuk için saç tıraşı yapılır. Bu tıraş sonrasında çocuğun babası ya da kirvesi tarafından genellikle ücreti sorulmadan bilinen ücretin çok üzerinde tıraş parası verilir ve orada bulunan çalışanlara da yüklü miktarda bahşiş bırakılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29).

9. Diğer Hediyeler:

Düğün töreni içinde verilen diğer hediyelerden biri, damadın imam nikahı kıyılırken altın ya da para üzerinden geline verdiği “mehir”dir. Bunun dışında bir başka düğün sonrası geline verilen hediye kaynana veya kayınbabanın gelinin evine gelişi sırasında arabadan ya da attan inmeyen geline tarla, ev, koyun, büyükbaş hayvan, altın, para gibi hediye vermesi böylece gelinin attan ya da arabadan inerek evine girmesi sağlamasıdır. Bir başka düğün hediyesi de damadın gelinin duvağını açarken, geline taktığı “yüz görümlüğü” altınıdır. Sadece geline değil damada da hediye verilir, damat ve gelin düğünden bir hafta sonra kızın evine yemeğe davet edilir. Bu yemek daveti sırasında da kız evi oğlana ya saat, ya altın künye, ya altın yüzük hedi-

ye ederler (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29).

SONUÇ:

İnsanlar arasında dostluk ve sevgiyi ifade eden, sosyal dayanışmayı sağlayan, karşılık beklemeden verilen nesne olan hediye, her güzel ve güzel olduğu kadar da özel olan günde verilerek günün önemini pekiştirmektedir. Hediyelenmek sosyalleşmeyi arttırdığı gibi, ekonomik yönden sosyal dayanışmayı da sağlamaktadır. Özellikle düğün kavramı içinde önemli bir yer alan hediye, evlenen çifte ve çiftin ailesine maddi olarak destek olma özelliği taşımaktadır. Düğün için ilk hediye neredeyse kız çocuğunun doğumu ile başlamaktadır. Çok erken yaşlardan itibaren kız anneleri ve nineleri kızın çeyiz hazırlığına başlamaktadırlar. Özellikle nakış işlenerek ya da işletilerek başlanan çeyiz hazırlığı, çeşitli eşyaların alınıp koyulması ile de düğün gününe kadar sürmektedir. Adana yöresi düğüne, Anadolu'nun genelinde olduğu gibi çok önem vermektedir. Günler öncesinden başlayan düğün eğlencesinin, yıllar öncesine çeyiz ile başlayan hazırlığı uzanmaktadır. Kız evi düğünde hediyesini çeyiz ile, düğün sonrası damat tarafına verdiği bohçalar ve düğünden sonra yeni evli çifti yemeğe davet ettiğinde de damada verdiği saat, yüzük gibi hediyeler ile yapmaktadır. Oğlan evi düğün hediyesini söz kesilirken, nişan takılırken ve düğün sırasında taktığı altınlar, evin kendi paylarına düşen eşyalarının alımı, asbap kesimi, okuntu, nişanlılık dönemindeki bayramlarda alınan kıyafet, kurban, gelin eve girerken ve duvağı damat tarafından açılırken verilen hediyeler ile yapmaktadır. İki tarafın dü-

ğün masrafına katkı olan, aynı zamanda düğüne katılanların ya da katılmayanların sevgi ve dostluk ifadesini, düğün sevincini paylaşımını gösteren hediyeler ise, şaba, kırkım, düğünde takılan altın ya da para olmaktadır. Adana yöresindeki en renkli, hediye verme geleneği şaba ile olmaktadır. Törenin, eğlenceyle harmanlandığı şaba, Adana yöresi köy düğünlerinin vazgeçilmez hediyeleşmelerindedir. Şehir kültürüne yaklaştıkça kırkıma dönüşen düğünde hediyeleşme, sadece gelin ve damat ile ailesine verilmekte, düğünden sonra yapılan duvak mevlidinde, düğüne katılanlara bir teşekkür niteliğinde oyalı tülbent örtülerek, düğün sahipleri tarafından misafirlere de verilmektedir.

Yukarıda anlatılan hediyeleşmeler, eski dönemlerden günümüze kadar yörede değişmeden, korunarak gelmiştir. Zaman içerisinde değişen şey çeyizin ihtiyaçlara göre belirlenmesi, gelen hediyelerin günümüz ihtiyaçlarına göre alınması olmuştur. Eskiden çeyiz olarak gaz ocağı alınırken, günümüzde fırınlı ocak, mikro dalga fırın, eskiden bir karyola iki sandalye alınırken, bugün yatak odası, oturma odası, misafir odası mobilyası alınmaktadır. Yine eskiden düğün hediyesi olarak gaz lambası, bakır tencere alınırken, günümüzde elektronik eşyadan, çelik tencereye kadar değişik ihtiyaçlar alınmaktadır. Kızın çeyizinin bol nakıslı olması, verilen her çeyizin yedekli olması eskiden nasıl önemliyse, günümüzde de öyle önem taşımaktadır. Geçmişten günümüze değişmeyen şey, çeyizin çok verilmesinin kız evinin ekonomik durumunu ve kızın anesi ile kızın becerisini gösterdiği düşüncesidir.

Evlilik düğünü kadar yörede sünnet düğünleri de önem taşımaktadır. Geçmişten günümüze sünnet düğünü ve kirvelik, sünnet düğünü öncesi, sünnet düğünü sırası ve sonrasında yapılan kirve ve sünnet olan çocuk arasındaki hediyeleşmeler hala zengin bir şekilde sürmektedir. Sünnet düğünü erkek çocuğun ailesi açısından ilk mürrüvvetini görmek ve çocuğun bir kez sünnet olacağı gözünde bir şey kalmaması, çocuğun ailesinin gözünde bir şey kalmaması için eksik hiç bir şey bırakılmadan yapılmaktadır. Evlilik

düğünü de yine aynı şekilde “insan bir kere evlenir”, “gözünde bir şey kalmamasın mezara kadar içinde yara olur”, “düğününde muraz (murad) almayan gelin mesud olmaz” gibi düşünceler ile oldukça detaylı ve gösterişli şekilde yapılmaktadır. Sonuçta her ne kadar aileler ve gençler her şey çok iyi olsun diye uğraşsalar da, kimseden bir beklentileri olmasa da maddi olarak düğün yapanlar sıkıntıya girmektedirler. Herkesin başından geçtiği ya da geçeceği için düğün yapanların yakınları tarafından çeşitli isimlerde ve şekillerde yapılan hediyeleşmelerle bu sıkıntı hafifletilmeye çalışılmaktadır. Aslında karşılıksız gibi görülse de hediyeleşme, yasal olmayan, sözleşmeye dayanmayan, manevi ve geleneksel olarak kuralları konmuş bir borçlanma ya da borç ödeme şeklidir. Çünkü düğünde yapılan hediye ya daha önce hediye veren kişiye yapılan hediye bir karşılığıdır ya da hediye alan kişinin veren kişiye karşı hediye verilmesini gerektiren bir durum yaşadığında yine hediye olarak ödeyeceği manevi yönden taşıdığı bir borcudur. Hediyeleşmede “altta kalmama” kaygısı yaşandığından yapılan hediyeler akılda ya da kağıtta kayıt altında tutulmaktadır. Karşılık olarak hediye verileceğinde de daha önce yapılan hediye maddi ve manevi değeri ölçüsü dikkate alınmakta, hediye alanın bu değerinde olması sağlanmaktadır.

Türk kültürünün önemli öğesi olan hediyeleşme, Orta Asya'dan günümüz Anadolu'suna zamana ve koşullara göre az çok şekil değiştirse de öz olarak korunarak gelmiştir. En görkemli hediyeleşmeler, maddi ve manevi değeri en yüksek hediyeler düğün törenleri içinde verilmiştir. Evlilik düğünlerinden, sünnet düğünlerine hediyeleşme Anadolu'da olduğu gibi Adana yöresinde de köyden kente eskiden günümüze çeşitli isimler, çeşitli biçimler alarak varlığını korumuş, dostluğun, dayanışmanın ve sosyalleşmenin temel taşı olma niteliğini korumuştur. ■

Kaynakça:

1. BARDAROĞLU, Ali; İslâm Ansiklopedisi, “Hediye” Maddesi, C.17, İstanbul-1998
2. ED-DİB, Abdülazim; İslâm Ansiklopedisi, “Çeyiz” Maddesi, C.8, İstanbul-1993

3. NUTKU, Özdemir; İslâm Ansiklopedisi, “Çeyiz” Maddesi, C.8, İstanbul-1993

4. BAŞÇETİNÇELİK, Ayşe; Adana Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana-1998

5. Derleme Sözlüğü; Türk Dil Kurumu, Ankara-1978

Kaynak Kişiler:

1. Elif Çağım, 1944, lise, Adana, ev hanımı, evli
2. Cemile Çeken, 1956, okuma-yazma yok, Adana, ev hanımı, evli
3. Çiğdem Akdeniz, 1970, lise, Karataş, ev hanımı, evli
4. Habibe Akyazı, 1950, ilkokul, Feke, ev hanımı, evli
5. Atiye Genç, 1975, lise, Adana, ev hanımı, evli
6. Tuna Özsayın, 1978, lise, Adana, ev hanımı, evli
7. Şükran Genç, 1945, ilkokul, Adana, ev hanımı, evli
8. Çiğdem Akça, 1965, üniversite, Adana, öğretmen, evli
9. Çiler Karataş, 1968, üniversite, Adana, mühendis, evli
10. Zühal Peker, 1973, lise, Adana, memur, evli
11. Nemciye Eleftöz, 1950, okuma-yazma yok, Alihocalı Köyü, ev hanımı, evli
12. Emine Tuna, 1955, okuma-yazma yok, Ceyhan, ev hanımı, evli
13. Meryem Ardiç, 1946, okuma-yazma yok, Adana, ev hanımı, evli
14. Şenel Babadağ, 1973, lise, Kozan, memur, evli
15. Leyla Altıparmak, 1977, lise, Kozan, memur, evli
16. Ömer Aslantaş, 1953, üniversite, Adana, öğretim görevlisi, evli
17. Çağatay Akyol, 1969, üniversite, Adana, öğretim görevlisi, nişanlı
18. Zehra Doğan, 1976, lise, Adana, ev hanımı, evli
19. Cemile Özer, 1964, lise, Adana, ev hanımı, evli
20. Mehtap Sarıçioğlu, 1966, lise, Adana, ev hanımı, evli
21. Nurten Çankaya, 1966, lise, Karaisalı, ev hanımı, evli
22. Mehmet Çankaya, 1966, üniversite, Karaisalı, memur, evli
23. Senem Mucuk, 1979, üniversite, Adana, öğretmen, nişanlı
24. Handan Akın, 1963, üniversite, fakülte sekreteri, evli
25. Sıtkı Çağım, 1940, lise, Adana, emekli, evli
26. Süleyman Çeken, 1946, lise, Adana, emekli, evli
27. İlker Çöktü, 1972, üniversite, Adana, öğretmen, evli
28. Taner Doğan, 1974, lise, Adana, çiftçi, evli
29. Şaban Kurtoğlu, 1959, lise, Adana, memur, evli

Osmaniye'de
Ağıt Söyleme Geleneği ve

Osmaniye Ağıtları

Prof. Dr. Erman ARTUN
Çukurova Üniv. Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl. Öğr. Üyesi

OSMANİYE AĞITLARDAN ÖRNEKLER

1. Kına Türküsü

Aşağıdan gürül gürül geç gelir
Gelir amma gürültüsü geç gelir
Kız anadan ayrılması güç gelir
    Al gelin almaya, geldik almaya
    Alıp da dönmeye, geldik dönmeye
Aşağıdan gelir gelin alıcı
Önüne tutarlar yalın kılıcı
Biz de biliyoruz eller alıcı
    Al gelin almaya, geldik almaya
    Alıp da dönmeye, geldik dönmeye
Sabah seni indirirler yollara
Al kına yakarlar beyaz ellere
Sakın kızım sakın, düşme dillere
    Al gelin almaya, geldik almaya
    Alıp da dönmeye, geldik dönmeye
(Ali Temiz, 45, ilkokul mezunu, Kadirli,
sağlık memuru)

2. Kına Ağıtı

Bu kıza gerek bir ana
    Ağlayalım yana yana
Canım ana gözüm ana
Salma beni gurbet ele
Gurbet ele gurbet ele
Dayanılmaz kötü dile
    Bu kıza gerek bir baba
    Ağlayalım yana yana
Canım baba gözüm baba
Aha bindim gidiyorum
Gidiyorum gidiyorum
Komşulara ne diyorum

Bu kıza gerek bir emmi
    Ağlayalım yana yana
Canım emmi gözüm emmi
Salma beni gurbet ele
Gurbet ele gurbet ele
Dayanılmaz kötü dile
    Bu kıza gerek bir dezze
    Ağlayalım geze geze
Canım dezze gözüm dezze
Aha bindim gidiyorum
Gidiyorum gidiyorum
Komşulara ne diyorum
    Bu kıza gerek bir bacı
    Ağlayalım acı acı
Canım bacı gözüm bacı
Salma beni gurbet ele
Gurbet ele gurbet ele
Dayanılmaz kötü dile

Kapımızın önü dutlar
    Üşüyor bütün itler
Silip süpürdüğüm yurtlar
Aha bindim gidiyorum
    Gidiyorum gidiyorum
    Komşulara ne diyorum
Atladım gittim eşği
Sofrada buldum kaşığı
Koca evin yakışığı
İşte bindim gidiyorum
    Gidiyorum gidiyorum
    Komşulara ne diyorum

(Derlemeci: Gülden Leba, Derleme, Bahçe,
Mayıs 1995, Kaynak Kişi: Hacı Mehmet Ballı, 96)

3. Kına Ağıtı

Kalk gelin yukarı deşir şeşini
Emmi dayı bitirsinler işini
Çok ağlama sil gözünün yaşını
Al gelin almaya geldik almaya

Gelinin kınası çamurdan mıydı
Gözünün sürmesi kömürden miydi
Ananın yüreği demirden miydi
Al gelin almaya geldik almaya

Gelinin izarın almış kurdan
Bunu böyle emr eylemiş yaradan
Sabah seni göçürürler buradan
Al gelin almaya geldik almaya

Beline bağlamış yelpe kuşağı
Ardına düşürmüş mektep uşağı
Oturduğun kızım huri döseği
Al gelin almaya geldik almaya

Tepecik tepelik görünen taşlar
Babanın damının taşı değil mi
Simirce simirce yağın yağmurlar
Babanın gözünün yaşı değil mi
(Derlemeci: Gülden Leba, Kadirli,
Şubat 1995, Kaynak Kişi: Hanifi Can,
öğretmen)

4. Kına Ağıtı

Samenim geldi duruyor
Heral kına yakacaklar
Yeni ümidim kesildi
Heral beni vericiler

Kız anası kız anası
Başında mumlar yanası
Kız kınayı yaktırmıyor
Çağır gelsin öz anası

Evimizin önü kavak
Kavaktan dökülür yaprak
Sanki ben de gelin mi oldum
Elim kına yüzüm duvak

Kız anası kız anası
Başında mumlar yanası
Kız kınayı yaktırmıyor
Çağır gelsin öz anası

Ana kızından ayrılmaz
Gider gurbet ele gelmez
Vermen beni yabancıya
El oğlu kıymet bilmez

Kız anası kız anası
Başında mumlar yanası
Kız kınayı yaktırmıyor
Çağır gelsin öz anası

Şu görünen ekin sandım
Ekin değil burçak imiş
Kız anadan ayrılması
Yalan değil gerçek imiş

Kız anası kız anası
Başında mumlar yanası
Kız kınayı yaktırmıyor
Çağır gelsin öz anası

Evimizde vardı sobam
Toplanmış hep elim obam
Ver de elini öpüyüm
Beni gelin veren babam

Kız anası kız anası
Başında mumlar yanası
Kız kınayı yaktırmıyor
Çağır gelsin öz anası

Çattılar ocak taşını
Kurdular düğün aşını
Kız kınayı yaktırmıyor
Çağır gelsin kardeşi
(Derlemeci: Gülden Leba, Kadirli,
Anberinarkı köyü, Şubat 1995, kay-
nak kişi: Muhammer Güneş, 44, ev
hanımı)

5. Ağıt

Kadirli köprüsü geçek
Gazinoda açmış çiçek
Kâmil Kara'yı kesmişler
İkinci ekimi seçek

Hazırmış Mustafa Kara
Bu işlere verdik ara
Bütçede kalmadı para
Batırıyor ortalığı buda

Hısım diye seni seçtik
Keşke seçeydik yaban
Koca araba kırılmış
Sanki Kadirli'de çoban

(Derlemeci: Gülden Leba, Kadirli,
Anberinarkı köyü, Şubat 1995, kay-
nak kişi: Muhammer Güneş, 44, ev
hanımı)

6. Ağıt

Yanında açan mor çiçek
Temmuz gelişin soldu mu
Şu bebekten soracağım
Anan göçerken geldi mi

Gözüm akıyor selinen
Günüm geçmiyor elinen
Sana haber vereceğim
Şener de geldi güllünen
(Derlemeci: Gülden Leba, Kadirli,
Anberinarkı köyü, Şubat 1995, kay-
nak Kişi: Muhammer Güneş, 44, ev
hanımı)

7. Ağıt

Bekir kardaş asker olmuş
Gider deniz adasından
Uşağı Hicaz'a düşür
Otur kalem odasından

Bekir kardaş asker olmuş
Beyti şerif beyti türbe
Uşağı Hicaz'a düşür
Hangi yana düşsen kible
(Derlemeci: Gülden Leba, Kadirli,
Anberinarkı köyü, Şubat 1995, kay-
nak Kişi: Muhammer Güneş, 44, ev
hanımı)

8. Ağıt

Hikâyesi: Doğum sırasında ameli-
yat masasında bebeği ile birlikte ölen
Merik gelin için şu ağıt söylenmiştir:

Bazarcın pambuğuna
Yağmur yağdı yağrağına
Gurban olam Merik gelin
Mezarının toprağına

Dertlerine bakılıydı
Bana hançer sokulaydı
Keşke Merik ölmeseydi
Evim barkım yıkılıydı

Şu Merik'in bacısına
Dayanılmaz acısına
Dediler Merik öldü
Sabır onun kocasına

Ne ağladı ne de güldü
Vurunca bağrımı deldi
Maraş'tan bir haber geldi
Dediler Merik öldü
(Derlemeci: Tuğba Çatalbaş, Osmaniye, Hemite, 20.04.1995, kaynak Kişi: Mehmet Ateş, 76, okuma-yazma bilmiyor).

9. Ağıt

Hikâyesi: Osmaniye Şaban Çavuş ılıcadan dönerken düşmanları tarafından öldürülüyor. Ölümünün ardından şu ağıt yakılıyor:

Ilıcının yollarına
Vurma dakma kollarına
Ilıcada ölen Şaban
Doyamadım dillerine

Konağın altı ekin
Yekin Şaban çavuş yekin
Ağlamaya sıkılıyorum
Düşmanların evi yakın

Değirmenin üğünüyor
Bibilerin dövünüyor
Dövünmeyin bibilerim
Düşmanların sevmiyor

Ilıcadan gelemedin
Düşmanını bilemedin
Beş kurşunu birden yedin
Yiğit idi Şaban ağam
(Derlemeci: Tuğba Çatalbaş, Osmaniye, Hemite, 20.04.1995, kaynak Kişi: Fatma Gürbüz, 77, okuma-yazma bilmiyor).

10. Ağıt

Kardeşimin adı Durdu
Şelanı ağır vurdu
Gurban olam hatın anam
Bir bebek orada kaldı

Arkamda dağım yıkıldı
Kürekten kolum söküldü
Zorumuş kardeş acısı
Kakamam bölüm büküldü

Üznünü bitirmemiş
Gölgesine oturmamış
Gurban olam kele gelin
Bir oğlancık yetirmemiş

Karlı dağlar, karsız dağlar
Herkeş ölüsüne ağlar
Senin ocağın batmadı
Benim gelin kara bağlar

Gadanı alayım teyze
Ben ağlarım geze geze
Geri durun ben vereyim
Benim yaram daha taze

Pırtıyı pırtıya katak
Götürek pazarda satak
Sen anası ben gelini
Gidek de mezara yatak

Kara tren tez gelir
Soluk soluğa yetirir
Kap Hasan'ın oğlu Osman
Acep haber mi getirir

Gadanı alayım Döndü
Öd düştü, ciğerim yandı
Kullar başına vermesin
Bavulda pırtısı geldi
(Derlemeci: Tuğba Çatalbaş, Osmaniye, Hemite, 20.04.1995, Kaynak Kişi: Elif Gürbüz, 82, okuma-yazma bilmiyor).

11. Benli Ömer Ağıtı

Ömer'im eller iyisi
Veziri gölge koyusu
Rum'dan Şam'a ünü gitti
Hani emmisi dayısı

Evimizin önü arpa
Kuzu gelir kırpa kırpa
Ne yatıyon Benli Ömer'im
Gelin taze, bebek körpe

Evimizin önu kuyu
Kuyudan alırdık suyu
Kınaman beni komşular
Melek Ömer'imın huyu

Fırak deli gönlüm fırak
Belen köyün yeri ırak
Anan karı baban koca
Şimden beri Ömer gerek

Evimiz var uçtan uca
Sabah olmaz uzun gece
Belen köye gider miyim
Benli Ömer'im olmayınca

Ben Ömer'imın anasıyım
Odlar düşüp yanasıyım
Kınaman beni obalar
Ben Ömer'in anasıyım
(Kaynak Kişi: Cemile Güldür, Kadırlı, Osmaniye, İlkokul mezunu, ev hanımı)

12. Ağıt

Hikâyesi: Andırın yöresinde bir düğün halayında silah sıkılır ve damat ölür. Gelin ve kaynanası karşılıklı olarak şu ağıtı söylerler:

Halbur derler yüksek yayla
Ben daha görmedim böyle
Halını sormaya geldim
Eşim yaraların heyle

Ayşe Teyze, Ayşe Teyze
Süpürmedim evinizi
Niye bana darılıyon
Ben mi öldürdüm oğlunuzu

Akan sular duruluyor
Gelin geri veriliyor
Düğününe gelen sağmen
Cenazende bulunuyor

Az giderim uz giderim
Kervan yolun düz giderim
Ben evimden gelin geldim
Geri döner kız giderim

(Derlemeci: Ercan Taştan, Kadırlı, 23.02.1995, kaynak kişi: Lütfiye Güvel, 63, okuma-yazma bilmiyor)

13. Ağıt

Hikâyesi: Osmaniye'de Recep adlı bir genç trafik kazasında ölür. Ardından annesi Emine şu ağıtı yakar:

Gökyüzünde turna katar
Kolunu boynumdan atar
Kurban olurum Recebim
İş mi olur bundan beter

Şaşık Recebim şaşık
Tekerin önüne düşük
Kurban olayım oğluma
Şöhretli araba koşuk

İleri dur kele Sultan
Oturalım dize dize
Osman düğününü kurmuş
Okuntu saldı bize

Kapımızda dut dikili
Dibinde reyhan ekili
Kurban olayım oğluma
İrecep evimin vekili

Su içinde salkım söğüt
Verseler de almam öğüt
Şöyle döndüm baktım idi
Kan içinde babayığıt

14. Ağıt

Hikâyesi: 16 yaşında kanserden ölen Gülseren Dal için Cafer Karataş tarafından şu ağıt yakılmıştır:

Doktorlar derdime kanser dediler
Annem babam öleceğimi bildiler
Beni alıp eve geldiler
Zalim felek genç yaşında kıydı bana

Daha girmiştim on altı yaşına
Felek pençesini taktı peşime
Zalim kanser genç yaşta vurdu başıma
Kıyma felek, kıyma şu genç yaşına

Annem Sultan, babam Ali'dir
İkisi de mecnun gibi delidir
Elbet şu dünyanın temeli fanidir
Kıyma felek, kıyma şu genç yaşına

Şu yalan dünyada murat almadım
Sanki ben de al duvaklı gelin mi oldum
Daha genç yaşında şanıımı aldın
Kıyma felek, kıyma şu genç yaşına

Gülseren derler benim adıma
Yalan dünya ben de doymadım tadına
Daha eremeden muradıma
Kıyma felek, kıyma şu genç yaşına

Âşık Cafer bunu böyle söyledi
Oturup başına kendisi de ağladı
Yalan dünya seni böyle eyledi
Kıyma felek, kıyma şu genç yaşına
(Derlemeci: Güllü Dal, Kadırlı, 08.02.1995, kaynak kişi: Cafer Karataş, 55, ortaokul mezunu)

15. Hamdi Bey'in Ağıtı

Canan akar belik belik
Ben ağlarım soluk soluk
Ne mutlu eşe canına
Hamdi ba canına gömtük

Şura atının bine
Şuna gazının döne
Gele görsen sürmeleşim
Issız galmış ağ gana

Gadanı alam Hamdi
Duyan eller sana yandı
Ağ ganan gapısına
Bir topluca atlı endi

Gızlar sizi kör ederim
Silin begen çizmesini
Gız öyle gelin mi olur
Donadalım öznesini

Gadanı alam Senem
Var mı benim gibi yanan
Ne ağlıyon Şerif gızım
Dünen yandıydı gınan

Yol üstünde gara çalı
 Ir ır eder dalı
 Hamdi bem küsmüş gider
 Emmileri döndersin geri

Havludan atı boşanmış
 Geldim döse döşenmiş
 Gadan alam Ahmet emmi
 Gayret guşanı guşanmış

İncecik cuvara sarar
 Gaveyinen içe içe
 Atını galdırır hara
 Yaklaşverirdi göce

Harman yeri yarılıyor
 Nad davulu çalınıyor
 Okuntu saldın beler
 Cenazene diriliyor

(Kaynak kişi: Nurtane Tıraş, Kadirli, Osmaniye, 1995)

16. Selver'in Ağıtı
 Selver'in çektiği deve
 Kâh yürür de kâh bozulur
 Gara yazın gözeli
 Kulakta parlar gaziler

Allı kefiye başında
 Gurşun yarası döşünde
 Öldürmüş de suya atmış
 Araplı'nın üst başında

Nazik ağ Selver'im nazik
 Mevla'n da gurursuz yazık
 Yakışırda ağ gollara
 Has mercan, gümüş bilezik

Selver'imin er gakişu
 Bulanıklı elinin bakışu
 Kırmızı edik giydirmedim
 Gara gundura yakışır

Çıktım gonurun dağına
 Seyr eyledim bağına
 Beş sene ardına düştü
 Vermedim cerit beğine

Elyalı dört bükülü
 Darak cöbünde sokulu
 Kınaman obalar beni
 Selver yitirik akılı
 (Kaynak kişi: Nurtane Tıraş, Kadirli, Osmaniye, 1995)

17. Kıçıkırığın Ağıtı

Hikâyesi: Kıçıkırık Ali Toroslarda dolaşan eşkıya çete başlarındandır. Nişanlı iken askere gider. Ali'ye düşman olan bu kızın dayısı, onu başkasıyla evlendirmek ister. Kız kabul etmeyince dayısı tarafından öldürülür. Bu olayı duyan Ali askerden kaçır, kızın dayısını vurur ve nişanlısının mezarı başında şu ağıtı yakar:

Askerlikten ben de kaçtım
 Kanat bağladım da uçtum
 Nazlı Döndü'mün yüzünden
 Tatlı canlarımdan geçtim

Değirmen tersine dönse
 Her dileğim kabul olsa
 Beş on kişi daha vururum
 Nazlı Döndü'm geri gelse

Derelerde biter kamış
 Kâkülüne kan bulaşmış
 Kadani alayım anam
 Ölüyorum yetiş demiş

Mezarına bir dut diktim
 Kul olayım dallarına
 Döne döne can veriyor
 Bak Döndü'mün hallerine

Evlerine ben de vardım
 İncik incik haber saldım
 Ayan olsun nazlı Döndüm
 Dayını yanına saldım

18. Askerin Ağıtı

Altın yüzük parmağında
 Sayet pantol ayağında
 İbiş'i süvari yazmışlar
 Şu Antep'in örneğinde

Yücesinde yanar ışık
Sofrasında gümüş kaşık
Ya ne derdin kadir Mevla'm
Kızım sallamadı beşik

Kapımızda çifte dutlar
Yaprak mı ola, pürçek mi ola
İbişin ölükle diyorlar
Yalan mı ola, gerçek mi ola

Yaz geldi, çiçek açıldı
Sadi olanlar seçildi
Kullar başına vermesin
Pırtı bavuldan saçıldı

Gadanı alam kızım
Hem ıklığım hemi sazım
Karılar içinde oturur
Gelin başlı gelin kızım

Evimiz cana (ırmak) yakın
Dalga vursa alır mı ola
Emmioğlu İbişim
Mektup yazsam gelir mi ola

Belinde de altı patlar
Süvarinin atı hoplar
Ayan olsun İzzet oğlum
Çifte gelin zülûf toplar

İlahi İstanbul bata
Gelibolu daha öte
Sabah İzzet İbiş gelir
Sıcakla tüte tüte

Yol üstünde bir top çiçek
Ben belini bağlamaz mıyım
İzzet'in öleceğini bilsem
Ben İbiş'e ağlamazdım

Evimiz suya yakın
Dalga vurur sekin sekin
İbiş Antep'ten geliyor
Meclis ayağa kalkın

Kapımızda asma, üzüm
Salkımları düzümlerim
Gadanı alayım emminoğlu
Gucağında yok bir kuzum

Havluyu konak tutturmuş
Merdiveni düzletiyor
Bedir kızım gurban demiş
Deli Ali'yi nazlatıyor

Yattığın yerlerde yatmam
Yorganı üzerime örtmem
Gadanı alayım emmioğlu
Babamın evine gitmem
(Derlemeci: Tuğba Çatalbaş, Kadırlı, 08.02.1995, kaynak kişi: Mehmet Ateş, 76, okuma yazma bilmiyor)

19. Ağıt

Hikâyesi: Ağıtın kendisi için yakıldığı Mehmet Cin'in de aralarında bulunduğu beş kişilik bir grup aralarında kavga ederler. Olaydan kısa bir süre sonra gruptaki diğer dört kişi Mehmet Cin'i öldürürler. Nişanlısı Hatice şu ağıtı yakar:

Sabahleyinden yüzüne
Vurdum elimi dizime
İlahi kurban olım
Memmedin el gözüne

Tam bu sırada bu ailenin akrabalarından biri de ölür. Bunun üzerine şu ağıt yakılır:

Ağ bezden de ketenimiz
Hiç kalkmıyor yatanımız
Kuru yere mekân tutmuş
Çitil gibi yetenimiz
Mehmet'in nişanlısı kayınına yönelerek:

Sabahleyin er kalktım
Kekliğine yem döktüm
Kusursuz hizmet ettim
Kayın da gelmez yanıma

Mehmet'in annesi:

Anayın da yoktur özü
Yürümeye tutmaz dizi
Ayan olsun Mehmet oğlum
Kör oldu babanın gözü
(Kaynak Kişi: Sultan İyibiçer,

Köprübaşı, Osmaniye, 65, ev hanımı, ilkokul)

20. Ağıt

Hikâyesi: Osmaniye'nin Zorkun yaylasında genç bir kız kendini dut ağacına asar. Bunun üzerine şu ağıt yakılır:

Sen de nereden geldin
İpi çarşıdan mı aldın
Datlı cana nasıl kıydın
Mevla kerim demedin mi

Sabanan er mi kalktın
Dut ağacına ip mi dakdın
Datlı cana nasıl gıydın
Mevla kerim demedin mi

Erisin dağların garı
Dudun dalı gurusun
Anan nerede o da gelsin
Mevla kerim demedin mi

(Kaynak Kişi:

Sultan İyibiçer, Osmaniye, 65, ev hanımı, ilkokul)

Kaynakça:

- 1- Ana Britannica (1987), Ağıt Maddesi, C.1, Ana Yayıncılık, İstanbul.
- 2- Boratav, Pertev Naili (1982), Folklor ve Edebiyat I-II, Adam Yayınları, İstanbul.
- 3- Çağınlar, Zekiye (1999), Adana Yöresi Avşar Ağıtları ve Bu Ağıtların Adana Âşıklık Geleneğine etkisi, Ç.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Adana.
- 4- Görkem, İsmail (2001), Türk Edebiyatında Ağıtlar, Akçağ Yayınları, Ankara.
- 5- Kaya, Doğan (1999), Anonim Türk Halk Şiiri, Akçağ Yayınları, Ankara.
- 6- Kudret, Cevdet (1980), Örneklerle Edebiyat Bilgileri, İnkılap ve Aka Basım, İstanbul.
- 7- Malinowski, B. (1990), Büyü, Bilim ve Din, Kabcacı Yayınları, İstanbul.
- 8- Öztürk, Ali (1986), Türk Anonim Edebiyatı, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- 9- Şenel Süleyman (1988), Türk Edebiyatında Ağıt, TDV İslâm Ansiklopedisi, C.1, TDV Yayınları, İstanbul.
- 10- Şimşek, Esmâ (1993), Kadırlı ve Osmaniye Ağıtları, Tesfa Yayınları, Antakya.
- 11- Türkçe Sözlük (1988), Ağıt Maddesi, C.1, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- 12- Uludağ, Süleyman (1988), Ağıt Maddesi, TDV İslâm Ansiklopedisi, C.1, TDV Yayınları, İstanbul.

Toprağı Bol Olsun Deyimi Üzerine

Doç. Dr. Münevver TEKCAN

Kocaeli Üniv. Fen-Edebiyat Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

Deyimin kullanımına baktığımızda sözlüklerde, "Ölen kimsenin ardından yapılan hayır duası (Emir 1972: 203); Saygı duyulmayan ölümler anılırken söylenir (Türkhan 1974: 232); "Müslüman olmayan ölümler için ruhu sükun bulsun, huzur içinde yatsın" anlamında kullanılır. (Gözler 1975: 362); (Müslüman olmayan bu kişi) hayırla anılacak kişiydi rahat uyasun! (Aksoy 1976: 910); Müslüman olmayan ölümler anılırken müteassıp Müslümanlar ve onların ağzını kullanan başkaları tarafından söylenen bir anma sözü (Gözler: ?, 126); Pek saygı duyulmayan ölümler anılırken söylenir; (Muallimoğlu 1983: 720); Müslüman olmayanlar için "ruhu sükun içinde olsun" anlamında söylenir. Eren 1988: 485; (Müslüman olmayan ölümler için) "hayırla anılacak kişiydi, ruhu sükun içinde olsun, mezarında rahat yatsın", anlamında iyi dilek sözü olarak kulla-

nılır. (Püsküllüoğlu 1995: 754); 1. Müslüman olmayan ölümler için söylenir, 2. Pek saygı duyulmayan ölümler anılırken söylenir; (Fidan 1996: 2907) "Allah Rahmet eylesin" gibi ölenin arkasından söylenen bir çeşit iyi dilektir."; (Kocaoluk-: 202) Müslüman olmayan ölümler için ruhu sükun içinde olsun anlamında söylenir"; (Sezgin- 300) "Aslında Hristiyan ölümleri için söylenen bir sözdür. Bizde daha çok saygı duyulmayan ölümler için söylenir." anlamlarıyla karşımıza çıkmaktadır.

Çizmeciler'de deyim'in öyküsüne de yer verilmektedir: "Eski Türklerin korugan dedikleri eski mezarlara, ölenin sahip olduğu altın gümüş mücevher gibi hazineler konurdu. Bu mezarların üzerine toprak yığılarak irili ufaklı höyükler meydana getirirlerdi. Ölenin yakınları ve milleti de birer küfe toprak yığarak irili ufaklı höyükler meydana geti-

rirlerdi. Deyim o zamandan günümüze kalmış olup, o zamanlarda toprak bol olsun ki kimse açmasın ve hazineyi almasın, anlamına gelirdi." (Çizmeciler: 294)

Jean Paul Roux'un Altay Türklerinde Ölüm eserindeki "Cenaze Törenleri" bölümünde yer alan bilgiler Çizmeciler'in anlattığı öyküyle benzerlik göstermektedir. "Altay Türklerinde ölünün gömüldüğü yer çoğu zaman bir doruktur. Bir tespite göre de ölüyü gömmek için hem dağlık hem de bir akarsuyun bulunduğu yer seçilmektedir. Bu yüksek yere ulaşmak güçtür ve büyük çaba gerektirmektedir. Moğollarda ise gömüt yerleri genellikle bozkırlarda bulunur ve ölen kimsenin şehir içinde gömülmesine izin verilmemektedir. Ölüyle gömülen servet dolayısıyla ya da yalnızca ölene saygısızlık edilmemesi için en azından büyükler söz konusu olduğunda Moğollarda gömüt yeri saklı tutulmaktadır. Mezar arayıcıları ölüye zarar vermektedirler, daha kötüsü düşman da mezar kalıntılarını ele geçirmek isteyebilir (Roux 1999: 248-251). A. İnan'ın Barthold'dan çevirdiği "Türklerde ve Moğollarda Defin Merasimi ve Meselesine Dair" adlı yazısında ise bununla ilgili olarak mezarlar üzerinde orman yetiştirilmesinin, ölünün gömüldüğü yeri belirsizleştirmek için başvurulan bir yol olduğu, Moğollar'ın yalnız hanları değil, fakat büyük adamları da gizlice kırlarda defnettikleri belirtilmektedir. Bunun bütün Moğallarda müşterek olup olmadığı bilinmemektedir. Ayrıca mezarlar üzerine kurganlar yapmak âdeti de bu gizli defin âdetiyle benzerlik göstermektedir (İnan: 362-363).

Adı geçen eserlerde yer alan bilgiler dayanılarak "Toprağı bol olsun" deyiminin, İslam kabul edildikten ve Anadolu'ya gelindikten sonra gayri Müslimler, özellikle Hristiyanlar için bu anlamıyla kullanıldığı kabul edilirse, deyim açık-alaması bu şekilde sınırlandırılarak eksik bırakılmış olur. Ayrıca Türklerin öleni değerli eşyalarıyla gömme geleneğini, eskiden olduğu gibi Anadolu'da devam ettirdikleriyle ilgili bir bilgiye o döneme ait yazılı kaynaklarda rastlamadık.

Yazılı kaynaklarda, yukarıda sıralanan anlamlarıyla kullanılan bu deyim gayri Müslimler, özellikle de Hristiyanlar tarafından kullanılıp kullanılmadığını belirlemek için İstanbul'daki gayri Müslim cemaatlerin din adamlarının gö-

rüşlerine de başvurduk. Bu görüşler şöyledir:

1. Ermeni Patrikhanesi Papazı Krikor Damatyan, "Toprağı bol olsun" deyimini kullanmadıklarını ölen bir kimsenin arkasından Hristiyan Ortodox ya da hangi dine mensup olursa olsun "Toprağı hafif olsun, Allah rahmet eylesin, Mezarına nur insin, Nur içinde yatsın, Aydınlıkta yatsın!" ifadelerini ölülerin ruhlarının istirahatı için kullandıklarını söyledi.

2. Süryânîlerin papazı Samuel Akdemir de bu deyim kullanmadıklarını hangi dinden olursa olsun ölenin arkasından "Allah Rahmet eylesin!" dediklerini ifade etti.

3. Vatikan Katolik Kilisesi'nin görevlisinin verdiği "Ölüler Ayını" adlı eserin "Dört Son Olay Ölüm, Hüküm, Cennet, Cehennem" bölümünde yer alan "Ölüm, Ölümün Sembolleri ve Ritüelleri" başlığında, Latince "Requiescat in peace" dua sözü bulunmaktadır. Vatikan Katolik Kilisesi'nin din görevlisine göre bu ifade doğrudan "toprak" kelimesi geçmiyor; ancak - ölene - ebedî istirahat - dileğini ifade ediyor. Burada - ebedî istirahat - toprağı sembol etmektedir, beden toprağı gömülmesiyle sonsuz istirahate bırakılmaktadır (Ölüler Ayini: 38).

Diğer Dillerde

Almanca-Türkçe Deyimler Sözlüğünde Toprağı bol olsun! "Gott habe ihn selig!" - Müslüman olmayanlar için - Bu deyimde toprak kelimesi geçmiyor deyim doğrudan Türkçe'den çevrildiği anlaşılmaktadır (Yurtbaşı: 303a).

Toprağı bol olsun deyiminin İslamî bir hükümlerle ilgili olup olmadığını belirlemek için görüşlerine başvurduğumuz Kelam sahasındaki uzmanlar, bu deyim Kuran'da geçen herhangi bir âyete dayanmadığını belirttiler.

Kullanımı yaygınlaşarak Müslüman olanlar için de söylenilmeye başlanan Toprağı bol olsun deyiminin anlamı ve kullanımı ile ilgili olarak tespitlerimiz şöyledir:

1. Toprağı bol olsun deyiminde geçen "bol" kelimesinin 1. geniş, ferah, 2. pekçok anlamları bu deyimde birbirine kaynaşmış olarak kullanılmaktadır.

Sözlüklerde yer alan "Saygı duyulmayan ölüler anılırken söylenir" anlamının aksine bu deyim, ölen bir kişinin arkasından kötü söz söylememe, o kişi iyi yâdetme niyetiyle, iyi bir temenni ve dua sö-

zü olarak kullanılmaktadır. Müslümana ve Müslüman olmayana aynı dua yapılmayacağı düşüncesiyle bu deyim genellikle garyr-ı müslimlerin arkasından söylenmektedir. Ancak son zamanlarda deyim Müslümanlar için de söylenmesi, Toprağı bol olsun deyiminin kullanımının yaygınlaştığını göstermektedir.

2. Deyimin ne zamandan itibaren kullanılageldiğini tarihî metinlerde tespit edemediğimiz için kesin olarak belirleyemedik. Ancak Müslümanlarla gayri Müslimler uzun zamandır iç içe yaşadıklarından deyim kullanılmaya başlamasının oldukça eski dönemlere dayandığını söyleyebiliriz. ■

Kaynaklar:

AKSOY, Ömer Asım (1981), Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

ÇİZMECİLER, Osman (2002), Ünlü Deyimler ve Öyküleri, İstanbul.

EMİR, Sebahat (1972), Örnekleriyle Açıklamalı Deyimler Sözlüğü, Emir Yayınları, İstanbul.

EREN, Hasan (1988), TDK Türkçe Sözlük 2, Türk Dil Kurumu Yayınları 549; Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu Yayınları, Ankara.

GÖZLER, Fethi (?) Türkçe Deyimler ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul.

GÖZLER, Fethi (1975), Örnekleriyle Türkçemizin Açıklamalı Büyük Deyimler Sözlüğü, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul.

İNAN, Abdülkadir (1968), "Moğollarda ve Türklerde Defin Merasimi Meselesine Dair" Makaleler ve İncelemeler I, Ankara, s. 364-377.

KOCAOLUK, O. Hayri (-), Türkçe Deyimler Sözlüğü, Kocaoluk Yayınevi, Tarsus.

MUALLİMOĞLU, Nejat (1983), Deyimler, Atasözleri, Beyitler ve Anlamdaş Kelimeler, Muallimoğlu Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul.

Ölüler Ayini (1991), İstanbul.

ÖZDEMİR, Emin (1981), Deyimler Sözlüğü: Açıklamalı, Örneklili, Bilgi Yayınevi, İstanbul.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali (1995), Türkçe Deyimler Sözlüğü, Arkadaş Yayınevi, Ankara.

ROUX, Jean-Paul (1999), Altay Türklerinde Ölüm, (çev. Aykut Kazancıgil), Kabcacı Yayınevi: 148, İstanbul.

SEZGİN (-): Şaban, Deyimler ve Kelime Grupları Sözlüğü, Sezgin Kitabevi, Son Telgraf Matbaası.

TÜRKHAN, Aysan (Ediskun) (1974), Konuşan Deyimler ve Atasözleri, Remzi Kitabevi, Yükselen Matbaacılık, İstanbul.

YURTBAŞI, Metin (2000), Türkische Redewendungen Mit Deutschen Entsprechungen, İstanbul.

Bu yazı, 25-26 Kasım 2004'te Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi, Uluslararası Türk Kültüründe Ölüm Sempozyumu'nda sunulan bildirinin genişletilmiş şeklidir.

Kocaeli ve Çevresine Ait Bir Dokuma:

Kandıra Bezi

Yrd. Doç. Dr. Işıl ALTUN

Kocaeli Üniv. Fen-Edebiyat Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

Toplumların geçmişten bugüne taşıdıkları maddi kültür değerleri arasında, halk plastik sanatları önemli bir yere sahiptir. Üretim tekniği ve biçimiyle, kullanılış amacıyla, insan ihtiyacını karşılamaya yönelik karakterde doğan halk plastik sanatları; renkleri ve nakışlarıyla üretmelerin beslendikleri kültürel ortamın, sahip oldukları estetik zenginliğin de anlatım aracıdır.

Bir yöre kültürüne ait halk sanatı ürünleri, o yörenin, bölgenin ve ürünü yaratanların, yani halk sanatkarlarının karakteristik özelliğini, tarzını, öylesine yansıtırlar ki, o yörenin adıyla anılırlar. Bir halıya bakıp, “bu Hereke halısıdır”; bir dokumaya bakıp, “bu Kandıra bezidir” deniliyorsa, o yörenin “tarzı”ndan, geniş anlamda kültürel kimliğinden söz edilebilir.

Anadolu'nun coğrafik konumu, doğal zenginlikleri; Anadolu insanının yaşama biçimi, maddî - manevî pek çok kültürel unsurun bu topraklarda yaşamasına ve gelişmesine sebep olmuştur.

H. Örcün Barışta, Anadolu Türk el sanatlarının Asya'dan İran ile Irak'a göç eden Büyük Selçuklular (İran Selçukluları) ve onlara etki eden Hun, Göktürk, Uygur, Gazne, Karahanlı gibi Türk devletlerinin sanatlarından kaynak-

landığını; Hitit, Firig, Yunan, Roma, Bizans sanatları gibi Anadolu uygarlıklarından beslendiğini; İslâmi çevrede gördükleriyle de serpiştiğini belirtir (Barışta, 1998:1). Anlıyoruz ki, Denizli'den İçel'e, Gaziantep'ten Çanakkale'ye, Rize'den Antalya'ya, Kastamonu'dan Şile'ye, Isparta'dan Kırşehir'e, Mardin'den Balıkesir'e, Sınop'tan Sakarya'ya, Tokat'tan Kocaeli'ye hemen her coğrafyada yaşayan ve araştırmamızın da konusu olan dokumacılık, Türklerin Ata yurdu Orta Asya'dan Anadolu topraklarına gelmiş; Anadolu'daki başka uygarlıklarla kaynaşmış ve gelişerek günümüze ulaşmıştır.

Asya'da Pazırık kurganında, Anadolu'da Çatalhöyük'te (M:Ö: 6000) bulunan dokuma numuneleri, Asya'dan Anadolu'ya taşınan dokumanın gelişim serüvenine, ileri bir kültür seviyesine işaret eder niteliktedir. İnsanlığın kültür tarihi ile dokuma sanatının gelişimi paralellik göstermektedir.

Günlük yaşamın her anında, her alanında, kullanılan eşyalarda, görülen yapılarda, insan ilişkilerinde, eğitim basamaklarında olan dokuma (s.IX); “toplumların gelişmelerinin, oluşumlarının, moral ve estetik normların, dini ve kültürel inançların değerlendirilebildiği teknolojik ve arkeolojik bir araç”tır (Özsoy, 2001:1).

İpek, pamuk, yün, keten, kenevir gibi eğrilebilir malzemelerle, basit el tezgâhlarında kalın-ince dokunan; yalın, süssüz, basit kumaşlar-bezler Anadolu kadınının becerikli ellerinde yaşamsal bir öze dönüşmektedir. Doğumdan ölüm; hayatın her geçiş döneminde dokuma, kendine karşılık bulmuştur.

Alan araştırmamızı yaptığımız Kocaeli'nin ilçesi Kandıra'da, dokumanın en basit şekli bezayağı kullanılmış, geçmişte çocuk alt bezi, peşkir (mahrama), yağlık, iç don, mintan, uçkur, çevre, kese, gelin bürgüsü, heybe, çarşaf, kefen olarak köylünün ihtiyacını karşılamıştır.

Kandıra'nın köy bezi, köy çözmesi (=çözme) diye adlandırıldığı mahalli dokumanın üretim tekniği, uygulanış şekli, kullanılış amacı köylünün günlük yaşam ihtiyacından doğmuş ve gelişmiştir.

lenme yaşına gelen kızların kaç arşın bez dokuyabildiği, ne kadar keten otu yolduğu, maharetinin göstergesi sayılmıştır. Kandıra'da kızlar bez dokusun diye, doğduklarında göbekleri "düzen" in kenarına bağlanmaktadır. (Altun, 2004:136)

Kızın erkek tarafına verdiği nişan bohçasında (yörede buna dürü denmektedir), kendi dokuduğu köy bezinden yapılan göynek, iç donu bulunur. Verilen göyneklerin yakası kullanılmadan önce açılmaz. Kandıra'nın Bağırğanlı köyünde yaptığımız çalışmalar sırasında, oğlunu trafik kazasında kaybeden bir annenin, "yakası

Köy bezinin, çezmenin hammaddesi olan keten, ketenin tarımı, dokumacılığı, Kandıra ve çevresinde çok eski yıllardan beri bilinmekte ve yapılmaktadır. Keten bitkisinin ekiminden, ip haline gelene kadar geçen, "havuzlama, kurutma, kırma, tarama, yumuşatma, eğirme, ağartma, çözgü hazırlama, dokuma" (Arlı, 1983:31); geleneksel yöntemlerle yapılan meşakkatli işlemlerdir.

Endüstriyel gelişime bağlı olarak seri üretimler; köyden kente göç gibi ekonomik ve sosyal değişimler; ketenin ilkel şartlar ve uzun zamanda üretilmesi, sanayi ürünleriyle rekabet edememesi, pazarlamanın sağlanamaması yörede keten tarımını ve buna bağlı olarak dokumacılığı olumsuz yönde etkilemiştir.

Sanayileşmenin, gelişen teknolojilerin; kadın emeğine dayalı dokumayı, makinaya dayalı endüstri dokumacılığına dönüştürdüğü bir gerçektir. Bu yüzden, halkın yaşam şekliyle, karakteristik özellikleriyle, manevi değerleriyle, duygu ve düşüncesiyle ilgili pek çok kültürel unsurumuz gibi kalın-ince ve kirkitli dokumalarımız hızlı bir geçiş süreci içinde az üretilir ya da üretilemez olmuştur.

Tüm olumsuzluklara rağmen Kocaeli ve çevresinde (Bu çevre, Ağva, Kandıra, Eşme, Akçakoca, Taraklı, Kaynarca, Mudurnu, Göynük; Kocaeli'ye bağlı Balören, Taşköprü) geleneksel dokumacılık, dalgalansa da yok

olmamıştır. Yaptığımız alan araştırmalarında köylünün tek tek de olsa evlerinde "düzen"lerini kurup, ihtiyaçlarını karşılamak üzere bez dokuduklarını tespit ettik. Yöre halkının âdetleri, gelenek ve görenekleri, inançları, dokumanın özü, atkı ve çözgülerde kodlanarak, günümüz için, şaşırtıcı bir devamlılık sağlamıştır.

Pek çoğu okur yazar olmayan köy kadını; süslenme, giyinme, barınma unsuru olarak kullandığı, kullanışlı, sağlıklı, sağlam, rahat, sade, işlevsel ve kendine özgü köy çezmelerini, dokumaları günlük yaşamından çıkarılmamıştır.

Ak kenarlı, gök kenarlı, kırmızı kenarlı, sarıgrafı yalınkatları gömlek, örtme; ince dokunuşlu bürümcükleri bürgü; kırmızı-mavi çözgü çözmeleri çarşaf, tahılını saklamak ve korumak için çuval, son yolculuğuna çıkan kişiye kefen olmuş; satırlı ve aynalı diye isimlendirilen kirkitli dokumalar tabutların üstüne örtülmüş, sonra camilere serilmiştir.

Topraktan gelip toprağa gideceğine inanan köylü kadınlar, ekip biçtikleri, ip haline getirdikleri ve dokudukları kefeni, aynalı sandıklarda kefenlik saklarlar. Kadınlar, beni, benim dokuduğum beze sarın, kefenimi ondan yapın, diye yakınlarına tavsiyede ve vasiyette bulunurlar. Son yolculuklarında, başkalarının parası ve emeği geçsin istemezler.

Kandıra ve çevresinde önceleri, ev-

açıkmadık göyneklerin kaldı, bizi tez elden bırakıp nere gittin?” diyerek, kendi dokuduğu bezden diktiği göyneğe sarılarak, ağıtlar yakışına tanık olduk.⁽¹⁾ “Yakasız açılmadık, giyilmedik göynekler” sözü çok şey anlatmaktadır. Kadın göyneklerinin yakası işlenir. Gelin arabasını sürene gelin, araba göyneği vermektedir.

Sözde, kız tarafı, erkek tarafına kızın hazırladığı para kesesi, paçaları dantelli iç donlar, takke ve çevre vermektedir. Bir Kandıra türküsünde, kızın evliliğe rızalık verdiği sembolize eden çevre şöyle geçer:

Üç güzel oturmuş gergefin işler
Gergefin üstüne dökülür yaşlar
Herkes sevdiğine çevre bağışlar

Erkek ailesi, kız tarafına söz kesmeye giderken, dantel iplikleri, keten burmaları, pamuk, tongullu peşkirler, mahramalar, çemberler götürmektedir. (Altun,2004:254)

Köylü, pamuk bulamadığı için, atkısı ve çözgüsü keten olan kalınca bezler dokuyup, bunlara çalı batmaz-diken batmaz demiş, erkekler, odun yapmaya gittiğinde bu kalın dokumadan yapılan iç donları, pantolonları giymiştir. Günümüzde, makbul sayılan keten bezi, o günlerde, köylünün fakirliğini anlatır. Bir ninnide de belirtilir bu:

Dandini dandini dan ister
Annesinden don ister
Keten bezini beğenmez
Top top kumaş ister (a.g.e., 251)

Araştırma yaptığımız Kandıra ve çevresinde ketenin kıtık denilen çöpü bile ziyan edilmez. Kıtıktan, yatak, yastık yapılmakta ve hala kullanılmaktadır. Ketenin çok zahmetli yetiştiğini vurgulayan köylü, bu zahmeti, ketene annesinin beddua ettiği yorar. Annesi ketene: “Fırın alevi ol da, sürün” dediği için, o gün bu gün ketenin hiç yüzü gülmemiş.⁽²⁾

Köylü kadınlar, köy bezine çıtlak kahve, yıldız, manda gözü, kırkayak, sevdâ çiçeği, karpuz çekirdeği, karanfil, kutulu sarma adını verdiği motifleri işleyerek; dokuma anlamına gelen tekstili ; halk plastik sanatlarının estetik doruğu olan, duygularını ifade ettiği bir metne, yani ‘text’e dönüştürmüştür.

Kandıra ve çevresinde dokunan ak kenarlı, gök kenarlı, direkli, düz, yalın köy bezleri, kırkit kilimler, dokuyanların duygu, düşünce ve inançlarının simgesidir. Tezgâhlar, o yörenin maddi ve manevi kültürünün kodlanarak geçmişle bugün arasındaki güçlü köprüyü kuran en önemli iletkenlerdir. Bu yüzden köklü bir geçmişe sahip olan Kandıra ve çevresindeki Türkmenlerle dokuma sanatı bütünleşmiş; köy bezi yörenin kültürel tarzını oluşturmuş ve başkalarınınca “bu Kandıra bezidir” denilecek imajı sağlamıştır.

Gelişen teknoloji sayesinde dünyamız gittikçe küçülmektedir. Yörelere ait farklılıklar korunmazsa yerel renkler birbirine karışacak ve M. Öcal Oğuz'un ifadesiyle: "Küresel benzerlikler karşısında önemi artan ve 'biz'e 'biz' dememizi sağlayan farklılıklar temelinde biçimlenen ulusal kalıtımız" (Oğuz, 2002:31) ın kültürel devamlılığını sağlamadan hızla eriyip gidecektir. "El sanatları dünyada önceleri ulusal kültürün 'maddi' boyutu olarak algılanır ve halk ekonomisinin bir parçası olarak görülürken; günümüzde 'ulusal kalıtın' en kolay küreselleşebilir 'görsel' ürünleri olarak değerlendirilmektedir." (a.g.e., 32)

Biz de "ulusal kalıt" bağlamında değerlendirilebilecek bir ürün olarak "Kandıra bezi"ni 2002-2005 yıllarında Prodecom (Ürün-Geliştirme-İletişim) projesinde değerlendirmek istedik. İçinde yer aldığımız, Avrupa Birliği destekli, Unesco onaylı bir proje olan Prodecom'un amacı, yok olması istenmeyen, kadın el emeğine dayalı sanat dallarına özel önem verilerek, sanatkârların ekonomik ve mesleki yeterliliğini arttırmak, yok olan kadın el emeğine dayalı kültürel mirası yeniden canlandırmak ve korumaktır. Ve bu projede "Kandıra bezi" kültürel kimliğine yakışır şekilde yer alsada Truva filminde binlerce metre kullanılan Denizli Buldan dokumaları kadar şanslı olamadı. Ancak, dikkatler Kandıra bezine çekilebildi.

2005 yılından sonra Kandıra Kaymakamlığı ve İzeyap (İzmit Evlerini ve Tarihini Yaşatma Koruma Derneği) keten ekimini sağlamak ve dolayısıyla Kandıra bezini yaşatabilmek adına girişimlerde bulunmuştur. Kaymakamlık, Kandıra'ya bağlı Kocakaymaz köyünde Kocakaymaz Köy Kalkındırma Kooperatifini kurularak, köyde terk edilmiş bir okulu Kaymaz Köyü Keten Dokuma Evi haline getirmiştir. Büyükşehir Belediyesi, binlerce yıllık bir kültürü geleceğe taşıyacak bu düşünceye destek vermiştir. (Kocaeli Gazetesi-Pişmaniye, Aralık 2005:6) Kaymakamlık, köylüye keten ekmesini, ürününü satın alacağını söyleyerek teşvik etmiştir. 17 Nisan 2006'da Kandıra keteni, İzeyap ve Çekül (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma) Vakfı aracılığıyla Hilton'da

düzenlenen Uluslararası Kadın El Sanatları Fuarında, kadın el emeğini yansıtan bir imge olarak sunulmuştur.

Kocaeli ve çevresine ait Karamürsel sepeti, Hereke halısı, Kandıra yoğurdu ve İzmit pişmaniyesi gibi, köy çözmesi ya da "Kandıra bezi"de geçmişten bugüne taşınan, "seçilmiş, meşhurlaşmış, işlenmiş ve üzerinde uzlaşmış kültürel verimler olan imgeler"dir. (Oğuz, 2003:175).

Kocaeli ve çevresinde halkın yaşamıyla bütünleşmiş olan "Kandıra bezi", halk kültürünün "kültür turizmi" alanında küreselden yerele; yerelden küresele, millîlik ve evrensellik bağlamında bir yol; önemli açılım noktalarından biri olabilir. ■

Kaynakça:

1) Arlı, Mustafa, Kandıra İlçesinde Keten Dokumacılığı, II.Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri V.Cilt (Maddi Kültür) Ankara, 1983.

2) Altun Işıl, Kandıra Türkmenlerinde Doğum Evlenme ve Ölüm, Yayıncı Yayınları, Kocaeli, 2004.

3) Barışta, H.Örcün, Türk El Sanatları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998

4) Oğuz, M. Öcal, Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002

5) Oğuz, M. Öcal, Kültür Turizminde İmgelerin Yeri, Halk Kültürlerinin Uluslararası İlişkiler katkısı Sempozyumu Bildirileri, Motif Vakfı Yayınları No:3, İstanbul, 2003.

6) Özay, Suhandan, Düden Bugüne Dokuma Resim Sanatı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001

7) Kocaeli Gazetesi, Pişmaniye eki, 18 Aralık 2005, Pazar

Dipnotlar:

1) 25 Mart 2004'te Kandıra- Bağıranlı'da yapılan görüşme.

2) Fahriye Yaşar, 1924-Yusufoğlu, evli, ev hanımı, okuma yazması yok.

3) Bu yazıda kullanılan fotoğraflar Işıl Altun'un arşivinden alınmıştır.

Toplumsal Sorunlar Karşısında

Âşık Veysel

Fatih KIRAN

Kocaeli Üniversitesi Türk Dili Bölümü Öğretim Elemanı

Âşık, sadece bireysel duygularını işleyen, onlarla avunan ve etkilediği insanları bunlarla avutan kişi değildir; o aynı zamanda, içinde yaşadığı toplumun gerçeklerini gören, sorunlarına tercüman olan ve bu sorunlara çareler bulmak için kendince öneriler sunan kişidir.

Bu yüzden âşıklar için, yaşadıkları toplumun nabzını yakından tutan sanatçılardır, demek yanlış olmaz. Tarih boyunca olagelmiş savaşlar, yenileşme hareketleri, sanayileşme, göçler gibi halkı derinden etkileyen olaylar, onların şiirlerinin vazgeçilmez konuları olarak daima karşımıza çıkar: “Tanzimat, Meşrutiyet, Birinci Dünya Savaşı, Türk toplumunu ve günlük yaşamını hızlı değişim ve dönüşümlere uğratmıştır. Toplumsal yaşamda geleneksel yapı yer yer çatlamaya, kırılmaya ve yerleşmiş değerler sarsılmaya başlamış, geçiş dönemlerine özgü ikilemler ortaya çıkmıştır. Yeni kültürle önerilen yeni yaşam biçimleri karşısında halkın uyum gösterememesi, eski-yeni çatışması edebiyata yansımıştır. Sorunlar diğer sanatçılar gibi âşıklar tarafından da sorgulanmaya başlar.”¹

Bu sorgulama süreci sonunda, toplumsal yapıdaki değişim ve dönüşümlere bağlı olarak meydana gelen sosyal sorunları (cehalet, haksızlık, bölücülük, sömürü, yobazlık vb.) irdeleyen şiirler ortaya çıkar. Pir Sultan Abdal’dan Köroğlu’na, Dadaloğlu’ndan Âşık Mahsuni Şerif’e kadar, geçmişten günümüze pek çok ozanın bu sorunlardan geri durmadığı görülür. Yirminci yüzyılın büyük halk ozanı Âşık Veysel de bu süreçteki yerini almış, mensubu olduğu toplumun sorunlarını kendine özgü üslubuyla değerlendirmeye ve çözüm bulmaya çalışmıştır.

Bir talihsizlik sonucu, yedi yaşında gözlerini kaybeden Veysel çok küçük yaşlarda saz çalmayı öğrenir

ve karanlık dünyasında renklendirdiği toprağı, suyu, çiçekleri ve gökyüzünü sazının tellerinde dillendirmeye çalışır. Geleneksel anlayışın tersine, doğaçlamaya uzak duran Veysel’in uzun çalışmalar sonucu yazdığı şiirlerinde sade, anlaşılır ve halk diline yakın bir üslup kendini açıkça belli eder. Bu üslubu yaşamı boyunca ortaya koyduğu tüm şiirlerde sürdürür.

Her ozan gibi o da aşk ve doğa üzerine yazıp söyler ilk türkülerini, bu yüzden sazla sözle olan birlikteliğinin bu ilk yıllarındaki şiirlerinde toplumsal sorunlara ait düşüncelerin izleri pek görülmez. Buna rağmen Veysel’in çıkış noktasının daima insan olduğunu söylemek pek yanlış olmaz. Sevgiyi ön plana çıkararak; tutuculuğu, ırkçılığı, din ve mezhep ayrımcılığını yargılayıp mahkûm eden şairin bu anlayışında kuşkusuz Alevî-Bektaşî felsefesinin rolü büyüktür. Toplumsal sorunları irdelediği olgunluk dönemindeki iyilik kötülük kavramlarına yaklaşımında da eğitimimsizlik ve cehalet karşısındaki katı tutumunda da bu öğretinin keskin izlerini görmek mümkündür: “Bektaşîler kötülüğün ancak cehaletle var olabileceğini, aydınlanma ile ise iyiliğin hüküm süreceğini dile getirirler. (...) Aydınlığın olduğu yerde karanlık olmaz. Karanlık varsa aydınlık yoktur. Bu ikisi bir arada olmaz bu nedenle kötülüğün olduğu yerde iyilik, iyiliğin olduğu yerde kötülük olmaz.”²

Veysel’in daha sonraki şiirlerinde bolca yansımalarını bulacağımız toplumsal kaygılarının biçimlenmesi ve dışavurumunda kuşkusuz Arifiye Köy Enstitüsü ile başlayan ve daha sonraları yurdun başka köşelerindeki Köy Enstitülerinde devam eden tanışıklığının etkisi büyüktür. Köy öğretmeni ve eğitmeni yetiştirmek ve köy çocuklarına öğrenim olanakları sunmak amacıyla kurulan ve Cumhuriyetimizin en önemli eğitim projelerinden biri olan Köy

Enstitülerinin işleyiş tarzı Veysel'i derinden etkilemiş ve bu enstitülerde saz öğretmenliği yaptığı süre boyunca toplumsal sorunlara daha duyarlı bir hale gelmiştir. "Köy Enstitüleri Âşık Veysel'in şiir dünyasına da tesir etmiştir. 1941 yılına kadar Pir Sultan Abdal, Hüseyin, Kul Sabri, Veyselî, Kemter, Veli ve Sıtkı gibi çevre şairlerinin tesiri altında geleneği sürdüren Veysel bu tarihten sonra halk şiirimize yeni bir yorum getirmiştir. Şekil olarak geleneği sürdürüş, konu olarak geleneksel halk şiirinden uzaklaşmıştır. Atatürk ve Türk Cumhuriyeti, birlik-beraberlik, kardeşlik, ağaç ve orman sevgisi, okumanın önemi, çağa ayak uydurma ve günlük konular onun şiir dünyasında yer almıştır."³

Veysel Anadolu'nun dört bir köşesinde açılan bu okullara öylesine inanmıştır ki;

Enstitü bir kovana misaldir
Her türlü çiçekten alır bal yapar
Yurdumuz içinde doğru bir yoldur
Memlekete kanat takar kol yapar⁴

diyerek bu okulların, ülke için önemini vurgulayan şiirler yazmıştır.

Köy Enstitülerinde ders vermeye başladıktan sonra Veysel'in artık yaşadığı dönemin sorunlarına daha fazla eğildiği, bu sorunları şiirlerinde dile getirerek onlara çözümler bulmaya çalıştığı görülür. Eğitimsizlik, birlik ve beraberliğin korunması, cehalet, sosyal eşitsizlik, yobazlık, küslerin barıştırılması, hile ve yalan dolan gibi toplumsal yaşamın hemen her alanında karşılaştığı aksaklıklar şiirlerinde daha gürlük bir şekilde ses bulmuştur:

Olmak istiyorsan dünyada mesut
Hakka halka yarayacak bir iş tut
Çalıştır oğlunu kızını okut
İnsan olmak için okumak gerek
(s.161)

Doğrult hedefine çek ger yayını
Zedeleme temiz kullan oy'unu
Yaptır mektebini yücelt köyünü
Her derdlere derman bulana ne den
(s.78)

Veysel'in yaşadığı dönem itibarıyla dile getirdiği düşüncelere bakarsak; özellikle eğitim ve okuma konusundaki yaklaşımlarının ne kadar doğru ve isabetli olduğunu görürüz. O yıllar Cumhuriyetin daha yeni ilan edildiği yıllardır. Bu ülke insanı, Kurtuluş Savaşı gibi büyük ve zorlu bir savaştan çıkmış ve yepyeni bir Cumhuriyet kurmuştur. Savaşın kazanılmasında gösterilen hünerin benzeri daha birçok

alandaki gösterilmeliydi ki bu büyük başarı taçlandırılmalı. Artık savaş başka cephelerde yapılmalıydı. Bu cephelerin ilki ve en önemlisi eğitim cephesiydi. Veysel de daima bu cephenin gönüllü neferleri arasında olmuştur. Onun dizelerinde: "Çalıştır oğlunu kızını okut", "Oku çalış öğren ölene kadar", "Yaptır mektebini yücelt köyünü" gibi düşünceler bir anlamda toplumun kanayan yarası eğitimsizliğe merhem olacak düşüncelerdi. Bir anlamda eğitim, Veysel'in şiirlerinde en önemli kurtuluş aracı olarak dile gelmiştir.

Bunun yanında büyük ozan, dogma ve boş inançlara karşı da mücadele etmiş; anlamakta ve anlatmakta zorlandıkları

her durumu "keramet" diyerek açıklamaya çalışan insanlara yol göstermeye çalışmıştır:

Bu bir keramet mi yoksa hüner mi
Göz görmese gönül buna kanar mı
Öküzler tarlada sapan döner mi
Eker biçer motor dedi ki okul (s.187)
Sıradan, eğitimsiz kafaların, tanrının bir kerameti olduğunu ifade ettiği durumları o;
İnsanlar kafası bunları bulan
İlimdir dünyada hakikat olan
Bütün bu işlerin temelini kuran
İnan buna Veysel dedi ki okul (s.188)
diyerek insan aklına ve bilime bağlamak-tadır. Bu ifadeler, Veysel'in insan aklına, bilime ve okula bakış açısının ne kadar doğru ve isabetli olduğunu apaçık ortaya koymaktadır.

Veysel aynı zamanda, insanı sosyal yapı içindeki unvanlarından soyutlayıp, onları yalnızca insan oldukları için değerli gören bir anlayışa sahiptir:

Topraktandır cümle beden

Nefsini öldür ölmeden

Böyle emretmiş yarıdan

Sen kalemsin ben uç muyum (s.41)

Bu dizelerde insanların birbirlerini hor görmesinin anlamsızlığını vurgular; çünkü kendini diğer insanlardan üstün gören kişiler nereden geldiğini bilmeyen kişilerdir. Veysel de bu insanlara nasıl bir yanlış içinde olduklarını anlatır:

Tabiata Veysel âşık

Topraktan olduk kardeşik

Aynı yolcuyuz yoldaşık

Sen yolcusun ben bac mıyım (s.41)

Veysel, insanların kökünün ortak olduğu evrensel görüşünü ısrarla vurgular:

Beni hor görme kardeşim

Sen altınsın ben tunç muyum

Aynı vardan var olmuşuz

Sen gümüşsün ben sac mıyım (s.41)

Birlik ve beraberliğin korunamaması, yaşadığımız bu coğrafyada kurulan devletlerin hepsinin ortak sorunudur. Tarihin her döneminde ülke içindeki huzuru, barışı, hoşgörüyü ortadan kaldırmak isteyenler mutlak olmuştur. Bilindiği gibi, dil, milliyet, kültür, din vb. değerler tarih boyunca Anadolu coğrafyasında insanların birbirlerine bağlayan, aralarında tutkal vazifesi gören unsurlar olarak ön plana çıkmıştır. Anadolu'nun göbeğinden, Sivas'tan insanlarımızı birlik ve beraberliğe çağıran Veysel, bu değerleri şiirlerinde yüksek sesle dile getirir:

Kürt'ü Türk'ü ve Çerkez'i

Hep Âdem'in oğlu kızı

Berberce şehit gazi

Yanlış var mı ve neresi (s.58)

Binlerce yıl bu topraklarda bir ve beraber yaşamış, şehitleri gazilerine karışmış insanların aralarına nifak sokulmasının karşısındadır Veysel.

Din ve mezhep kavgalarının da birlik ve beraberliği bozan unsurlardan biri olduğunun bilincindedir. Bu nedenle mezhep kavgalarının anlamsızlığını şu dizelele ortaya koyar:

Bakmaz mısın insanların işine

Kötülükler doğar peşi peşine

Mezhep kavgasına din döğüşüne

Sanki varıp sığmamışlar cennete
(s.75)

Tüm din ve mezheplerin temel amacı insana, dünya yaşantısının mükâfatı olarak cenneti vaat etmesidir. Bu mükâfatın sayısal bir ifadesi yoktur. Ne kadar insan bu mükâfatı kazanmışsa o kadar insan cennete gidecektir. Bu nedenle Veysel'e göre bu, bu kavgaların hepsi anlamsızdır;

Hedef alıp dövüştüğün kardaşın
Seni yaralıyor attığın taşın
Toplumla zararlı yersiz savaşın
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız (s.163)
Halbuki ona göre mezhep kavgaları, yersiz ve lüzumsuzdur. Bu kavgalar, insanlar arasında ayrılık ve gayrılık vesilesi olmaktadır:

Şu âlemi yaratan bir
Odur külli şeye kadir
Alevi Sünnilik nedir
Menfaattir varvarası (s.59)

Belki de birlik ve beraberliğe en fazla ihtiyaç duyulduğu bu dönemde kardeş kavgasının kendimizi yaraladığını, bu kavganın bindiğimiz dalı kesmekten başka bir şey olmadığını ısrarla tekrar eder.

Yobazlar da Veysel'in şiirinden nasibini almıştır. Dini tam anlamıyla özümseyememiş, onun derinliğini tamamen keşfedememiş kişilere söyleyecek sözü vardır büyük âşığın:

Sen m'attın dünyanın temel taşını
Ne bilirsin yaradanın işini
Görsene dünyanın yürüyüşünü
Burada söylen Vaşington'dan duyulur (s.207)

Kendini "yaradan"ın yerine koyan, karşısındaki insanları acımasızca yargılayan, hoşgörüsü ve bilgi yoksunu yobazların, yanlışlarından dönmeleri için tabiattaki düzene bakmalarını gerektiğini şu şekilde ifade eder:

Yürü ileriye bakma geriye
Nasıl işler bakmaz mısın arıya
Nar d'Allahın nur d'Allahın Nuriye
Cehennem yobazın yolu sayılır. (s.207)

Kendi dindarlığını herkesinkinden üstün tutan, kendinden başka herkesi cehennem derinliklerinde yanacak kişiler olarak görenlere ve gösterenlere de şöyle seslenir:

Ey hocam karışma Hikmetullaha
O derya derindir giren boğulur
Allah birdir inanmışız Allaha
İki diyen o dergâhtan kovulur (s.207)

Hile, yalan-dolan gibi davranışlar, bütün kötülüklerin anasıdır. Ona göre; toplum değerleri hızlı ve sağlıksız biçimde değişmiştir; ihanet, zina, dolandırıcılık gibi olumsuz davranışların artması, hile ve yalan-dolanın eskisinden çok daha fazla başvurulan bir yol haline gelmesindedir:

İstemezdi alış verişte senet
Kafalara yerleşmezdi ihânet
Ne zina olurdu ne çapkın evlât
İşde hilye sözde yalan olmasa (s.63)

Bu güzel sohbette olmazdı fis fis
Çirkin işe meyyâl olmazdı nefis
Ne cinayet ne hırsızlık ne hapis
İşde hiyle sözde yalan olmasa (s.63)

Veysel, şiirlerinde cehaleti yalnızca okuma-yazma bilmemekle eş tutmaz. Onun bazı şiirlerinde okuma-yazma bilen, okumuş kişiler de cahil olarak

nitelendirilebilmektedir. Bunun için okul, başlıbaşına cehaleti ortadan kaldıran bir olgu değildir:

Cahil okur amma âlim olamaz
Kâmillik ilmini herkes bilemez
Veysel bu sözlerin halka yaramaz
Sonra sana derler deli yalandır (s.61)

Cahil insanların, Veysel'in şiirlerinde çok farklı şekillerde tasvir edildiği görülür:

"Aldanma cahilin kuru lâfına" (s. 61)

"Cahilden iyilik beklenmez âhir" (s. 61)

"Cahil ile sohbet etmek zor olur
Kulağı sağırdir gözü kör olur
Her sözünde kavga niza var olur
Cahiller dikenli çalı sayılır" (s.208)

Örnelemeye çalıştığımız birçok şiirinde Âşık Veysel; bilgisizliğe, cehalete karşı düşüncelerini açıkça ortaya koymuş, bağnazlık ve tutuculuğu yermiş, insanın insana yaptığı kötülükleri, hile, yalan, hırsızlık gibi olumsuz davranışları eleştirmiş, din ve mezhep ayrımcılığını lanetlemiş, insanı ve doğayı merkez alan sevgi anlayışıyla dinleyici ve okuyucularını yaşamın içine çekmeyi başarmıştır. Diyebiliriz ki o, yalnızca bir halk ozanı değil, toplumsal sorunlar karşısında takındığı aydın tavriyle aynı zamanda özgün bir sanatçı, büyük bir kültür adamıdır. ■

Kaynakça:

ALPTEKİN, Ali Berat, Âşık Veysel, Akçağ Yayınları: Ankara, 2004.

ARAYICI, Ali, Kemalist Dönem Türkiye'sinde Eğitim Politikaları ve Köy Enstitüleri, Ceylan Yayınları: İstanbul, 1999.

ARTUN, Erman, Dinî Tasavvufî Halk Edebiyatı, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991.

Âşık Veysel ŞATIROĞLU, Dostlar Beni Hatırlasın, İnkılap Yayınları: İstanbul, 2001.

BİNYAZAR, Adnan, Uzun İnce Yolda Âşık Veysel, Tel Yayınları: İstanbul, 1973.

ÖZDEMİR, Şevket, Yunus Emre Nasrettin Hoca ve Hacı Bektaş Veli Düşüncesinde Hoşgörü, Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı: Ankara, 1995.

ÖZEN, Kutlu, Âşık Veysel / Selam Olsun Kucak Kucak, Kutlu Özen: Sivas, 1998.

TEMREN, Belkıs, Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu, T. C. Kültür Bakanlığı: Ankara, 1995.

Dipnotlar:

1 Doç. Dr. Erman Artun, Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı, Akçağ Yayınları, Ankara 1991, s. 45.

2 Yard. Doç. Dr. Belkıs Temren, Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu, TC. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995, s.197.

3 Özen KUTLU, Âşık Veysel / Selam Olsun Kucak Kucak, Sivas 1998, s. 62.

4 Âşık Veysel Şatıroğlu, Dostlar Beni Hatırlasın, İnkılap Yayınları, İstanbul 2001, s. 193 (Bundan sonra sayfa numaraları alıntılarında yanlarında verilecektir.)

Kültür Sanat Yazıları

Değerli Motif Okurları;

Hepimizin bildiği gibi başarıya giden yol inanmak, istemek ve çalışmaktan geçmektedir. Hedefe ulaşmak ise, elbette başarıyı sürdürülebilir hale getirerek sürekli yenilenme ve gelişim ile mümkündür.

1995 yılında yayın hayatına başlayan Motif Dergisi bugün 47. sayısına ulaşarak, 12 yıldır ulusal ve uluslararası alanda halk bilim camiasına hizmetini sürdürmektedir.

Bir araştırma ve derleme külliyatı olarak halk kültürüne hizmet yolculuğuna ulusal bir yayın organı olarak başlayan Motif Dergisi, yayın hayatı süresince alt yapısını sağlam bir zemine oturtmayı başarabilmiştir.

Dergimiz, yenilik ve gelişime açık olma prensibini sürekli korumuş ve gelişimdeki ilk adımını yayın hayatının yedinci yılında "Hakemli Dergi" statüsünü kazanarak gerçekleştirmiştir.

İstikrarlı ve prensipli yayıncılık anlayışı ile 27. sayıda "Uluslararası Süreli Yayın Organı" olma özelliğini kazanmıştır.

Kısa bir zaman dilimi içerisinde ulusal yayıncılıktan "Hakemli ve Uluslararası Süreli Yayın Organı" statüsüne geçen dergimiz, bugün yeni bir değişimin başlangıcındadır.

12 yıllık yayın hayatı süresince halk biliminin kuramsal ve yönetsel gelişmesine katkı sağlayacak her türlü akademik çalışmayı yayımlamak ve Türk halk biliminin evrensel anlamda güçlü yer almasına katkı sağlamak amacıyla çalışmalarını sürdürmüştür.

Bugün, dergimizin gelmiş olduğu nokta uluslararası alana yönelik bir adım daha atmayı hedeflemektedir.

2007 yılından itibaren, var olan kimliğine uygun olarak dünya genelinde tanınan bir dergi olmak adına Hakem Kurulu Üyeleri listesine çeşitli ülkelerden bilim adamları da dahil edilecektir. Ayrıca, derginin içerisinde yayınlanacak olan makaleler de Türkçe ve İngilizce olarak yer alacaktır.

Yayın periyodu aynen devam edecek olan dergimiz yine 3 aylık periyotlarda, yılda 4 kez yayınlanacak, içeriği tamamıyla bilimsel makalelerden oluşacak ayrıca konuları itibarıyla Özel Sayılar da yayınlanacaktır.

Değerli okurlar, dergimizde yapmakta olduğumuz bu değişim öncelikle Türk halk kültürüne hizmette elde edilen başarı grafiğini daha yukarılara taşıyabilmek ve bu değerleri dünyaya tanıtılabilmek içindir.

Bugüne kadar sizlerin destek ve takdirlerinizle gelişimde sınır tanımayan dergimiz, bundan sonrada sizlerden alacağı güç ve destekle bu gelişimini daha üst seviyelere taşıyacaktır.

Dergimize yazı ve desteklerini bizden esirgemeyen tüm kişi, kurum ve kuruluşlara ve siz değerli okurlarımıza şükranlarımızı sunuyoruz.

Daha nice yenilik ve güzelliklerde buluşmak dileğiyle. Saygılarımızla.

M. Zeki BAYKAL

Geçmişini Bilmeyen Bir Millet Geleceğine Sahip Çıkamaz

Ekber YEŞİLYURT
Gazeteci - Ressam

1960 ve sonrası yıllar zor yıllardı. Ülkemiz 27 Mayıs 1960'da İhtilal görmüş Demokrat Parti kapanmış dönemin Başbakanı Adnan Menderes, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve dava arkadaşları, Marmara'da Yassıada'ya kapatılmışlardı. Sonrası ne olacağı belirsiz bir dönemdi.

Çocuk da olsam o dönemleri iyi hatırlarım. Babam gün ortası eve gelmiş salonumuzun bar köşesinde duran kocaman radyonun dantelli örtüsünü üzerinden hızla çekerek radyonun düğmesini açmıştı. Rahmetli babamı o güne kadar böyle si heyecanlı ve relâşlı görmemiştim. Sair günler eve gelir bir metre boyundaki Sanda marka koca bataryalarla çalışan radyonun üzerindeki işlemeli örtüyü itina ile açar ve radyosunu dinlerdi. Çünkü bu örtü annemin çeyizinden bir parçaydı.

1960'ın 27 Mayıs sabahında radyodaki ses ikinci bir emre kadar hiç kimse-

nin evden çıkmamasını ve ordunun her şeye el koyduğunu belirten bildirimler okunuyordu. Bu bildirimler günlerce sürdü.

İğdır'da Mayıs baharın en güzel ayı olur, tabiat yemyeşildir. O dönemler radyo herkesin evinde yoktu, babam bizim radyoya uzun bir kablo taktı ve bir ucuna da hoparlör. O hoparlörü de dut ağacının bir dalına astı, mahalleli kocaman dut ağacımızın altında olup biteni buradan dinledi. Akşam oldu mu TRT'nin ajans haberlerinin arkasından da bir müzik başlardı.

“Olur mu böyle olur mu?”

Kardeş kardeşi vurur mu?”

Arkasından Yassıada saati başlardı. Bir dönem Türkiye Cumhuriyetini idare edenler şimdi bu adada yargılanıyorlardı. Ve bu yargıları bütün ulus bu kocaman bataryalı radyolardan dinlerdi. Sonraları yetmişli yıllarda bizim dinlediğimiz rad-

yolar büyüklüğünde aptal kutusu denilen televizyonlar çıktı, şimdi de görüntülü cep telefonları, bilgisayarlar daha neler neler ama hepsi de gelip geçici. Bir müddet sonra eskiyor kaybolup gidiyor bu aletler.

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Suat Gezgin'e binlerce teşekkürler. Beni 46 yıl gerilere çocukluk yıllarıma götürdü. Neden mi? İyi ki Osmanlıdan Günümüze İletişim Müzesini açmıştı. Altmışlı yıllarda dinlediğim radyonun aynısını şimdi bu müzede görünce çok duygulandım ve çocukluğum bir film şeridi gibi gözümün önünden gelip geçti. Zeki Baykal ile müzeyi gezerken İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mesut Parlak bu bataryalı radyoların başında duruyordu. Sizlerle paylaştığım, altmışlı yıllardaki anımı ona da anlatınca, Malatya'lı Rektör “O günler güzeldi, ne de olsa insan çocukluğuna özlem duyuyor” dedi.

Bu müzede iletişimle ilgili ne ararsan var. 1876 da çıkan Çaylak gazetesi, 1950 lambalı Sanda marka radyo, 1908-1947 yıllarında yayımlanan Tanin gazetesi, 5 Temmuz 1894 - 31 Aralık 1928 tarihleri arasında yayımlanan İkdâm Gazetesi. Kısaca galeride Osmanlı döneminden başlayıp günümüze değin uzanan tarihsel kesitte yayınlanmış Osmanlıca ve Latince harfli gazete ve dergilere ait orijinal örneklerle; radyo, TV ve sinema alanında kullanılan kamera, film projeksiyon cihazı, ses kayıt cihazı, gramafon vb. elektronik aletlerin, ziyaretçileri nostaljik bir yolculuğa çıkaracak nadide örnekleri yer alıyor.

Üniversitenin tarihi binası içinde yer alan müzenin açılışından önce görkemli bir kokteyl yapıldı. Kokteylden sonra açılış seremonisi ve ardından da konuşmalar başladı. İlk konuşmayı İletişim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Suat Gezgin yaptı. Suat Gezgin müzenin kurulmasında emeği geçmiş ve isim babası olmuştur. Erzurumlu Suat Baba buram buram Anadolu kokan ama Fransa'da tahsil yapmış biraz Fransız kültürünü de aldığı için değişik ve en büyük özelliği kafasına koyduğunu yapmaya çalışan, dürüst, insancıl, çağdaş, Atatürkçü düşüncede olan bir kişiliğe sahiptir.

On yıl önce başlatılan iletişim müzesini bir başka deyişle "İletişim Galerisi" ni kurma fikri ortaya atıldığı zaman bir hayal gibi görünüyordu. İletişim araç gereçlerini çöplüklere atılmak üzere iken derleyip toplayan bir araya getirip dalına yakışır "İletişim Galerisi"ni kuran Dekan Suat Gezgin'i kutlamak gerek.

Suat Gezgin açılış konuşmasını yaparken heyecanlıydı. Nasıl heyecanlı olmasın. Fransa'da tahsilini tamamlarken hayal ettiğini gerçekleştirmenin gururunu yaşıyordu. Konuşmasında sözler boğazına düğümlense de emeği geçen herkese teşekkür etmeden geçemedi. Gezgin sözlerini şöyle sürdürdü:

"İnsan belleği, tıpkı bir bilgisayar belleği gibi sektör sektör dizilmiş olaylar, olgular ve nesnel dizininin örgüsüyle oluşmuş bir yapıdır. Bellek yitimi, geri dönüşüm kutusu olmayan bir yolculuğun başlangıcıdır insan için. Gerçek bir çöküntüdür bellek yitimi. Ya toplumda nasıldır bu yitim? Hangi yetisini, hangi gerçekliği yitirir toplum? Kimliğini sorgulamaya başlar bir süre sonra, "ben kimim", "biz kimiz" ... Kendi öyküsünü kimlerden, hangi kaynaktan dinler? Dününü kim taşıyacak bugününe ve yarına... Ardından belleğin geri dönüşümü için geçmişe dönük anımsatma yoluna gidilir. Yaşadıkları, kullandığı araç ve gereçler ve onunla özdeşleşmiş objeler önüne konur... İşte bu noktada toplumsal belleğin en güzel örneklerinden, en iyi anlatımlarından, sunumlarından birinin müzeler, galeriler olduğu gerçeği karşılar bizleri. Bugünü ve yarını aydınlatacak ve toplumlara adanmış bir "tapınak" tır müzeler.

Değerlerini, salt kendi değil, tüm dünya toplumlarının değerlerini gözetme ve koruma düşüncesiyle, İstanbul Üniversitesi olarak Türk toplumuna bir iletişim anımsatması, öyküsü, gerçekliği sunma adına doğru, yaklaşık on sene önce başlattığımız "İletişim Galerisi" projesinin yaşama geçtiğini görmenin mutluluğunu yaşıyoruz.

Dünü bugüne ve yarınla aktarma adına, "İletişim Galerisi"nin çok anlamlı bir oluşum olduğunu düşü-

nüyorum. Türkiye'nin iletişim dünyasına ilişkin belleğindeki Türk toplumuna kazandıracak İletişim Galerisi, çağına yaraşır bir toplum olma adına önemli bir adım niteliğindedir. Osmanlı döneminden bugüne kadar birçok değeri toplayan, derleyen İstanbul Üniversitesi İletişim Galerisi, tarihe tanıklık etmenin onurunu ve gururunu taşımanın mutluluğunu yaşıyor. Emeği geçen tüm kişi, kurum ve kuruluşlara; Sayın Alpay Kabacalı'ya, Hilmi Naki-poğlu'na, Prof. Dr. Turgut Göksoy'a, Prof. Dr. Tamer Tarhan'a, TRT eski Genel Müdürü Yücel Yener'e, Metro Group, Doğan Ofset Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.'ye, Anadolu Ajansı, Green Active'ye ve ismini şu an saymadığımız herkese teşekkürü bir borç biliyorum. Ayrıca, bu oluşumda yoğun desteğini ve ilgisini esirgemeyen bir önceki Rektörümüz Prof. Dr. Kemal Alemdaroğlu'na ve galerinin yerleşmesi için bize yer temin eden, her türlü gereksinimimize karşılık vermeye gayret gösteren şu anki rektörümüz Prof. Dr. Mesut Parlak'a teşekkür ediyorum. Gelecek kuşaklara ışık olsun İletişim Galerisi..."

Suat Gezgin'den sonra kürsüye davet edilen İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mesut Parlak ise konuşmasında "Ne yazık ki son yıllarda özellikle eğitim öğretim kurumları bu anlamda büyük ölçüde kendi sorunlarıyla baş başa bırakılma yoluna gidilmiştir" dedi. Rektör Prof. Dr. Mesut Parlak konuşmasında şunları söyledi:

"İstanbul Üniversitesi, Türkiye'nin en yüce bilim çınarlarından biridir. Özellikle 1933 üniversite reformundan sonra, Cumhuriyet tarihinin önemli anlarında, kesitlerinde, sıçramalarında, atılımlarında hep söz sahibi olmuştur. Türkiye'nin ilk İletişim Galerisi'ni açmak da İstanbul Üniversitesi'ne yaraşır bir övünçtür.

İletişim Galerisi, Osmanlı'dan günümüze kadar iletişimin tarihsel serüvenine bir yolculuk yapmamıza yardımcı olacak. İnanıyorum ki, sergilenen ürünler, bugün için gelinek teknolojik düzeyi algılamamızı sağlayacaktır. Galeride, kurşunun ağır ko-

Resimde İletişim Galerisi'nin kuruluşuna emeği geçen kişi, kurum ve kuruluşlara plaket takdimi

Resimde; Baksı Müzesi kurucusu Prof. Dr. Hüsamettin Koçan, Motif Vakfı Üyesi Ekber Yeşilyurt'tan Motif Halk Bilim Ödülü'nü alırken.

kusuyla yayın yapan gazetelerden, bu gün dijital platformlar üzerinde yüzlerce, binlerce kanalı bir araya getiren uydu yayıncılığına kadar, iletişim tarihinin önemli adımlarının ayak izleri yer alacak. Ayrıca tarihsel sürecin örnek derlemesi, "Nadir Eserler Kütüphanesi"nde anlamsal bir bütünlükte zaman tüneline yolculuğa çıkaracak herkesi.

İletişim Galerisi öncelikle "geçmiş gelecek içindir" sözünün önemli bir belgesi niteliğindedir. Örnek gazetelerin, baskı aletlerinin, yayın araçlarının, cihazlarının sergilendiği Galerinin, gazetelerin, radyoların, televizyonların bugün ulaştıkları noktalara ışık tutacak tarihi sırları içinde barındırdığını söylemek mümkündür. Bugünü anlamak ve geleceğe ilişkin değerlendirmelerde bulunmak için, bu derleme gerçekten önemli ipuçlarını veriyor. Tüm teknolojik gelişmelere karşın ne gazeteler, internete karşı; ne de radyolar televizyona karşı önemini yitirdi. Tüm maceraların bir ittifak içerisinde yer aldığı ve bu ittifakın daha da uzun yıllar devam edeceğini söylemek çok da yanlış olmasa gerekir. Bugün için medyanın hizmet verdiği modern binalar ve binaların teknolojik donanımı iletişim tarihinin karelerinin çok hızlı aktığının göstergesidir. Bu hızlı akış içerisinde bizlere anımsatmalarda bulunacak İletişim Galerisi, önemli bir misyonu yüklenmiştir. Özellikle iletişim öğrencileri ve iletişim sektöründe emek verenler için bu anlamlı oluşumu, hak ettiği biçimde değerlendirmelerini ve yaşam deneyimlerine

bütçeden ayrılan payın dikkate değer bir orana erişmesi hepimizin beklentisi ve isteği. Özellikle eğitim ve öğretim kurumlarının fiziksel koşullarının iyileştirilmesi ve daha çağına yakışır bir konuma getirilmesi yüksek rakamlarla ifade edilen bir bütçeye karşılık geliyor. Ne yazık ki, son yıllarda özellikle eğitim-öğretim kurumları bu anlamda büyük ölçüde kendi sorunlarıyla baş başa bırakılma yoluna gidilmiştir. Kurum yöneticileri de, kaynak sağlamak için yoğun uğraşlar vermeye başlamıştır. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Galerisi de böyle bir uğraşın ürünüdür. Galerimiz, Doğuş Grubu ve Aydın Doğan Vakfı'nın destekleriyle ziyaretçileriyle buluşma şansını yakalamıştır. Değerli katkılarından ötürü Doğuş Grubu ve Aydın Doğan Vakfı'na ve on yıllık uğraşıyla bu birikimi sağlayan Dekanımız Sayın Prof. Dr. Suat Gezgin'e teşekkür ederim " dedi.

Salonda medyanın tanınmış isimlerinde yer aldığı davette müzenin açılışına katkı sağlayan kişi, kurum ve kuruluş temsilcilerine günün anısına birer plaket verildi. İsimlerini sıralayacağım Zevat plaketlerini alırken geleceğe bir şeyler bırakmanın huzur ve mutluluğu içindeydiler. Plaket alanlar arasında ben ve M. Zeki Baykal'ın isimleri de vardı. Gurur duyduk, geleceğimizi emanet ettiğimiz gençlerimizin olduğu üniversitemiz için el ele vererek bir şeyler yapmanın mutluluğunu yaşadık.

Ahmet Kadri Kursun, Ali Çeviker, Alpay Kabacalı, Aydın Doğan Vakfı, Ba-

har Eroğlu, Bayram Yeraltı, Ceyda Aydede, Davut Yürek, Didem Işıkoğlu, Doç. Dr. Haluk Harun Duman, Doğan Ofset Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş., Doğuş Grubu, Ekber Yeşilyurt, Erbay Pehlivan, Ertan Cillov, Ertan Umut, Esen Aliş, Green Active, Dr. Güngör Satıroğlu, Hilmi Nahipoğlu, İ. Gündoğ Kayaoğlu, İlker Erkal, İmge Safaf, İstanbul Üniversitesi İletişim Kulübü, Dış Hekimliği Fakültesi Dekanlığı, Edebiyat Fakültesi Dekanlığı, Edebiyat Fakültesi Yabancı Diller Bölümü Başkanlığı, Film Merkezi Müdürlüğü, Öğrenci Kültür Merkezi Teknik Bilimler MYO Müdürlüğü, Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Başkanlığı, Javelin, Mehmet Ak, Mehmet Zeki Baykal, Metro Grup, Murat Sunbul, Namık Ursavaş, Nadir Yürüktümen, Niyazi Tarman, Safet Tarman, Nurdan Tumbek, Oya Mutlu, Özer Kanburoğlu, Özhan Carda, Prof. Dr. Ali Vahit Turan, Prof. Dr. Ekrem Erek, Prof. Dr. Ertuğrul Göreceli, Prof. Dr. Sadi Sun, Prof. Dr. Suat Gezgin, Prof. Dr. Taner Tahran, Prof. Dr. Turgut Gülsoy, Saraylı Halı, Selim Eker, Serhan Kızılkaya, Süleyman Türkoğlu, Tonguç Sezen, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Unilever, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş., Yavuz Alptekin, Yrd. Doç. Dr. Belkıs Ulusoy Nalcıoğlu, Yrd. Doç. Dr. Talat Fırlar ve Yücel Yener yaptıkları katkıdan dolayı anı plaketini rektör Prof. Dr. Mesut Parlak'ın ve diğer ilgili ve yetkililerin elinden alırken mutluydular.

Belki de bu kadar ismi burada niçin sıraladığımı merak etmişsiniz veya ne gerek vardı diye içinizden geçirmişsinizdir. Önce bu müzeyi gezip görmek lâzım, Osmanlı'dan günümüze tarihi akış içinde yer alan iletişim müzesi için herkes bir köşesinden tutmaya çalışmış ve gerçek imece ile ortaya çıkmıştır.

Ülkemizin geçmişini aydınlatmasına ışık tutan her müze için el vermek herkeşe nasip olmuyor. Geçenlerde Motif ödülllerinden birini Baksı Müzesi kurucusu Prof. Dr. Hüsamettin Kocan'a vermiştik, iyi ki vermişiz. Bu ülkenin geçmişine ve geleceğine sahip çıkan herkes ödüllendirilmeli.

Sizlere geçmişimizi koruduğunuz, geleceğimize ışık tuttuğunuz için binlerce teşekkürler.

"Geçmişini bilmeyen bir millet Geleceğine sahip çıkamaz."

Evvel Zaman İçinde Terziler Çarşısı

Fatma PEKŞEN
Araştırmacı Yazar

Güneş Kesdoğan'ın üzerinden mağrur bir sultan gibi ağır ağır doğarken, ufaktan ufaktan tıktırtılar duyulur Arnavut kaldırımlarında... Kâh Erşün'den gelip atını nallamak için Nalbant Nuri'nin Hanı'na doğru yönünü vuran köylüdür bu, kâh yemenisinin söküük ucunu köşkere götürüp diktirecek olan yaşlı bir amca, kâh ustasından azar işitmemek için seğirterek gelen bir fırın işçisi... Belki kapaklı tenekelerle, ısmarlanan eve Nacibeg suyu götürecektir olan Aşuh Baba'dır tıktırtının sahibi, belki de belediyenin et kamyonu...

Darabalar açılır birer ikişer. Besmeleyle sokulur anahtarlar kapı kilitlerine. Totuhların Fırını'ndan gelen çarşı ekmeğinin buğusuna bulanarak ulaşır "sabah-ı şerifler hayırlı olsun ağam" sözleri tükân komşularına. Gayfeciler çoktan oturmuşlardır "yap bir kallavi!" diyecek olanlar için bakır cezveleri. Hak kapısı dükkân önlerine

çıkarılmıştır arkalıksız iskembeler...

Bakırcılar çarşısında korikler koşulmaya, çatlaklarına kara oturmuş eller tarafından bakırlar gıcirtılarla silinmeye başlanmıştır. Kasaplar çarşısının müdavimi pisikler dizilmiştir alışık oldukları yerlere; boyunlarını kapı kenarlarına sürterek dillendirmişlerdir karınlarının açlığını; alışık oldukları paylarını yemek için, önce sabır gerektiğini epey evvel öğrenmişlerdir zati. Bakararak kasap olamayacaklarını da.

Çarşı uyanmıştır işte. "İş sabahın, aş sabahın" düsturuyla, evdekilerce "ekmegii tükendüğünü bülmeysin. Bir goya bin bulasın" dualarıyla uğurlanan esnaf, günlük telaşesine başlamıştır.

Terziler çarşısı; Orta Çarşı'nın en ortası. Belki de koskoca çarşının en sessiz yeri. Ne çekiç sesi duyulur buradan, ne örs, ne satır... peygamber mesleği diye bilinen, ondan dolayı da kutsal kabul edilen, insan giydirip, iğne ile kuyu kazanla-

rın çevrelediği bir mekan burası. Çarşının diğer yerlerine tek tük serpiştirilmiş olsalar da çoğunluğun birbiri ardına sıralandığı bir sokak.

İşte bir çocuk. Alnına düşmüş perçemini ise bulamamaya çalışarak, kapı önüne çömelmiş, okka çeken ütünün içinde çam çirasını tutuşturmaya çalışıyor. Tutuşturacak ki üzerine dizdiği meşe kömürünü köz haline getirip, ustasına teslim ederek, bir haftaya kadar evlenecek olan damadın laciverdinin ütülenmesini sağlayacak...

“Keklik gibi öterek” giden, gıcır gıcır iskarpinlerin üzerine jilet gibi ütü çekilmiş pantolon lazım, değil mi? Bir de kar gibi frenk kömleği. Yaka mendilini, yaka iğnesini, kravatını saymaya hacet var mı ki?

Mekteplerin tatil zamanı ikiye üçe çıksa da, sair zamanlar ustanın sağ koluna gibi olan çıraktır az sonra Gayfeci Mammed Amî'den ustası için orta şekerli bir gayfe isteyecek olan. Karınları evdeki tırhıt aşından doyurulmuştur; yahut da bekmezli pıtırıt aşından. Belki böyganasının, böyükbabası için kay-

nattığı çaydan bile içmiştir evden çıkmadan..

Gözü caminin yanında mil, ladde, küldürkü oynayan mahallenin çağalarında kalsa da, babasının el öptürerek, besmele çektilererek “eti senin, gemüğü benim ağam. Evladın belle” diye teslim ettiğini bildiğinden ötürü, gelmezlik edemez. İlk zamanlar bir iki ke-re ustasının evine yemek almaya gittiğinde, işten kaytarıp, Guççik Mezarlık'ın orada yekdaşı çağalarla aşık oyununa daldığında, nasıl da kulağına yapışan el ile dükkâna geri dönmüşlerdi.

Akşama kadar ustanın yüzüne bakamayan, ustanın tatlı-sert azarını dinleyen bir havai çırak olmaksızın, “... ustanın yanında yetişmedir benim oğlum. Diktüğü pantullar beş-altı sene dayanır” diye övülerek kız evinin kapısına varılması daha evladır.

Kolay mı seneleri senelere ulayarak, kutsal, para getiren bir mesleği öğrenmek! Hem taş taşınmıyor ya sırtta? Gürültüsüz patırtısız, kokusuz bir ortamda, ikinci bir baba sayılan ustanın kanadının altında hayat okulunun mer-

divenlerinden tırmanmak, her adem oğluna nasip olmayan bir kutsiyettir.

Az evvel, sakat ayağını sürüyerek geçmişter terzilerin piri kabul edilen, Çilegil'in Topal Şaben Ağa. Cümle terzi esnafının, ve dahi cümle çarşının hürmet gösterdiği asık suratlı, ama işinin erbabı bir terzidir o. Kimsenin kesmeye cesaret edemediği üçpeşlere, kutnu kumaşlara, o, Divriği demirinden yapılma, okka çeken makası vurmuştur her daim.

İçinin astarını da biçip vermiştir, çiçeği burnunda bir meslektaşını yöreklendirmek için. Eee... yaptığı iş İdris Peygamberin mesleğidir eni konu. Paylaşılmak zorundadır bilinenler.

Terziler çarşısına yolumuzu vursak ve bir terzi dükkânının kapısından başımızı içeri uzatsak, bizi ne karşılar dersiniz?

Evet evet, sizin de bildiğiniz gibi ütü kokusu karşılar önce. Sonra da sıcak bir “buyur ağam? Hoş geldiniz” sözü.

Biçki masası, ütü masası, iki-üç makine, orta yerde soba, ütü, raflar, as-kılar...

Raflara göz attığımızda, rengârenk iplikler, soflar, kumaşlar, vatka, tela, kopça, çıtçı, fermuar, mezura, cetvel, makaslar, iğneler -ki çeşit çeşit, makine iğneleri, dikiz iğneleri- ve mekikler, sabunlar koyun koyuna yatmakta.

O da ne! Yeni bir çırak mı girmiş dükkâna? İzleyelim o halde ne olup biteceğini.

Ustası, babasının refakatinde gelip elini öpen on iki-on üç yaşlarındaki çocuğun sağ elinin orta parmağına yüksüğü geçirip, bir iplikle orta parmağı çocuğun kendi eline bağlıyor. Amaç, ipliksiz iğne ile, iğneyi kumaşa batırıp çıkarmayı öğretmek. İki hafta kadar bu şekilde parmağı bağlı olarak el alıştırmayı yaptıktan sonra, artık parmak bağlanmadan düğme dikmeyi, ilik açmayı, teyeli, sürfile yapmayı öğrenmenin zamanı gelecektir.

Dükkâna süpürmek, kapı önünü sulamak, hatırlı müşterilere çay-kahve söylemek, ustanın evinden yemek getirmek, (biraz daha sonraki dönemler-

de, dükkânda ara sıra bizzat pişirmek) üzüm-ekmek, karpuz-ekmek ya da Vazıldan'dan gelmiş gibi Keklik yağını sıcak sıcak sürüp yemek için fırına çarşı ekmeği almaya gitmek, artık ayağı bu sokağa iyice alışmış olan çırağın vazifesidir.

Metrelerce kıl telayı yıkayıp, kurutup, ütüyüp ustaya teslim etmek, kömür ütüsünü hazır edip ustaya vermek gibi işler de çırağın vazifeleri arasındadır.

Kömür ütüsü deyip geçmemek lazım. Ta Doğan Köyü'nden gelmektedir meşe kömürleri. Kalaycılarla terziler hemen kaparlar kaç ailenin geçim kaynağı olan meşe kömürünü... kimi zaman takas usulü olur ücret, kimi zaman pangınot hesabı.

Eh artık üç ay dolduğuna, iğneyi parmağa batırmamaya, ütü ile bileğini yakmamaya alıştığına göre, çiçeği burnunda elemanın makineye oturma zamanı da gelmiştir.

Önce ipliksiz olarak, pedal çevirme öğretilir usta tarafından; azarlamadan, kızmadan. Sonra da örnek bezine dikiş dikmek. Ardından da iç dikişler filan derken birer ikişer işin ince yanları öğretilmeye başlanır.

Çırak, kalfa ve usta üçlüsü daima birbirleriyle işbirliği halindedir. Çırağa, -daha doğrusu yaz aylarında sayısı çoğalan çocuklara- düzenli para verilmez. Arada bir gönülleri okşaması babından usta yahut provaya, ya da mal teslimine gelen zengin müşteri tarafından harçlık verilir. Kalfalığa geçişten sonra ise haftalıklar başlar artık. Askere gidene kadar ustanın sağ kolu olarak, hizmet verecek olan kalfa, askere giderken ustasının da öğüdünü, duasını alır, el öpüp sırtı sıvazlanarak yoluna revan olur.

Artık asker dönüşü babası, ustasının da yardımıyla, "müşteriye iyi davranasın. Erken gele, işe erken başlayasın. Aldığın işi vahdında yetüdüresin. Yalan söylemeyesin. Bir maruzatın da olursa yanına gelesin" temennileriyle, hayır dualarıyla yeni bir dükkân açacaktır.

Ardından da analar çiçeği burnunda terzi için eli yüzü temiz, soyu soppu belli bir kız aramaya, "oğlum ipegin teli. İrakısı, cıgarası yoh. Filanca ustanın yanından yetişme..." demeye başlayacaklardır.

Yüzyıllardan bu yana süzülüp gelen Ahi kültürü ile beslenen usta-çırak ilişkisinde, "gızım saa deyim, gelinim sen anla" misâli, oradan buradan örnekler verilerek hayata hazırlanır genç çocuklar. "Hocanın, gocanın, ustanın hakkı ödeşilmez" mantığından hareketle büyük büyüklüğünü, küçük küçüklüğünü bilir bu adı konmamış

mektepte.

Her daim iş bolsa da, hasat sonrasında, düğün, bayram gibi önemli günlerde daha da çoğalır terzi dükkânının kapısını itenler. Öyle ki gece yarılarna kadar, -elektriksiz günlerde gaz lambalarının cılız ışığında- işler durur yüksüklü parmaklar. Habire düğüm atılır ipliklere. Habire sökülür teyeller, habire sıralanır inci gibi hristo teyelleri, sürfileler...

Zamanın dar, işin bol olduğu kimi zamanlar, söz verdikleri güne yetiştiremeyecekleri endişesi ile eve iş getirir olur terziler. Çilegil'in Şaban Ağa'nın eve getirdiklerini, kızı Makbule hanımla, gelini Şefika hanım az mı dikmişlerdir? Az mı ütü vurmuşlardır kutnulara, kumaşlara...

Gene Karayılangil'in Tâlât ustanın getirdikleri için evdeki makinenin başına az mı oturmuştur, Nadide, Nahide ve Münevver ve Kifayet hanımlar. Zaten işbirliği halindedir Ayıllının Halil hoca ile terzi eşi Vesile hanım ve terzi bacısı Naciye hanım.

Pantolonlar, -ki bilekten dize kadar düğmeli-si, golfü, külot pantolonu gibi çeşitleri ile- yelekler, ceketler; kruvaze yakalı takımlar, sako, şalvar, mintan, gömlek ve ışıklar... üçpeşler, -özellikle Tâlât ustanın diktığı- terekli şapkalara, okul önlükleri, köylü müşteriler için fistanlar, paçalı donlar... türlü türlü çeyizlikler.

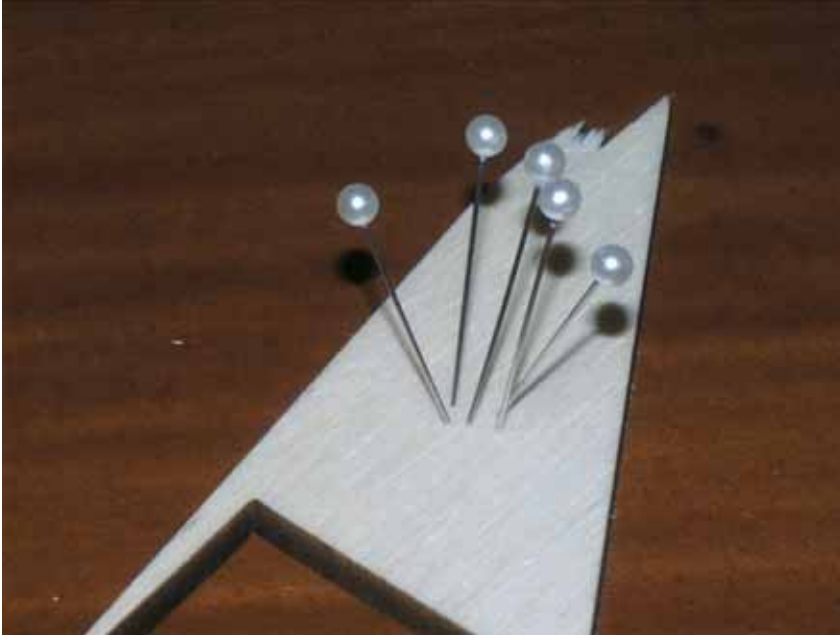
Kaftanın, kürkün borkün nasıl biçilip dikildiğini, yahut da nereden geldiğini bugün hatırlayan bile yok!

Ustalardan kimisinin kadın-erkek terzisi, kimisinin sadece erkek terzisi, kimisinin de her şeyi dikmekle birlikte, daha çok köy terzisi olduğu terziler çarşısında, zaman çemberinin içinden geçerek yoklama yaptığımızda, karşımıza hayli yekûn çıkacaktır. İçlerinden bir çoğunun tüccar-terzi olduğu, bu aranan, çıraklık için aileler tarafından en çok istenilen meslekte, kırk yaş üstü insanımızın hatırlayacağı bir çok isim bize merhaba demekte.

İnsanların devr-i daim ettiği dünyamızda, kim bilir ne çıraklar ne kalfalar, ne ustalar yetişmiştir bilenlerin yanında?

Demiryolu, karayolu gibi hızlı ulaşım vasıtalarının uzağı yakın eder oluşuyla, konfeksiyonun demir bir balyoz gibi terzilik mesleğini ezmesiyle, meslek değiştirenler olmuştur terziler çarşısında da.

Çilegil'in Şaban Ağadan sonra, terzilerin piri olarak kabul edilen bir başka dikiş ustası, -hâlâ hayattadır ve yüz yaşını aşkın olup, yakın zamana kadar gözlüksüz iplik sapladığı söyleniyordu-

Maarifgil'in Sağır Nuri lakaplı bir eski zaman beyefendisidir.

Gerisi mi? Gerisini de şöyle sıralayabiliriz.

Durun bir dakika! Yer gök möhür-lenmeden, mazün minareye çıkmadan, çapa çapa eve giden bir terzi çırağına yetişip, çarşının cümle terzilerinin adını ona saydıralım en iyisi.

“Çilegil'in Şaban Üçyıldız, Maarifgil'in Nuri Tanınmış, Paçacığıl'den Mahmut Paçacı ile Ömer Paçacı, Tokmaklı'nın Mustafa Tokmak, Halaoğlugil'den Mehmet Halıcı, Mestovgil'den Mehmet Pekşen, Çandarlı'nın Selim Çandar, Mahmutçavuşgil'den Kemâl Özkan, Karayılangil'den Tâlât Yoğurgen, gene Karayılangil'den İbrahim Soydan, Ayıllı'dan Halil Ayyıldız, Halifelegil'den Veysel, Mikdat ve Halil Demirkale kardeşler, Sıçanbekirgil'den Mustafa, ve Zeki Özcan kardeşler, gene amcazadeleri Mustafa Özcan, Kadioğlugil'den Ömer ve Emrullah Uluçay kardeşler, Pazarbaşığıl'den Selehattin Pişman, Kürtüllü'den Naci Savrunlu, Balcılı'dan İhsan Balcı, Bıyıkıl'den Hacı Mehmet Bıyık, Pesmentegil'den Sabri Olgun, İkizler'den Mikdat İkizer, Ozanlı'dan Hanifî Ozan, Ardıçgil'den Sait Ardıç, Godegil'den Nurettin Ertunç...”

Biz küçük çırağımızın cebine bakır bir on kuruşluk koyup, yarın Sofu Da-

yı'dan kaymaklı bir dondurma almasını tembihledikten sonra, karanlığa koymadan yoluna gönderelim de Emin Şenay ustayı, Kehaşgil'den Mehmet ustayı, Bohçacıgüzeliğil'den Mehmet ustayı, Zoroğlangil'din Mehmet Küyer'i, Kürdosmangil'den Kemâl Yarış'ı, Ömeran'ı Mahmut Semiz'i, Mustafa Sengü'yü, Aydınlı'nın Hüsnü Aydın'ı, Amioğlugil'in Emin Türk'ü, Bektaşlı'nın terzi Ahmet ustayı, çarşının mesleğinde oldukça başarılı, ama aldığı işi çok geç verişiyle ünlü Hasan Cıncık'ını, Çilegil'den Turhan Küçükkerdemir'i kendimiz ilave edelim listeye.

Unutmadan, Boybadagil'den Kadir Boybada'yı, Yahınıgil'den Ahmet Kıpçak'ı, Tâlât ustanın damadı olan Metin Akyıldız'ı, Kadioğlugil'den merhum Emrullah ustayı modanın merkezi olan Paris'e gönderdiğimizizi de hatırlatalım. Zaman içinde kimisi geri döndü baba yurduna, kimisi hâlâ oralarda devam etmekte mesleğe.

Pekâlâ yıllar yılı dikiş diken, süvariler vuran, tamir yapan, iğne ile ekmelelerini kazanan bunca terziden kalan yok mu çarşımızda? Yoksa, zaman denen değirmenin hain dişlileri arasında öğütülüp gittiler mi?

Tabii ki hayır. Gene var birileri. Gene dönmekte makineler. Gene dikilmekte pantolonlar, gömlekler. Gene tamir için verilmekte kıyafetler.

“Oğlan dayıya çeker” misâli, hâlâ dayısı Maarifgil'in Nuri ustanın izinde, çarşının eskilerinden bir terzi olarak mesleğine devam etmekte İbrahim Soydan.

Bıyıkıl'in Hacı usta, Balcılı'nın İhsan usta, Çekengil'in Mahmut Yedikardeş, Çilegil'in Turhan usta, Süleyman Coşkun ile Seyfi Karahan ustalar ve çarşının Cıncık'ı hâlâ besmeyle sokmaktalar anahtarlarını Hak kapılarına. Hâlâ iğnenin açtığı yoldan eklemek görmekte kursakları.

Tek fark, önceleri uzun mekik ve çevirme kollu iken, sonraları pedallı, daha sonraları ise motorlu olmuştur makineler o kadar. Çıtadan yapılma askıların yerini plâstikler almıştır.

Yetiştirilmek üzere usta yanına verilen, kahveye çay söylemeye, fırına taze pide almaya, makas biletmeye, kemer bastırmaya koşan çıraklar, çıra ile aranır olmuştur. Etiyle kemiğiyle babasınındır çocuklar.

Ütü mü? Fişe takana kadar... meşe kömürünün adını bile bilemez bilgisayar ekranına kilitleyerek dünle bugününü, gerçek ile oyununu birbirine karıştırmış olan çocuk.

Harçlık almanın, haftalık almanın lezzeti bir dönemin çıraklarında, kalfalarında unutulmaz bir lezzet olarak, anı olarak kalmıştır. “Oğlum filanca ustanın yanından yetişmedi” sözü de...

Çok şey anlatılır bu ulvi meslek hakkında. Hem kutsal bilinir, hem de “göçüy müsün?” diye sorulduğunda, “iğnem başımda” dediği, kendi söküğünü dikemediği iddia edilir.

Hatta dikişini vaktinde yetiştiremeyip, üstüne oturduğu kumaşı yüzünden mal sahibinden aldığı beddua ile içlerinden birinin karga haline dönüştüğü anlatılır ninelerce. Karganın kuyruğuna “terzi makası” denilirmiş o yüzden.

Eh bunca kelamdan sonra biz de sözü hitama erdirip, akşam alacası inen terziler çarşısındaki son darabayı beraber indirip, usta ile adımlayalım yolumuzu.

Sabah ola hayrola.

Çifte

Abdurrahman EKİNCİ

Araştırmacı - Derlemeci - Organalog (Saz Bilimci)

Teke yöresinde on bin kilometreyi çoktan aşmıştım. Nisan soğukları gitmemişti Burdur'un üzerinden. Sürekli hava raporunu izliyordum.Yarın hava açık sıcaklık beş santigrat artacak. "Sabahın altısı, çoktan Bucak dolmuşlarını bulmuştum.Önce Bucağa geçip, Bucak'ta Görek kızından yeğen çalmayı, kurşun dökmeyi, tuz kavurmayı, çocuk kırklamayı belgelemeyi düşünüyordum. Çeltikçi'nin Aşağı Sülemiş (Güvenli) köyü yolunun üzerindeydi. Yol ayrımında dolmuştan indim. Köy yukarılardaydı. Yavaş yavaş köye doğru yürüdüm. Bir türkü düşmüştü dilime,

"Üç giderde beş arkama bakarım.

Ela gözlerinden kanlı yaşlar dökerim.

Sen gittin gideli ben ayrılık çekerim.

Ölelim gidelim de ayrılmayalım."

Yol çoktan yarı olmuştu, arkamdan bir traktör yetişti. El kaldırmaya zaman kalmadan, bin amca o motor gürültüsü içinde, hoş beş , ne iştir, hayırdır sözcükleri arka arkaya geldi. Beni Hüseyin KÖSE'nin evine indirir misin, Hüseyin'in filmini yapacağım. Olur.Eh. Yine de hoş geldin.

Eve gelmiştik. Köy evlerinin çoğunda kapı zili bulunmaz. Hüseyin Usta, Hüseyin Usta, bir taraftan da evin önünde özel yetiştirilen sipsili yapımında kullanılacak kargıları inceliyordum. Ey, buyurun, kim o? Dış kapıya bir köylü kıızı çıkmıştı, "buyurun amca" hemen içeri daldım. Seslerin geldiği yöne doğru hızla ilerledim.Hüseyin usta sabah kahvaltısı yapıyordu. Zeytin, çökelek, ısıtılmış ekmek ve çay. "Buyurun" sağ olun siz buyurun. Bana da çay koydular.

Hüseyin usta bu gün seninle çalışacağız. Zurna, sipsili çalışıyormuşsun, düğünlere gidiyormuşsun.

"Evet"

-Ben hazırlanayım sende hazırlan ustam.

"Olur"

Hüseyin usta az konuşan bir insandı. Benim hazırladığım ve ustamın hazırlığı eş zaman da bitmişti. Hüseyin usta çalmaya önce sipsiliden başladı. Yöresini ve kendisini çalışıyordu.Yapmacık, gösteriş, uyduruk hiçbir davranış göstermiyordu.

-Hüseyin usta çifte sipsili çalışıyor diyorlardı

"Hocam ben bunu da çalarım"

-Nedir o?

"Çifte"

-Hüseyin usta, çifte sipsili hangisi, çifte hangisi?

"Hocam iki sipsili borusu yan yana getirilerek bağlanır ve iki tane sipsi takılarak çalınır sipsili olur. Bütün malzemeler kargıdandır.Şimşir, ceviz, çıtlık ağaçlarından şu gördüğün büyüklükte, genişlikte, eninde ağaçlar delinerek çiftenin borusu hazırlanır.Hazırlanan boruların tepesine sipsiler takılır ve çalınır. Malzemesi ağaç ve kargıdır. Bu büyüklükte olur."

Uzun yıllardır arkasında olduğum sazımı (Ötkü-Üfleli) bulmuştum. Bu ötkü, üfleli çalgı-mızı nasıl kimden öğrendin?

"Da çok eskiden, uzak köylerde, yapar, çalarlardı oradan"

Teke yöresinin her köyü, her köylüsü, her evi halk kültürümüzün kaynağı ve korunağıdır. Canlı müzesidir. İşte bu müzedeyim.

"10 Haziran 1966 gününde İstanbul'a gelen Bilim Adamı Picken İstanbul'dan Edirne'ye, Kırklareli'ne, Bolu'ya, Mudurnu'ya, Ankara'ya oradan da Zonguldak Ereğli'sine geçen araştırmacı çifte adıyla bilinen düdüğü sormuş. Önce kimse bilememiş. Birkaç saat sonra bir ihtiyar böyle bir düdüğü gör-

düğünü, çifte düdüğün bir tarafında delikler bulunduğunu bir tarafında da bulunmadığını söylemiş.

Picken 15 yıl önce tarif edilen düdüğün bir örneğinin Tefenni'den alınmış olduğunu bu örneğin, Muzaffer SARISÖZEN'in Devlet Konservatuarı folklor arşivinde kendisine gösterildiğini söylemekte ve bu konuda SARISÖZEN'in o zamanlar, Güzel Sanatlar Dergisinde çifte hakkında birde yazı yazdığını belirtmektedir. (1)

Bir öğrencim aracılığı ile adı geçen kurumda bu sazımız araştırılmış, soruşturulmuş, rast gelinememiştir.

"Çifte:Zurna ailesinden olmakla beraber, yassı bir kutuyu andırır, bazılarında iki sıra delik vardır.Yalnız başına çalınan bir sazdır. (2)

Ben çifteyi bulmak için Tefenni, Çavdır, Dirmil, Kozağaç, Hasanpaşa, Guluman, Aziziye bölümlerini taramıştım, ama tam tersine Çifteyi Çeltikçi'nin Sülemiş Köyünde bulmuştum.

-Hüseyin usta bana üç tane çifte yapar mısın?

"Yapalım hocam."

-Birisi Süleyman Demirel Üniversitesi Araştırma ve Uygulama Merkezine, birisi bana, diğeri ise Dirmil'in Çatak Köyünde yaşamakta olan sipsili ustası İsmail TÜRKKAN'a.

"Hay haaaay"

Hüseyin ustaya öncelikle sipsili çaldırdım. Arkasından çifte sipsili çaldırdım. Arkasından da çifte çaldırdım.Bir çok türküler kaydettim. Sipsili net sesler veren tiz sesli bir üfleli çalgımız. Çifte sipsilimiz sipsilinin sesine yakın ama çok gür sesi olan bir çalgımız. Çifte ise boruları ağaçtan olunca kargı boruların aksine

değişik bir tını veriyor. Ayrı bir tat veriyor.

"Bu yıl ki gezinin dikkate değer önemli bir olayı, Burdur'un kazalarında Tefenni'de bir delikanlının "sipsi havaları" kaydetmemiz olmuştur. Genç halk sanatçısı "çifte sipsi" çalıyor. Bu 20 santim uzunluğunda, ince iki kamışın yan yana bağlanmasından meydana gelmiş bir nefesli çalgıdır.Kamışların üzeri ince kiraz dalları ile örtülmüş ve süslenmiştir..Sipsinin üstte beş çift, altta tek bir deliği vardır, parmaklar bu delikleri birden örtüyor, yani çaldığı tek ses çıkarıyor, güzel, zarif, bir alet. Kalın kamıştan yapılmış ayrı birde muhafazası var. Sipsi, Dirmil ve dolaylarında çok eskiden beri çalınmış, temiz sesler çıkarana bu aletten bir çok ezgiler kaydettik."

Şimdi de çizim ve fotoğraflarla çifteyi tanıyalım.

-Hüseyin ustam çifteyi hangi ağaçlardan yapıyorsunuz?

"Hocam her ağaçtan olurda, en güzelleri ceviz, şimşir, çıtlık ağaçlarından olur. Tabi sipsileri kargıdan yapılır. Tıpkı çifte sipsili, sipsili sipsilileri gibi.

-Hangi aletleri kullanıyorsunuz?

"Keser, bıçkı, keskin bir bıçak, onluk bir çivi, yapıştırmak içinde iyi bir yapıştırıcı.

-Nasıl yapıyorsunuz?

"Nasıl yapacağım, çifte olacak ağaçlar uygun ende, boyda, uzunlukta kesilir. İki ayrı parça halinde hazırlanır.Parçaların içi bıçakla hafifçe oyulur.Neden? Çünkü kızdırılmış şişin kolay girmesi için bu işlem şarttır.Yolları açılan iki ayrı parça tutkallanarak yapıştırılır.Yapışan bu iki parçanın içinde bulunan daha önce bıçakla açılan delikler kızdırılmış şişlerle delinir.Alt tarafta üç santim, üst tarafta üç santim bırakılır. Bu aralığa orta büyüklükte bir insanın başparmak kalınlığı düşüne biliriz. En alta konur çizilir. Birinci delikler işaretlenir.İkinci parmak yukarı doğru konarak bu işlem 6 defa tekrarlar-

nır. Dikey ve yatay olarak deliklerin yerleri belirlenir. Beş milimetrelik bir şişe ön ve arka delikler delinir. Sipsileri yapılır. Yerine yapıştırıcı ile yapıştırılır.Kurumaya bırakılır. Sonra kiraz kabukları ile süslenir. Sipsi ayarları yapılır. Akort edilir ve çalınır. İşte bu kadar hocam."

Hüseyin usta bana diyecek bir şey bırakmamıştı. Sağ olsun Hüseyin usta.

Çiftenin uzunluğu:16,7 cm, eni:2 cm, tutum kalınlığı:1-2 cm, alt ilk delikler: 3 cm, birinci ikinci delikler arası:2,5 cm, ikinci üçüncü delikler arası:2,7 cm, üçüncü dördüncü delikler arası:2,5 cm, dördüncü beşinci delikler arası:2,7 cm, beşinci delikler çalım yeri arası:3,3 cm olarak ölçülmüştür.

Çiftenin üzerinde on tane 0,5 cm'lik delik, arkada ise aynı ölçümlerde iki delik bulunur. Boru delik kalınlığını Hüseyin ustaya sormuştum onun o güzel tarifini vereceğim "onluk çivi kadar."

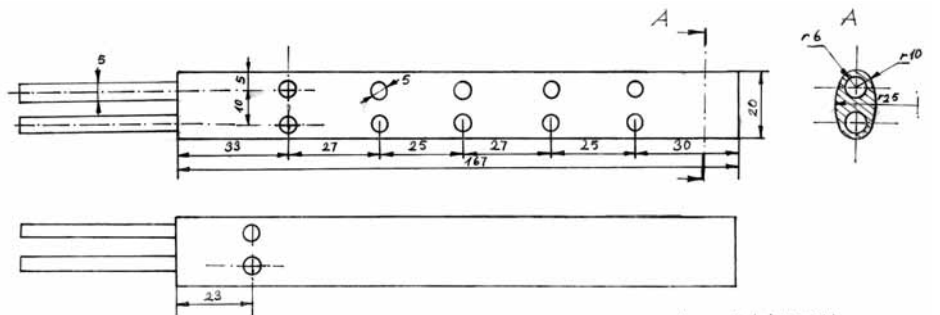
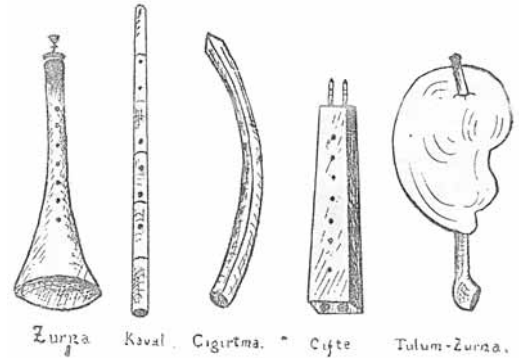
Sipsilerde bir değişiklik yoktur, sipsilinin sipsisi gibidir. n

Kaynakça:

- 1-İhsan HİNÇER-Türk Folklor Araştırmaları 1966 Sayı:207 Sayfa:4025-6
- 2-Veysel ARSEVEN-Türk Folk Araştırmaları Sayfa:2391,23,4
- 3-Halil Bedi YÖNETKEN-Derleme Notları Sayfa 125

Kaynak Kişiler:

Hüseyin KÖSE
Ali Osman YENİCE
Abdullah SEZER

12. MOTİF

Halk Bilim Ödülleri Töreni Gerçekleşti...

Motif'in geleneksel faaliyetlerinden biri olan Motif Halk Bilim Ödülleri'nin 12'ncisi, 04 Aralık 2006 tarihinde İstanbul Atatürk Kültür Merkezi Büyük Salon'da kalabalık bir davetli topluluğunun katılımında ve Digitürk Memleketim TV'de Canlı Yayın olarak gerçekleşti.

Yedi tepe üstünde zaman bir gergef işler!
Yedi renk, yedi sesten şaysız belirişler...
Eyüp öksüz, Kadıköy süslü, Moda kurumlu,
Adada rüzgar, uçan eteklerden sorumlu.
Her şafak Hisarlarda oklar çıkar yayıandan
Hala çılgınlıklar gelir Topkapı sarayından.
Ana gibi yar olmaz, İstanbul gibi diyar;
Güleni şöyle dursun, ağlayanı bahtiyar...

Gecesi sümbül kokan
Türkçe'si bülbül kokan,
İstanbul...

"Kurum ve kuruluşların değerli temsilcileri, Halk Bilim Camiası'nın değerli üyeleri, bu salonu doldurarak bizleri onurlandıran değerli konuklar, Memleketim TV aracılığı ile ekranları başında bizleri izlemekte olan değerli izleyiciler, Necip Fazıl Kısakürek ne güzel anlatmış İstanbul'u "Canım İstanbul" şiirinde. Her nerede yaşarsak yaşayalım, hepimizin içinde bir İstanbul sevdası, İstanbul aşkı yatar. Hele bir de insanın içinde vatan sevgisi, millet sevgisi ve en önemlisi kültür sevgisi varsa, yaşanan yer, bir o kadar daha güzelleşir ve anlam kazanır insan için. Bu güzel şehirde tam on sekiz yıl önce kurulmuş, kurulduğu ve hizmet

ettiği yer İstanbul olmuş ama çalışmaları ve faaliyetleri tüm yurdu kapsamış hatta sınırları aşmış, kültürümüzün yaşatılması ve canlı tutulması için verdikçe çoğalmış çoğaldıkça vermiş, vatan ve millet sevgisini iliklerinde hissetmiş, kültürüne sahip çıkan gençler yetiştirebilmenin haklı gururunu yaşamış ve elbette ki bizlere de yaşatmış, kültüre hizmet yolculuğunda mesafeleri engel kabul etmemiş aksine Türk Kültürü'nü tüm dünyaya akademik ve sanatsal boyutta tanıtabilmek için çalışmış, çabalamış ve elbette ki beraberinde kaçınılmaz başarıları elde etmiş bir kurumdan bahsediyorum. Salonda bulunan siz değerli konuklarımız ve Memleketim TV ekranları başında bizleri izleyen siz değerli seyircilerimiz. Sizlere bu kurum kimdir diye sorsam eminim ki hep bir ağızdan Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim

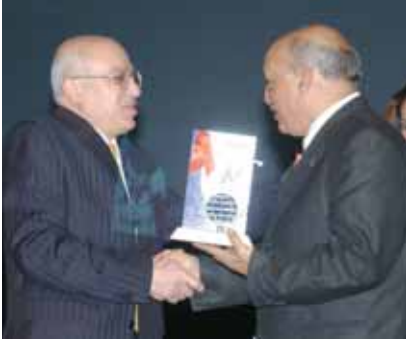

Vakfı diye bağıracaksınız. Evet haklısınız. Ben sizler adına haykırıyorum. Kültürümüz adına böylesi güzel hizmetlere imza atan kurum Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı'dır. İkbal Gürpınar olarak sekiz yıldır bu kurumun içerisinde yer alabiliyor olmaktan duyduğum onuru ve gururu ancak bu sözlerle sizlere aktarabildim. Hep söylerim ya güzellik bakan gözdeymiş, niyetmiş her şeyi güzelleştiren, olmazları olduran. Sevgi, açılmayacak sanılan, üzerine kilit vurulan tüm kapıların anahtarımış, tam da ümitsizliğe düşmeye ramak kala doğuruvermiş güneşi üzerimize Yaradan." Sözleri ile gecenin açılışını yapan Sunucu İkbal GÜRPINAR, daha nasıl güzel edebilirdi ki Motif'i ve Motifliler'i.

Sözlerini, "Değerli Konuklar, Kültürel değerlerimizin yaşatılması adına bir güneş gibi doğan Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı ile Motif Dergisi'nin düzenlediği 12. Motif Halk Bilim Ödülleri Töreni'ne hoş geldiniz.

Halk kültürünün bilinen tüm kollarında hizmet etmek, kültürel değerlerimizi yaşatıp yaygınlaştırmak, bu değerlerimizi ulusal ve uluslar arası platformlarda hak ettiği şekilde sergileyebilmek amacıyla kurulan Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı bu güne kadar gerçekleştirdiği tüm çalışma ve faaliyetlerle kamuoyunun takdirini toplamayı başarabilen bir kurum olmuştur. Motif Vakfı halk kültürüne hizmet yolculuğunda ileriye yönelik oluşturduğu projelerinde birlik, beraberlik, dürüstlük ve mertlik ilkeleri çerçevesinde gençlerle el ele omuz omuza yürümeye devam edecektir." diyerek tamamlayan Gürpınar, Saygı Duruşu ve İstiklal Marşı'nın okunmasının akabinde gecenin açılış konuşmasını yapmak üzere Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Sanayici - İşadamı Mehmet Zeki BAYKAL'ı kürsüye davet etti.

BAYKAL, konuşmasında: "Kamu kurum ve kuruluşların değerli temsilcileri, Çok kıymetli basın mensupları, Saygıdeğer misafirler, Ekranları başında Memleketim TV aracılığıyla bizleri izlemekte olan değerli izleyiciler. Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı ile Motif Dergisi işbirliğinde gerçekleşen 12. Motif Halk Bilim Ödülleri Dağıtım Töreni'ne hoş geldiniz. Sizleri,

böylesi anlamlı bir gecede en kalbi duygularla selamlıyorum. Değerli konuklar, kendini sürekli yenileyen bir dünyada yaşıyoruz. Bu durum şüphesiz ki, hem ulus olarak hem de birey olarak bizleri de köklü değişimlere zorlamaktadır. Bu değişim içerisinde, yok olmasını asla istemediğimiz kültürel değerlerimizi korumak ve yaşatmak millet olarak hepimizin asli görevleri arasında olmalıdır. İşte bu görev bilinciyle, on sekiz yıl önce kültüre hizmet yolculuğuna başlayan Motif, gerçekleştirdiği tüm faaliyetlerinde bu görevin sorumluluğunda hareket etmiştir. Dünya ülkeleri içerisinde, eş benzeri bulunmayan kültür zenginliğimizin korunması, yaşatılması ve tanıtılması amacı, Motif Vakfı'nın misyonunu oluşturmuştur. Birlik, beraberlik ve dürüstlük ilkeleri çerçevesinde kültüre hizmette sınır tanımayan Motif, bugüne kadar önemli başarılarla imza atmıştır. Motif'in, onsekiz yıllık daima yükselen başarı grafiği olan Motif Tanıtım Film'ini, programın başında salonda bulunan siz değerli konuklarımız ve ekranları başında bizleri izlemekte olan değerli izleyicilerimizle birlikte izledik. Bu çalışmalarını kısaca özetlersek; Halk Bilim Sempozyumları, Ödül Törenleri, Kültür Şölenleri, Ulusal ve uluslararası festival ve etkinlikler, Motif Dergisi ve Yayınları, Vakfımızın başlıca faaliyet alanlarını oluşturmaktadır. Motif, kültüre hizmette her zaman akademik ve sanatsal boyutu bütünleştirici çalışmaları esas almış ve sergilemiştir. Tüm bu çalışmalarda, kamu, kurum ve kuruluşları ile işbirliği içerisinde olmuş ve en önemlisi de, bu yolculukta daima gençlerle el ele omuz omu-

za yürümüştür. Değerli konuklar, bu gece Ödül takdiminde bulunacağımız kişi, kurum ve kuruluşlar her yıl olduğu gibi bu yılda objektif ve tarafsız bir değerlendirme ile tespit edilmiştir. Ödüllerin tespitinde görev alan Ödül Tespit Komisyonuna, özverili çalışmalarından dolayı teşekkür ediyorum. Ve bu gece ödüle layık bulunan tüm kişi, kurum ve kuruluşları huzurlarınızda kutluyorum. Değerli konuklar; hizmete yürekten inanmış Motif Vakfı, ilkeleri kendine prensip edinmiş insan gücü ile kültürümüz adına yapacağı hizmetlere sizlerden aldığı güç ve destekle devam edecektir. Sözlerine son vermeden önce Motif Vakfı'na verdikleri desteklerden dolayı devlet büyüklerimize, kurum ve kuruluşlarına, sanayici ve iş adamlarımıza, katkı sağlayan sanatçılarımıza, bu gece bizlerle birlikte olan siz değerli konuklarımıza, Memleketim TV aracılığıyla ekranları başında bizleri izleyen değerli izleyicilerimize ve emeği geçen herkese bir defa daha teşekkür ediyorum. Daha nice etkinlerimizde bir arada olabilmek dileğiyle, hepimize iyi seyirler diliyor, sizleri saygı ve sevgiyle selamlıyorum." dedi.

Açılış konuşmalarının ardından, 12. Motif Halk Bilim Ödülleri'nin takdimine geçildi.

Halk Bilim Büyük Ödülü Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı M. Zeki BAYKAL tarafından Kentsel ve Kültürel Mimari Dokuyu Korumaya Yönelik Yenileme Projeleri ve Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması ve Yaşatılmasına Yönelik yaptıkları çalışmalar dolayısıyla Fatih Belediye Başkanlığı'na takdim edildi. Fatih Belediyesi adına ödülü Başkan Yardımcısı Hasan SÜAR aldı.

Halk Bilim Hizmet Ödülü, Motif Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Prof. Fikret DEĞERLİ tarafından, Halk Bilimi alanında yaptığı bilimsel çalışmalar ve araştırmalar dolayısıyla Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU'na takdim edildi.

Halk Bilim Teşvik Ödülü, Eyüp Kaymakamı Salih KARABULUT tarafından, Halk Bilimi alanında teşvik edici boyutta yaptığı araştırma ve çalışmalar dolayısıyla Araştırmacı - Yazar Abuzer AKBIYIK'a takdim edildi.

Halk Müziği Hizmet Ödülü, Motif Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Can ETİLİ ÖKTEN tarafından, halk müziğinin yaşatılması ve ölümsüzleştirilmesi adına yapmakta olduğu akademik ve sanatsal çalışmaları dolayısıyla Sanatçı Erol PARLAK'a takdim edildi.

Halk Oyunları Hizmet Ödülü, Motif Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Ahmet Turan DEMİRBAĞ tarafından, halk oyunlarına gönül vererek hizmet etmiş ve bu gün halen halk oyunlarına hizmet ediyor olması dolayısıyla Turan POLAT'a takdim edildi.

Halk Oyunları Teşvik Ödülü, Avcılar Kaymakamı Hasan DURUER tarafından, halk oyunlarının yaşatılmasına yönelik yapmakta olduğu çalışmalar dolayısıyla Tanju HASTUNÇ'a takdim edildi.

Halk Kültürü Hizmet Ödülü, Motif Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Toktamış ATEŞ tarafından, Türk mutfağının vazgeçilmezleri arasında yer alan ve tüm dünyanın hayran olduğu bir lezzeti yani baklavayı sınırlar ötesine taşıyabilmeyi başarmış olması dolayısıyla Karaköy Güllüoğlu Baklavacılığa takdim edildi. Ödülü Karaköy Güllüoğlu Baklavacılık adına Yönetim Kurulu Başkanı Nadir GÜLLÜ aldı.

Halk Müziği Teşvik Ödülü, Sanatçı Selahattin ALPAY tarafından, sesi ve yorumuyla Türk Halk Müziğine farklı

bir soluk kazandırmış olması dolayısıyla Sanatçı Gülcan KAYA'ya takdim edildi.

Maddi Folklor Ürünlerini Derleme ve Yaşatma Ödülü, Motif Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Sabahattin TÜRKOĞLU tarafından, içinde nadi de eserlerin sergilendiği ve büyük bir özveriyle kurularak bugün yerli ve yabancı turistlerin sıkça ziyaret ettiği Tahtakuşlar Özel Etnografya Galerisi'ne takdim edildi. Ödülü, Tahtakuşlar Özel Etnografya Galerisi adına, müze kurucularından Selim KUDAR aldı.

Türk Folkloruna Katkı Sağlayan Kuruluş Ödülü, Motif Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Suat GEZGİN tarafından, Türk Halk Oyunları'na hizmet etmek ve bu hizmetleri daha geniş kitlelere ulaştırabilmek amacıyla kurulan ve bu doğrultuda çalışmalarını sürdürmekte olan Türkiye Halk Oyunları Federasyonu'na takdim edildi. Ödülü, Türkiye Halk Oyunları Federasyonu adına Federasyon Başkanı Mehmet Sertaç Şevki DEMİRTAŞ aldı.

Maddi Folklor Ürünlerini Derleme Ödülü, Motif Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Ekber YEŞİL-YURT tarafından, alanında önemli bir yapılanmayı sağlamış, özveri ve başarının en güzel göstergesi olarak bugün insanlığın hizmetine sunulmuş olan Baksı Müzesi Halk Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne takdim edildi. Ödülü, Baksı Müzesi Halk Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi adına müze kurucusu Prof. Dr. Hüsamettin KOÇAN aldı.

Medya Halk Bilim Ödülü, Motif Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Prof. Dr. M. Zeki KUŞOĞLU tarafından, Türkiye'nin dünyaya açılan penceresi olan TRT ekranlarında yayınlanmakta olan, program içeriği ile alanında bir numara olabilmeyi başarmış "Sınırlar Arasında" programına takdim edildi. Ödülü, Sınırlar Arasında Programı adına programın yapımcısı, yönetmeni ve sunucusu Banu AVAR tüm program ekibiyle birlikte aldı.

12. Motif Halk Bilim Ödülleri'nin takdiminden sonra, kültürel, toplumsal ve sanatsal alanda önemli hizmetlerde bulunmuş kişi, kurum ve kuruluşlara sunulacak olan Motif Özel Ödülleri'nin takdimine geçildi.

İlk ödül, Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı M. Zeki BAYKAL tarafından, T.B.M.M. Geleneksel El Sanatlarını Araştırma Komisyonu adına Komisyon Başkanı Isparta Milletvekili Recep ÖZEL'e takdim edildi.

İkinci ödül, yine M. Zeki BAYKAL tarafından, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları İSMEK'in çalışmaları dolayısıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne takdim edildi. Ödülü Belediye Başkanı adına Kültür A.Ş. Genel Müdürü Nevzat BAYHAN aldı.

Üçüncü ödül, Sanatçı Bedri AYSELİ tarafından, sesi ve yorumuyla gönüllere taht kurmuş Sanatçı Ali ÖZÜTEMİZ'e (Kıvrıkcık Ali) takdim edildi.

Dördüncü ödül, Gazeteci Cumali ÜNALDI tarafından, kültür sanat yayıncılığı ile önemli bir misyonu üstlenmiş olan Milliyet Gazetesi'ne takdim edildi. Milliyet Gazetesi adına ödülü, Halkla İlişkiler Md. Yrd. Yeşim GÜNEYLİ aldı.

Beşinci ödül, İşadamı Müslüm FİNCAN tarafından, sosyal ve toplumsal sorumluluk bilinciyle yayın hayatını sürdürmekte olan TGRT FM'e takdim edildi. Ödülü, TGRT FM adına Yayın Müdürü Bahattin APAK aldı.

Altıncı ödül, Vakıf Başkanı M. Zeki BAYKAL tarafından, yayıncılığında kültür sanata verdiği önem münasebetiyle Türkiye Gazetesi'ne takdim edildi. Ödülü, Türkiye Gazetesi adına Yazı İşleri Müdürü Nuh ALBAYRAK aldı.

Yedinci ödül, İzollu Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Vedat TOY tarafından, kültürel değerlere önem vererek yaşatılıp yaygınlaştırılması adına destek ve katkılarını gençlerden esirgemeyen İşadamı Remzi YILMAZ'a takdim edildi.

Sekizinci ödül, Motif Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi M. Emin MANCI tarafından, Ege ve Orta Anadolu türkülerine yeni bir soluk kazandırmış, sesi ve yorumunu halk oyunları performansını ile başarıyla bütünleştirmiş Sanatçı Turgay BAŞYAYLA'ya takdim edildi.

Dokuzuncu ödül, Vakıf Başkanı M. Zeki BAYKAL tarafından, Türkiye Kızılay Derneği Genel Başkanı Tekin KÜÇÜKALİ'ye takdim edildi.

Son ödül, yine Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı M. Zeki BAYKAL tarafından, İstanbul Gösteri ve Kongre Merkezi Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Özkan ÖZBEY'e takdim edildi.

Gecede, Erol PARLAK, Gülcan KAYA, Selahattin ALPAY, Kıvırcık Ali, Bedri AYSELİ ve Turgay BAŞYAYLA'nın seslendirdikleri türkülerle verdikleri muhteşem türkü ziyafeti gerek salonda bulun konuklar tarafından ve gerekse Memleketim TV ekranları başında töreni canlı yayın olarak izleyen seyirciler tarafından büyük beğeni topladı.

Yine, Motifli gençlerin hazırladığı Ritim Şov Gösterisi ve Trabzon Yöresi Halk Oyunları Gösterisi, konukların ayakta alkışlayarak beğenilerini gösterdiği muhteşem bir gösteri performansı olarak geceye apayrı bir renk kattı.

Gecenin sonunda Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı M. Zeki BAYKAL, gecenin sponsorları İstanbul Kuyumcular Odası, Kameronoğlu - Ekol Kuyumculuk ve Pelikan Hill Konakları adına İstanbul Kuyumcular Odası Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Alaattin KAMEROĞLU, Hazar Kuyumculuk adına Zero One Genel Müdürü Uğur TUNAL, Uğur İnci adına Mustafa ATAYIK, PINARBAŞ Matbaacılık ve Reklam Hizmetleri San. Ve Tic. Ltd. Şti. adına İshak PINARBAŞ, ACAR Reklamcılık Tic. Ve San. Ltd. Şti. adına Bedri ACAR, Baykara Dağıtım adına Ayfer BAYKARA, Buse Çiçekçilik adına Seçkin SELÇUK, Focus Ajans adına Saffet KAYHAN ve Digitürk Memleketim TV'e plaket takdiminde bulundu.

Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı ile Motif Dergisi tarafından düzenlenmiş olan bir Ödül Töreni organizasyonu daha, konukların yoğun ilgi ve beğenisinde hep birlikte okunan Motif Marşı ile sona ermiş oldu.

Daha nice "Motif"li organizasyonlarda buluşabilmek dileğiyle.

Halk Kültüründe Giyim - Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ile Motif Halk Oyunları
Eğitim ve Öğretim Vakfı işbirliğinde gerçekleşti...

Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı ile Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rektörlüğü işbirliğinde "Halk Kültüründe Giyim - Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu" 15 - 16 - 17 Aralık 2006 tarihlerinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Meşelik Kampüsü Prof. Dr. Necla Özdemir Konferans Salonu'nda gerçekleşti.

Konu ile ilgili katılımcıların bildirimlerinin yer aldığı Uluslararası Sempozyumda, ulusal ve ulusla-

rarası boyutta halkların giyim - kuşam ve süslenme gelenekleri ele alınarak, bu değerlerin korunması ve yaşatılmasına yönelik çözüm ve önerilerin değerlendirilmesi yapıldı.

17 oturum halinde gerçekleşen sempozyumda, yurt içinden 26 üniversiteden 155 katılımcı, A.B.D., Kırgızistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Nijerya ve Hollanda'nın dahil olduğu 7 uluslararası katılımcı ile toplam 162 akademisyen yer aldı. Sempozyum süresince 96 sözlü bildiri, 24 poster bildiri, katılımcı akademisyenler tarafından sunuldu.

Sempozyumun açılışında gerçekleşen panelde, Öğr. Gör. Sabahattin TÜRKOĞLU'nun "Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim - Kuşam" ve Prof. Dr. M. Zeki KUŞOĞLU'nun "Halk Kültüründe Giyim - Kuşam" konulu sunumları büyük ilgi gördü.

Kalabalık bir davetli topluluğunun yer aldığı sempozyum açılış törenine Eskişehir protokolü, üniversite protokolü, basın mensupları, bilim adamları, araştırmacılar ve öğrenciler katıldı.

Saygı duruşunun akabinde İstiklal Marşı'nın okunmasının ardından sempozyumun açılış konuşmalarına geçildi.

Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Sanayici - İşadamı M. Zeki BAYKAL açılış konuşmasında; "Eskişehir Os-

mangazi Üniversitesi ve Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı işbirliğinde gerçekleşen “Halk Kültüründe Giyim - Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu”na hoş geldiniz. Motif Vakfı, Türk halk kültürünün korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması temel hizmet ilkesi üzerine kurulmuştur. Onsekiz yıldır çalışmalarını sürdürmekte olan Motif, gerçekleştirdiği tüm faaliyetlerde, akademik ve sanatsal boyutu bütünleştirici çalışmaları sunmayı ilke edinmiştir. Bu çalışmaları kısaca özetlersek; Halk Bilim Sempozyumları, Ödül Törenleri, Kültür Şölenleri, Ulusal ve uluslararası festival ve etkinlikler, Motif Dergisi ve Yayınları, Vakfımızın başlıca faaliyet alanlarını oluşturmaktadır. Motif Vakfı, Uluslararası Halk Bilim Sempozyumları'nı her yıl farklı bir konuda ve farklı bir üniversitenin işbirliğinde gerçekleştirerek, Halk Kültürüne hizmette mesafelerin engel teşkil etmeyeceğini de göstermektedir. Bilindiği gibi; Halk Kültürleri, uluslar için büyük önem arz etmektedir. Kültürel değerler içerisinde, giyim - kuşam ve süslenme ise ayrı bir değere sahiptir. İşte bu sebeple; “Halk Kültüründe Giyim - Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu” ile halk kültürleri adına önemli bir hizmet yerine getirilmiş olacaktır. Biraz sonra başlayacak olan sempozyumda yurt dışından 7 ve yurt içinden 155 katılımcı 3 gün boyunca konuyu derinlemesine tartışacaklar, çözüm ve öneriler getireceklerdir. Değerli konuklar, bu sempozyumun gerçekleşmesinde bizlerden destek ve katkısını esirgemeyen Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Necat AKGÜN'e, Üniversitenin Çok Kıymetli Öğretim Üyelerine, Bilim Kurulu ve Danışma Kurulu Üyelerimize, panelist konuşmacılara, ulusal ve uluslararası tüm katılımcılara, Sempozyuma destek veren Eskişehir Odunpazarı Belediye'si adına Belediye Başkanı Burhan SAKKALLI'ya, Eskişehir Tepebaşı Belediye'si adına Belediye Başkanı Tacettin SARIOĞLU'na, Armelit Kostüm adına Tahir BAKAL'a ve bu sempozyumun gerçekleşmesinde emeği geçen herkese huzurlarınızda teşekkür ediyor, hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum.” dedi.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. A. Necat AKGÜN açılış konuşmasında: “Bu tür toplantıların bilimsel özelliklerinin yanı sıra sosyal anlamda da büyük önem taşıdığını belirterek, katılımcılara fırsat bulurlarsa Türkiye'nin en eski yerleşim yerlerinden olan Eskişehir'i gezmelerini tavsiye etti. Akşün, “Bu sayede Osmanlı ve Selçuklu motiflerinin esintilerini bir arada görebilme fırsatı bulacağınıza inanıyorum” dedi.

Açılış konuşmalarının ardından Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı'nın yapmış olduğu çalışmalarının sergilendiği bir barkovizyon sunumu gerçekleşti. Yine, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'ne ait tanıtım barkovizyonu sunuldu. Barkovizyon gösterimlerinin ardından, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. A. Necat AKGÜN tarafından, Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı M. Zeki BAYKAL'a plaket takdim edildi.

Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı M. Zeki BAYKAL' da Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. A. Necat AKGÜN'e göstermiş oldukları yakın ilgi ve desteklerinden dolayı bir plaket takdim etti.

Yine her iki kurum tarafından Eskişehir Odunpazarı Belediyesi'ne, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi'ne, Eskişehir Alpu Belediyesi'ne ve Armelit Kostümcülüğe sempozyuma vermiş oldukları destek ve katkılarından dolayı teşekkür plaketi takdim edildi.

Plaket töreninin ardından Armelit Kostüm tarafından hazırlanan “Halk Oyunları Giysileri Sergisi” ve Alpu Belediyesi tarafından hazırlanan “Gümüş ve Lületaşı Takı Sergisi” nin açılışı Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. A. Necat AKGÜN ve Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı M. Zeki BAYKAL tarafından tüm katılımcıların ve misafirlerin iştirakiyle gerçekleşti.

Sempozyumun ilk günü olan 15 Aralık 2006 Cuma günü Salon 1'de gerçekleşen 1. Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Dr. Can ETİLİ ÖKTEN ve Yrd.

Doç. Dr. Mustafa YAMAÇ yaptı.

Oturumda; Prof. Dr. Ayşe Tuğba ÖKSE “Eski Çağlardan Günümüze Ulaşan Giysi Tipleri”, Yrd. Doç. Dr. Türker EROĞLU - Öğr. Gör. Eda YATMAN “Türk Halk Oyunlarında Giysi Sorunu ve Otantiklik”, Yrd. Doç. Dr. Nurgül KILINÇ - Arş. Gör. Fatma YILDIRAN “Geleneksel Konya Giyiminde Şalvar ve İşlikler”, Arş. Gör. Emine KETENCİOĞLU KOÇAK “Ankara İli Gölbaşı İlçesinde Bulunan Bindallılar ve Çağdaş Kadın Giysi Tasarımlarının Yansımaları”, Ekber YEŞİLYURT “Anadolu Kadın Baş Bağlamasının İletişimdeki Dili” ve Daniela IVANOVA “Bulgaristan Halk Dansı” başlıklı bildirimleri ile programda yer aldılar.

Salon 2’de gerçekleşen 1. Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Dr. Hatice ÖRCÜN BARIŞTA ve Yrd. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR yaptı.

Oturumda, Prof. Dr. Erman ARTUN “Adana ve Osmaniye Halk Kültüründe Giyim - Kuşam Gelenegi”, Dr. Fatma YETİM “Ankara İli Beypazarı İlçesinde Geleneksel İşlemeli Kadın Kıyafetleri”, Yrd. Doç. Aysen SOYSALDI “Bolu - Göynük Örtmeleri”, Uzman M. Tekin KOÇKAR “Eskişehir Yöresinde Kafkasya Göçmenlerinin Giyim - Kuşam ve Süslenme Kültürü”, Öğr. Gör. Nihal ÜLGER - Arş. Gör. Pınar EYİOL “Ağrı İli Eleşkirt İlçesi ve Çevre Köyleri Çorap ve Patikleri Üzerine Bir Araştırma” ve Okutman Emine GÖZEN “Geçmişten Günümüze Şanlıurfa Kadın Takıları” başlıklı bildirimleri ile programda yer aldılar.

Salon 3’te gerçekleşen 1. Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Dr. M. Zeki KUŞOĞLU ve Yrd. Doç. Dr. Halime ARSLAN yaptı.

Oturumda, Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ “Mitin Giysisi”, Dr. Filiz SANAY BERAT “Batı Anadolu Türkmenlerinde Nazar ve Süslenme”, Öğr. Gör. Erol EROĞLU - Öğr. Gör. Yavuz KÖKTAN “Sakarya’da Yaşayan Bosna - Hersek Göçmenlerinde (Boşnaklar) Kadın Kıyafetleri”, Dr. Muzaffer SÜMBÜL “Adana - Osmaniye Bölgesi Giyim Kültüründe ve Bölge Halk Oyunları Ekiplerinin Giysi Tercihlerinde Kadın Başlıkları”, Hatice GÜLENSOY “Türk Dünyası Giyim Kuşamının Nasrettin Hoca Tiplemesine Yansıması” ve Yvonne HUNT “Köçek” başlıklı bildirimleri ile programda yer aldılar.

15 Aralık 2006 Cuma günü Salon 1’de gerçekleşen 2. Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Dr. Ayşe Tuğba ÖKSE ve Uzman M. Tekin KOÇKAR yaptı.

Oturumda, Prof. Dr. Nuran KAYABAŞI - Uzman Gülşah KILIÇ “Konya Ereğli İlçesi Kadın Kıyafetleri”, Yrd. Doç. Dr. Işıl ALTUN “Karacaöğlan’da Şiirsel Bir İmge Olarak Giyim - Kuşam”, Yrd. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR “Adana Halk

Kültürü İçinde Giyim - Kuşam, Aksesuarlar İle İlgili Geleneksel Uygulamalar ve İnanışlar”, Yrd. Doç. Dr. Muvaffak DURANLI “XVIII. - XIX. Yüzyıllarda Saha Türklerinde Giyim ve Süslenme”, Arş. Gör. Gülten KURT “Azdavay Başören Köyü Kadınlarının Geleneksel Giyimleri ve Yeleklerindeki Oya Süslemeleri” ve Okutman Neslihan BİNGÜL “Eskişehir Kayı Köyü Geleneksel El Sanatı Ürünlerinden Patik ve Cepkenli Çorap Örnekleri” başlıklı bildirimleri ile programda yer aldılar.

Salon 2’de gerçekleşen 2. Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ ve Yrd. Doç. Dr. Türker EROĞLU yaptı.

Oturumda, Prof. Dr. Fatma ÖZCAN “Kahramanmaraş Müzesi Dival İşlemelerinden Örnekler”, Öğr. Gör. Emir Cenk AYDIN “Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Halk Çalgıları - Geleneksel Giyim, Kuşam ve Halk Müziği Müze ve Arşivi Oluşturulması Projesi”, Dr. Jaynie RABB “Göbek Dansı / Oryantal”, Öğr. Gör. Emel ŞENOCAK “Yöresel Giysilerin Türklerdeki Dili” Yrd. Doç. Rengin OYMAN “Burdur Müzesindeki Yöresel Kadın Giysileri, Süslenme ve İşlemeleri” ve Yrd. Doç. Dr. Sevat ATILGAN “Tokat Yazmacılığı: Tarihi Süreç, Bugünkü Durum, Korunup Yaşatılması Üzerine Tespit ve Öneriler” başlıklı bildirimleri ile programda yer aldılar.

Salon 3’te gerçekleşen 2. Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Dr. Gülsen DEMİR ve Doç. Dr. M. Muhtar KUTLU yaptı.

Oturumda, Prof. Dr. Tevhide ÖZBAĞI - Arş. Gör. Bilge KARAÖZ “Sivas Yöresel Kıyafetlerinden Örnekler”, Yrd. Doç. Dr. Çiğdem KARA “Es-

kişehir'de Gelin Giysisi ve Süslenme", Uzm. Hatice BAYSAL - Okt. Demet KASAP - Okt. Esra VONA KURT "Halk Kültüründe Süslenme - Kadın Başlıkları - Isparta'dan İki Örnek Çalışma", Öğr. Gör. Lale SOLAK "Türk Halk Giysilerinde Ergonomik Çözümler", Yrd. Doç. Dr. Kazım YILDIRIM "Süslenmenin Felsefi Temelleri - Niçin Süsleniyoruz?" ve Yrd. Doç. Dr. Neşide YILDIRIM "Kadın Giyim ve Süslerinin Aileye Kazandırdığı Statü - Yeşildere, İbeticik ve Belevi Köyleri Örneği" başlıklı bildirileri ile programda yer aldılar.

Sempozyumun ikinci günü olan 16 Aralık 2006 Cumartesi günü Salon 1'de gerçekleşen 1. Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Dr.

Fatma ÖZCAN ve Yrd. Doç. Dr. Yakude DEVELİOĞLU yaptı.

Oturumda, Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY "Türk Giyim Kuşam ve Süslenmesinin Tarihi Kaynakları", Öğr. Gör. Abdurrahim KARADEMİR "Zaman ve Mekan Boyutunda Zeybek Kostümleri", Öğr. Gör. Ferruh ÖZDİNÇER Konu: "Kadın Giyim - Kuşamının İşlevselliği Açısından Kosova'dan Bir Örnek", Öğr. Gör. İlknur DEMİRBAĞ "Geleneksel Kadın Giyiminde Kuşaklar" ve Patricia HENRY "Hollanda Dans Kostümleri" başlıklı bildirileri ile programda yer aldılar.

Salon 2'de gerçekleşen 1. Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Dr. Erman ARTUN ve Yrd. Doç. Dr. H. Feriha AKPINARLI yaptı. Oturumda, Prof. Dr. Hayrettin İVGİN "Giyim - Kuşam ve Süslenme Atlası, Sözlüğü ve Bibliyografyası Nasıl Yapılmalıdır?", Öğr. Gör. H. Ayla ŞENTÜRK "Sinop İli Kadın Giyimlerinin Korunup Yaşatılması Üzerine Bir Örnek", Doç. Dr. M. Muhtar KUTLU - Abdurrahim ÖZMEN "Kimlik (ler) Sembölü Olarak Giyim, Kuşam ve Süslenme", Yrd. Doç. Dr. Göktan AY - Süleyman BAKIR "Giysileri Koruyup Yaşatmada Standartlık; Yozgat Yöresi Kadının Giyimi Teknik ve Kalıp Çizimlerinin Örnek Çalışması" ve Yrd. Doç. Dr. Songül KURU "Gagauz Türkleri ve Anadolu Kültüründe Giyim - Kuşam" başlıklı bildirileri ile programda yer aldılar.

Salon 3'te gerçekleşen 1. Oturumun

Oturum Başkanlığını Prof. Sabri YENER ve Yrd. Doç. Dr. H. Serpil ORTAÇ yaptı.

Oturumda, Prof. Aydın UĞURLU "Halk Giyiminde Kullanılan Geleneksel Dokuma Çeşitleri", Öğr. Gör. Servet Senem UĞURLU "Geleneksel Giysilerde Tekstil Aksesuarları", Yrd. Doç. Dr. Hülya ÇEVİRME "Halk Ozanlarının Şiirlerindeki Giyim İle İlgili Sözcük Kavramlarının Bağlamsal Çözümlemesi", Öğr. Gör. Baybars GÜLENSOY "Türklerin Giyim Kuşamı Üzerine" ve Prof. Denis BASİC "Bosna Hersek İşlemelerinin Kısa Tarihi" başlıklı bildirileri ile programda yer aldılar.

16 Aralık 2006 Cumartesi günü Salon 1'de gerçekleşen 2. Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Dr. Mediha GÜLER ve Yrd. Doç. Dr. Muvaffak DURANLI yaptı.

Oturumda, Prof. Dr. Hakan POYRAZ "Kılık - Kıyafetin Dili", Yrd. Doç. Dr. Yakude DEVELİOĞLU - Arş. Gör. Mine KOCABAŞCAN "Geleneksel Türk Kadın Giyim Kuşamında Bindallı", Öğr. Gör. Pelin DEMİRTAŞ DİKMEN "Halk Kültüründe Takıya Getirilen Tanımlar ve Toplumlarda Takının Yeri", Yrd. Doç. Öznur AYDIN "Anadolu Kadın Başlıklarından Bazı Örnekler ve Özbek Kadın Başlıkları İle Karşılaştırılması" ve Tahir BAKAL "Yöresel Giyim Üretiminde Endüstrileşme" başlıklı bildirileri ile programda yer aldılar.

Salon 2'de gerçekleşen 2. Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Aydın UĞURLU ve Doç. Dr. Münevver TEKCAN yaptı.

Oturumda, Prof. Dr. Gülnaz ABDULLAHZADE, Yrd. Doç. Dr. H. Serpil ORTAÇ "Eskişehir El Örgüsü Çorap ve Patiklerin Teknik, Renk ve Motif Özellikleri", Üstün GÜRTUNA "Eski Eser Koleksiyonculuğu - Türk Halk Giysileri Koleksiyonculuğu", Öğr. Gör. Sema YALÇIN "Adana Yöresindeki Geleneksel Giyim - Kuşam" ve Arş. Gör. Selçuk Kürşad KOCA - Arş. Gör. Serdar UĞURLU "Sakarya Örneğinden Hareketle Gelin Kıyafetinde Değişim" başlıklı bildirileri ile programda yer aldılar.

Salon 3'te gerçekleşen 2. Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Fikret DE-

GERLİ ve Yrd. Doç. Dr. Rabia UÇKUN yaptı.

Oturumda, Prof. Sabri YENER "Türkülerimizde Giyim - Kuşam ve Süslenme Temaları", Yrd. Doç. Dr. E. Ahmet TERZİOĞLU "Kültürel Süreklilik İçerisinde Halk Oyunlarında Giyim - Kuşam - Süslenme", Öğr. Gör. Ahmet Turan DEMİRBAĞ "Geleneksel Giyim Kuşamın Halk Oyunları Topluluklarındaki Yeri", Arş. Gör. Zinnur GEREK - Dr. Alparslan ÜNVEREN "Türkiye'de Düzenli ve Disiplinli Halk Oyunları Faaliyetlerinin Erzurum Erkek Giysileri Üzerindeki Tesirleri" ve Öğr. Gör. Nazım GÜRAK "Bursa'daki Halk Oyunları Eğitimcilerinin Giyim - Kuşam ve Süslenme İle İlgili Düşünceler" başlıklı bildirileri ile programda yer aldılar.

16 Aralık 2006 Cumartesi günü Sa-

lon 1’de gerçekleşen 3. Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Dr. Hayrettin İVGİN ve Yrd. Doç. Dr. Gökten AY yaptı.

Oturumda, Prof. Dr. Mediha GÜLER -Öğr. Gör. Meral BÜYÜKYAZICI “Beypazarı Dügün Kıyafetlerinde Kullanılan Gümüş Kemer Örnekleri”, İsmail EKMEKÇİOĞLU “Geleneksel Giysilerin Halk Oyunları Kostümlerine Geçişinde Ortaya Çıkan Dejenerasyon”, Arş. Gör. Engin GEZER “Halk Oyunları Kostüm ve Giysilerini Beğenmenin Halk Oyunlarına Başlamaya Etkisinin Değerlendirilmesi”, Arş. Gör. Songül ARAL - Öğr. Gör. Semra ÖZBEK “Eskişehir İli Alpu İlçesi Gümüş İşçiliği ve Örnekleri” ve Doç. Serpil MURTEZAOĞLU “Giyim - Kuşam Ekseninde Çağdaş Müzecilik Anlayışı ve İsveç - Stockholm ‘Dans Museet’ Örneği” başlıklı bildirimleri ile programda yer aldılar.

Salon 2’de gerçekleşen 3. Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Dr. Nuran KAYABAŞI ve Yrd. Doç. Dr. Yüksel GÜNGÖR yaptı.

Oturumda, Prof. Dr. Taciser ONUK - Yrd. Doç. Dr. H. Feriha AKPINARLI “Karakeçili Türkmen Kıyafetleri”, Yrd. Doç. Serap ÜNAL “Nazar ve Nazar Boncuğu Kültürü”, Tınubu SAHEDD - Neodım S. CHIEBRE “Halk Kültüründe Giyim ve Kuşam”, Dr. Hülya KÖKLÜ “Geleneksel Tel Kıрма Tekniğinin Günümüz Giyim ve Giyim Aksesuarlarında Kullanımı” ve Öğr. Gör. Cenan GÜNGÖR “Van Yöresi Kadın - Erkek Kostümlerindeki Çeşitlilik” başlıklı bildirimleri ile programda yer aldılar.

Salon 3’te gerçekleşen 3. Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY ve Yrd. Doç. Dr. Nurgül KILINÇ yaptı.

Oturumda, Prof. Dr. Hatice ÖRCÜN BARIŞTA “Osmanlı İmparatorluk Dönemi Kadın Mezar Taşlarından Başlıklar”, Seçil KOCA GÖKÇEN “M.Ö. 2. Bin Anadolu Kıyafetlerine Birkaç Örnek”, Yrd. Doç. Dr. Refiye OKUŞLUK ŞENESEN “Türk Süslenme Kültüründe Geleneksel Kozmetik Uygulamalar”, Öğr. Gör. Sema ERKAN “Bursa Uludağ Türkmen Köylerinde Giyim - Kuşam Geleneği” ve Adli AYTER “Kafkas Yöresi Giyim Kuşamında Süslenme” başlıklı bildirimleri ile programda yer aldılar.

Sempozyumun son günü olan 17 Aralık 2006 Pazar günü Salon 1’de gerçekleşen son Oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Dr. Taciser ONUK ve Yrd. Doç. Dr. Çiğdem KARA yaptı.

Oturumda, Prof. Dr. Ali Rıza ABAY “Bir Sembolik Etkileşim Nesnesi Olarak Giyim - Kuşam”, Yrd. Doç. Dr. Miyase ÇAĞDAŞ - Arş. Gör. Nurhan ÖZKAN “Geleneksel Konya Kadın İç Giyimlerinin Giyim Sanatları Açısından İncelenmesi”, Okutman Şenel GERÇEK “Divanü Lügati’t Türk’te Gi-

yim - Kuşam ve Süslenme İle İlgili Sözcükleri ve Bunun Tematik İncelemesi”, Yrd. Doç. Bülent KURTIŞOĞLU “Halk Oyunları Topluluklarında Kullanılan Giysilerin Sorunları: Trakya Örneği”, Uzman Zofie YÜKSEL “Battal Gazi Destanında ve Digenis Akritas Destanında Giyim - Kuşam ve Simgeler”, Maurits VAN GELL “Igor Moisejew’in Hatası”, Yrd. Doç. Dr. Çulpan ZARİPOVA “Kazan Tatarlarının Giyim - Kuşam Kültürü” ve Doç. Dr. Münevver TEKCAN “Türk Dilinin Lehçelerinde Başa Giyilen ve Takılan Giysilerin Çeşitliliği” baş-

likli bildirimleri ile programda yer aldılar.

Salon 2'de gerçekleşen son oturumun Oturum Başkanlığını Prof. Dr. Hakan POYRAZ ve Yrd. Doç. Dr. Işıl ALTUN yaptı.

Oturumda, Prof. Dr. Gülsen DEMİR "Muğla İli Milas İlçesi Çomakdağı - Kızılağaç Köyü Kadın Kıyafetleri", Yrd. Doç. Dr. H. Feriha AKPINARLI - Arş. Gör. Vildan BAÇAN "Geleneksel Kıyafetlerimizde Oyaların Kullanılma Özellikleri", Yrd. Doç. Dr. Rabia UÇKUN "Gagauz Türklerinin Giyim Kültürü Hakkında Bazı Tespitler", Yrd. Doç. Dr. Yüksel GÜNGÖR "Türklerin Anayurdu Orta Asya'dan Anadolu'ya Uzanan Süreçte Türk Halk Kültüründe Giyim - Kuşam", Yrd. Doç. Dr. Halime ARSLAN "Kırgızların Milli Kıyafetleri - Kadın, Erkek, Çocuk Giysi Özellikleri", Yrd. Doç. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ - Öğr. Gör. Habibe ŞİMŞEK "Senirkent (Isparta) Geleneksel Kadın Giysileri" ve Nuray YAKARYILMAZ "Türk Kadın Başlıkları" başlıklı bildirimleri ile programda yer aldılar.

Ayrıca sempozyumda; Şengül G. AYDINGÜN "Ön Tarihte Anadolu'nun Geçiş Bölgesi Üretimi Olan Pışmış Toprak Figürlerinde Giyim Kuşam", Dr. Hülya KÖKLÜ "Türk Giyim Kuşam Kültüründe Kaftanların Hediye Edilmesi", Yrd. Doç. Dr. Zübeyde YAĞCI - Arş. Gör. Serdar GENÇ "XIX. Yüzyılda Balıkesir'de Giyim Zevki ve Bir Kumaş Tüccarı", Arş. Gör. Adem ÖGER - Arş. Gör. Baki Bora HANÇA "İçel Yörük Kadınlarında Giyim - Kuşam, Süslenme ve Bunun Karacaoğlan'ın Şiirlerine Yansıması", Dr. Habibe KAHVECİOĞLU "Afyon İli Dinar İlçesi Bağcılar Köyü Gelin Kıyafetleri ve Takıları", Ayşegül KOYUNCU "İğdir Köyü (Denizli - Çivril) Oyalarında Motif ve Kompozisyon Özellikleri", Sonay ÖDEMİŞ "Aydın Halk Giysileri ile Zeybek Giysileri Arasındaki İlişkiler", Funda Sevilay ÜNAL "Teke Yöresi Kadın Kıyafetleri ve Kullanılan Bazı Motiflerin Anlamları", Doç. Dr. Gülay MİRZAOĞLU "Türklerde Giyim - Kuşam Sembolleri", Öğr. Gör. Kazım BİBER - Oğuz KAPLAN "Tahtacılar Topluluğundan Olan Balıkesir Merkez Türkali Köyü ve Edremit Çamcı

Köylerinde Evlendikten Bir Gün Sonra Yapılan Baş Bağ Adetlerinin Karşılaştırılması", Arş. Gör. Tuba ÇITTIR "Sayılarak Yapılan İşleme Tekniklerinin Giyim - Kuşamda Kullanılması", Yrd. Doç. Dr. Metin ARIKAN - Arş. Gör. İsmail Turan KALLIMCI "Kutsal Kırgız Kalpağı", Öğr. Gör. Eşref BÜLENT "Geleneksel Giysilerde Çalkaklı (Cowry) Süslemeler", Dr. Yüksel ŞAHİN "Müzeciliğimizde "İDEAL" Anatomi Üzerinde Sergilenen Giyim Kültürü Ürünleri ve Bunların Sergilenme Sorunsalı", Arş. Gör. Ayhan KARAKAŞ "Adana Yöresi Kadın Giyim

- Kuşamında Yağlık", Uzman Banu AKGÜN "Türk Süslenme Sanatında Kullanılan Rumilerin Kaynakları ve Özellikleri", Yrd. Doç. Dr. Emine NAS "Anadolu Giyim Kuşamında Önemli Bir Süslenme Unsuru Olan İğne Oyaları ve Konya İli İğne Oyalarında Görülen Bitkisel Motifler", Dr. Gülizar ALTUN "Muğla Yöresi Paçalıklarında Görülen İşleme Özellikleri", Öğr. Gör. Yasemin KOPARAN "Konya İlinde Bulunan Özel Koleksiyonlardaki Kadın Halk Kıyafetleri Üzerindeki Bitkisel Süslemeler", Arş. Gör.

Dilek TÜRKYILMAZ "Türk Bilmecelerinde Giyim - Kuşam ve Süslenme", Öğr. Gör. Yavuz KÖKTAN - Öğr. Gör. Deniz KÖKTAN "Türk Kültüründe Renkler ve Antakya Evlenme Geleneğinde Renklerin Giyim Kuşam Üzerindeki Etkileri", Yrd. Doç. Dr. Selma SOL "Gizlenme Motifi Bağlamında Halk Hikayelerinde Kılık-Kıyafet Değiştirme" konu başlıkları ile poster bildirimler sempozyum programında yer aldı.

Sempozyumun ilk gününün akşamında Eskişehir Odunpazarı Belediyesi tarafından sempozyum katılımcılarına Odunpazarı Osmanlı Evi'nde kokteyl verildi. Kokteyle Eskişehir ilinin önde gelen bürokratları ve üniversite temsilcileri de iştirak etti.

Hoş sohbetlerle ilk günün yorgunluğunun atıldığı kokteylde Eskişehir Osmaniye Üniversitesi Halk Bilim ve Araştırmaları Merkezi öğrencileri tarafından sempozyum katılımcılarına Halk Müziği dinletisi verildi.

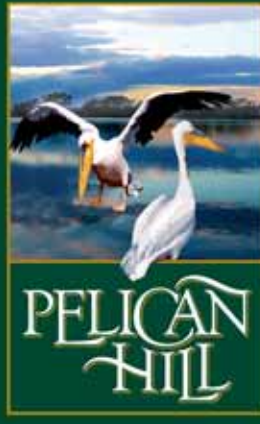
Özveriyle çalışmalar ve yoğun emeklerle hazırlanan Sempozyumun Bilim Kurulu'nda; Prof. Dr. Toktamış ATEŞ, Prof. Fikret DEĞERLİ, Öğr. Gör. Ahmet Turan DEMİRBAĞ, Prof. Dr. Can ETİLİ ÖKTEN, Prof. Dr. Metin EKİCİ, Prof. Dr. Suat GEZGİN, Uzm. M. Tekin KOÇKAR, Prof. Dr. M. Zeki KUŞOĞLU, Öğr. Gör. Sabahattin TÜRKÖĞLU, Yrd. Doç. Dr. Mustafa YAMAÇ yer aldı.

Sempozyum Düzenleme Kurulunda ise; Prof. Dr. Toktamış ATEŞ, M. Zeki BAYKAL, Prof. Fikret DEĞERLİ, Öğr. Gör. Ahmet Turan DEMİRBAĞ, Prof. Dr. Can ETİLİ ÖKTEN, Prof. Dr. Metin EKİCİ, Prof. Dr. Suat GEZGİN, Uzm. M. Tekin KOÇKAR, Prof. Dr. M. Zeki KUŞOĞLU, Öğr. Gör. Sabahattin TÜRKÖĞLU, Yrd. Doç. Dr. Mustafa YAMAÇ, Ekber YEŞİLYURT yer aldı.

Halk kültürüne hizmette mesafelerin engel teşkil etmediğini bu sempozyumla bir kez daha kanıtlayan Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, gerçekleştirdiği her sempozyumu ölümsüzleştirmek ve yeni nesillere faydalı bir eser bırakabilmek amacıyla sempozyum bildirimlerinin yer aldığı sempozyum kitaplarını Motif Vakfı Yayınları bünyesinde yayın haline getirmektedir.

İSTANBUL KUYUMCULAR ODASI
Piyerloti Cad. Dostlukyurdu Sok. No. 3 Çemberlitaş - İstanbul - TÜRKİYE
www.iko.org.tr info@iko.org.tr

başka bir dünya kuruyoruz...

Burası Pelican Hill... Çok özel hayalleri olan çok özel insanlar için tasarlanmış bir düş projesi... Kaliforniya mimarisinin ihtişamı, Akdeniz'in romantizmi ve Anadolu'nun yaşam kültürünü Pelican Hill'de buluşturuyor.

KKG
GROUP

Keleşoğlu, Karamoğlu, Gül
ortak girişimdir.

Akçaburgaz Mevkii, Alman Lisesi Yolu Üzeri,
218/4 Büyükçekmece - İSTANBUL

Tel. : 0212 886 5495 Faks : 0212 886 54 98

www.pelicanhilllevleri.com

Grafik,
Ctp,
Ofset baskı,
UV baskı,
Varak yaldız,
Özel kesim,
Yapıştırma,
Tel dikiş,
Sert kapak,
Spiral,
Özel uygulamalar,
PP-PVC baskı,
Lazer kesim,
Gofre,
Dijital baskı,
Kişiselleştirme,
Fotokopi,
Özel lak ve koku uygulamaları,
Güvenlik, hologram baskıları,
Broşür Katalog, dergi ve kutu vs...

profesyonelce uygulanır
sizin **matbaa** merkezinizde...

www.pinarbas.com.tr

**Pınarbaş Matbaacılık ve
Reklam Hizmetleri
San. ve Tic. Ltd. Şti.**

Rami Kışla Caddesi
Topçular İş Merkezi No. 88/188
34055 Topçular - İstanbul

Tel. : 0212 544 58 77
Fax : 0212 544 29 46

pinarbas.com.tr
info@pinarbas.com.tr

technology by
HEIDELBERG

PINARBAŞ